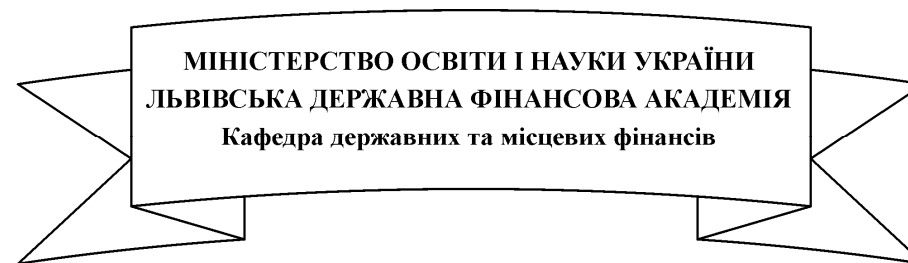

Навчальне видання

БАТАМАНЮК-ЗЕЛІНСЬКА Уляна Зеновіївна
ШЕВЧУК Наталія Василівна

МАКРОФІНАНСОВЕ БЮДЖЕТУВАННЯ
Навчальний посібник

Літературний редактор *Шевчук Н.В.*
Верстка *Гураков В.С., Гриник Г.Г.*

У.З. Ватаманюк-Зелінська
Н.В. Шевчук

МАКРОФІНАНСОВЕ БЮДЖЕТУВАННЯ

Навчальний посібник

Підп. до друку 12.06.15. Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 8,75. Тираж 300 прим.
Зам. № 06/2014

Видавець: Редакційно-видавничий центр НЛТУ України
79057, м. Львів, вул. Генерала Чупринки, 103
Тел.: (032) 240-23-50
E-mail: nauk.visnyk@gmail.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції (Серія ДК, № 2062 від 17.01.2005 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
(Серія КВ, № 11889-760ПР від 26.10.2006 р.)

ISBN 00000000

Львів – 2015

ББК 65.9(4УКР)26я73

В 21

УДК 336.143(477)

Макрофінансове бюджетування : навчальний посібник / У.З. Ватаманюк-Зелінська, Н.В. Шевчук. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2015. – 140 с.

Навчальний посібник відповідає структурі і змісту програми навчальної дисципліни «Макрофінансове бюджетування» напряму підготовки 0305 «Економіка та підприємництво» за спеціальністю 7.03050801 та 8. 03050801 «Фінанси і кредит».

Навчальний матеріал систематизовано з урахуванням положень Бюджетного кодексу України.

Розраховано на викладачів, студентів, аспірантів вищих навчальних закладів фінансового профілю.

Рецензенти:

М.В. Римар – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту природоохоронної діяльності Навчально-наукового інституту екології, природоохоронної діяльності та туризму імені Вячеслава Чорновола НУ «Львівська політехніка», заслужений діяч науки і техніки України д.е.н., професор

М.М. Артус – доктор економічних наук, професор кафедри державних та місцевих фінансів Львівської державної фінансової академії, професор

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівської державної фінансової академії
(протокол №7 від 14 травня 2015 р.)

ISBN 00000000000

© Ватаманюк-Зелінська У.З., Шевчук Н.В., 2015

© Львівська державна фінансова академія, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕМА 1. Поняття і необхідність макрофінансового бюджетування, його складові та запровадження в Україні	5
ТЕМА 2. Критерії економічної ефективності та соціальної результативності видатків бюджетів	25
ТЕМА 3. Стратегічне планування як ключовий компонент макрофінансового бюджетування	37
ТЕМА 4. Середньострокове бюджетування	46
ТЕМА 5. Бюджетна програма як інструмент бюджетування	66
ТЕМА 6. Результативні показники у бюджетуванні	84
ТЕМА 7. Моніторинг, оцінка та забезпечення прозорості бюджетування	101
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	121
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	124
ДОДАТКИ	129

ПЕРЕДМОВА

Застосування бюджету як інструменту регулювання економіки ускладнене впливом на діяльність учасників бюджетних відносин багатьох як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Вони визначаються політичним, та соціально-економічним середовищем в країні та в світі. Бюджетування виникло як сукупність процедур та методів реалізації державної політики у різних галузях, а також як наслідок очікуваних результатів від її впровадження та розрахунково-аналітичної роботи щодо визначення фінансових ресурсів для здійснення такої політики. Як складова бюджетного менеджменту, бюджетування забезпечує планування бюджетів на основі найбільш ефективного акумулювання та використання бюджетних коштів для узгодження інтересів учасників бюджетного процесу з метою підвищення рівня результативності бюджетних витрат для суспільства та їх ефективності.

Технології бюджетування постійно розвиваються та вдосконалюються, що зумовлює необхідність підвищення кваліфікаційного рівня державних фінансових менеджерів. Зміст посібника дозволяє поглибити фундаментальні знання щодо макроекономічної сфери фінансової системи – державних фінансів та інтегрувати отримані базові знання з новітніми технологіями планування бюджету держави та інших державних цільових фінансових фондів для формування практичних навичок ефективного використання сучасних методів бюджетування на макрорівні.

ТЕМА 1

ПОНЯТТЯ І НЕОБХІДНІСТЬ МАКРОФІНАНСОВОГО БЮДЖЕТУВАННЯ, ЙОГО СКЛАДОВІ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

1. Поняття макрофінансового бюджетування
2. Основні завдання та мета макрофінансового бюджетування
3. Складові макрофінансового бюджетування
4. Огляд зарубіжного досвіду методів планування видатків бюджетів

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу¹.

У бюджетному процесі програмно-цільовий метод застосовується на рівні державного бюджету та на рівні місцевих бюджетів (за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради)².

Складові програмно-цільового методу у бюджетному процесі є³:

- 1) бюджетні програми;
- 2) відповідальні виконавці бюджетних програм;
- 3) паспорти бюджетних програм;
- 4) результативні показники бюджетних програм.

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі передбачає складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до статті 21 Бюджетного кодексу України.

Компоненти ПЦМ закладені в Бюджетному кодексі України:

- бюджетна програма;
- показники виконання бюджетної програми;

¹ Бюджетний кодекс України в ред. від 08.07.2010 № 2456-VI (Ст. 2 п. 42).

² Там же (Ст. 20, п.1).

³ Там же (Ст. 20, п.2).

- моніторинг, контроль та оцінка програм;
- прозорість бюджетного процесу, залучення громадськості.

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій⁴.

Відповідальний виконавець бюджетних програм визначається головним розпорядником бюджетних коштів за погодженням з місцевим фінансовим органом. Ним може бути:

- головний розпорядник бюджетних коштів за бюджетними програмами, виконання яких забезпечується його апаратом;
- та/або розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня, який виконує бюджетні програми у системі головного розпорядника.

Відповідальний виконавець бюджетних програм у процесі їх виконання забезпечує цільове та ефективне використання бюджетних коштів протягом усього строку реалізації відповідних бюджетних програм у межах визначених бюджетних призначень.

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет)⁵.

Головний розпорядник бюджетних коштів розробляє та протягом 45 днів з дня набрання чинності законом про Державний бюджет України /рішенням про місцевий бюджет затверджує спільно з Міністерством фінансів України /місцевим фінансовим органом паспорт бюджетної програми.

Правила складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання встановлюються Міністерством фінансів України.

Результати оцінки ефективності бюджетних програм, у тому числі висновки органів виконавчої влади, уповноважених на здійснення фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства, є підставою для прийняття рішень про внесення в установленому порядку змін до бюджетних призначень поточного бюджетного періоду, відповідних пропозицій до проекту бюджету на плановий бюджетний період та до прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, включаючи зупинення реалізації відповідних бюджетних програм⁶.

Складовими елементами бюджетної програми є:

- 1) **мета бюджетної програми** – законодавчо визначені основні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання конкретної бюджетної програми;
- 2) **завдання бюджетної програми** – конкретні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання бюджетної програми протягом відповідного бюджетного періоду і оцінити які можна за допомогою результативних показників;
- 3) **напрями діяльності** – конкретні дії, спрямовані на виконання завдань бюджетної програми, з визначенням напрямів витрачання бюджетних коштів. Напрями діяльності повинні відповідати завданням і функціям головного розпорядника бюджетних коштів. Визначення напрямів діяльності забезпечує реалізацію бюджетної програми у межах коштів, виділених на цю мету;
- 4) **результативні показники** – кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми⁷.

Процес формування бюджетної програми:

- визначення головної мети діяльності;
- визначення пріоритетних напрямів діяльності/програм;
- встановлення мети програми;

⁴ Там же (Ст. 2, п.4).

⁵ Бюджетний кодекс України в ред. від 08.07.2010 № 2456-VI (Ст. 2 п. 40).

⁶ Бюджетний кодекс України в ред. від 08.07.2010 № 2456-VI (Ст. 20 п. 6).

⁷ Розпорядження Кабінету міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р «Про схвалення Концепції застосування Програмно-цільового методу в бюджетному процесі»

- встановлення завдань програми;
- визначення показників виконання програми.

Головна мета діяльності головного розпорядника коштів – це загальна мета існування розпорядника коштів, задля якої він здійснює свою діяльність. Вона описує соціально значущу користь або блага, які отримує від цієї діяльності суспільство, а також:

- 1) повинна визначити суспільні цілі існування установи;
- 2) містити пріоритети і називати контингент одержувачів послуг;
- 3) бути лаконічною та конкретною.

Мета програми характеризує: основні цілі, визначені відповідно до положень чинного законодавства, яких необхідно досягти у результаті виконання конкретної бюджетної програми.

- 1) визначення кінцевого результату від реалізації програми;
- 2) орієнтація на довгострокову перспективу;
- 3) відповідність головній меті діяльності розпорядника коштів.

Основні вимоги до формування завдань бюджетної програми: чіткий, конкретний, спрямований на досягнення мети, результативних показників та інших характеристик бюджетної програми комплекс заходів, який відображає основні етапи досягнення поставленої мети, визначає шляхи виконання програми та підлягає перевірці⁸.

- 1) спрямовані на вирішення конкретної проблеми;
- 2) мають чітко визначені часові межі;
- 3) відповідають меті програми;
- 4) підлягають виміру, визначають обсяг робіт (кількість) та термін здійснення завдання.

Показники виконання програм – кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджують

⁸ Наказ Міністерства фінансів України №1098 від 29.12.2002 р. зі змінами «Правила складання паспортів бюджетних програм, квартального та річного звіту про їх виконання, а також здійснення моніторингу та аналізу виконання бюджетних програм»

статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми⁹.

Нормативно-правові акти що регламентують застосування ПЦМ в Україні:

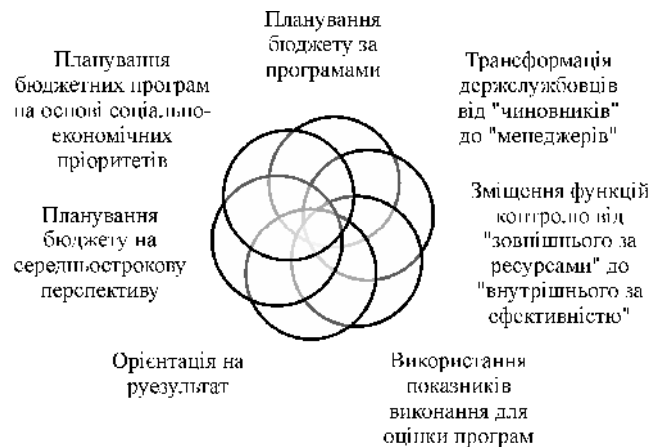
1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI;
2. Розпорядження Кабінету міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р «Про схвалення Концепції застосування Програмно-цільового методу в бюджетному процесі»;
3. Постанова Кабінету міністрів України від 28.02.2002 р. №228 «Про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ»;
4. Наказ Міністерства фінансів України від 14.12.2001 р. №574 «Про затвердження інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі»;
5. Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 р. № 1098 «Про бюджетну класифікацію та її запровадження»;
6. Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 р. №1098 «Про паспорти бюджетних програм»;
7. Наказ Міністерства фінансів України від 08.08.2002 р. № 621 «Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм»;
8. Наказ Міністерства економіки України від 04.12.2006 року №367 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання»;
9. Розпорядження Кабінету Міністрів від 23.05.2007 р. № 308-р «Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів»;
10. Наказ Міністерства фінансів України № 1172 від 22.09.2008 р.

⁹ Розпорядження Кабінету міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі»

«Основні підходи щодо запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»;

11. Постанова Верховної Ради України від 09.06.2010 р. №2318-VI «Основні напрями бюджетної політики на 2011 рік»;
12. Наказ Міністерства фінансів України № 1147 від 01.10.2010 «Про типовий перелік бюджетних програм та результативних показників в галузі»;
13. Наказ Міністерства фінансів України від 09.07.2010 р. № 679 «Правила складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів, квартального та річного звітів про їх виконання, здійснення моніторингу та аналізу виконання оцінки ефективності бюджетних програм».

Особливості формування бюджету за ПЦМ

Ключові умови запровадження ПЦМ

Із програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»

Поліпшення управління державними фінансами передбачає:

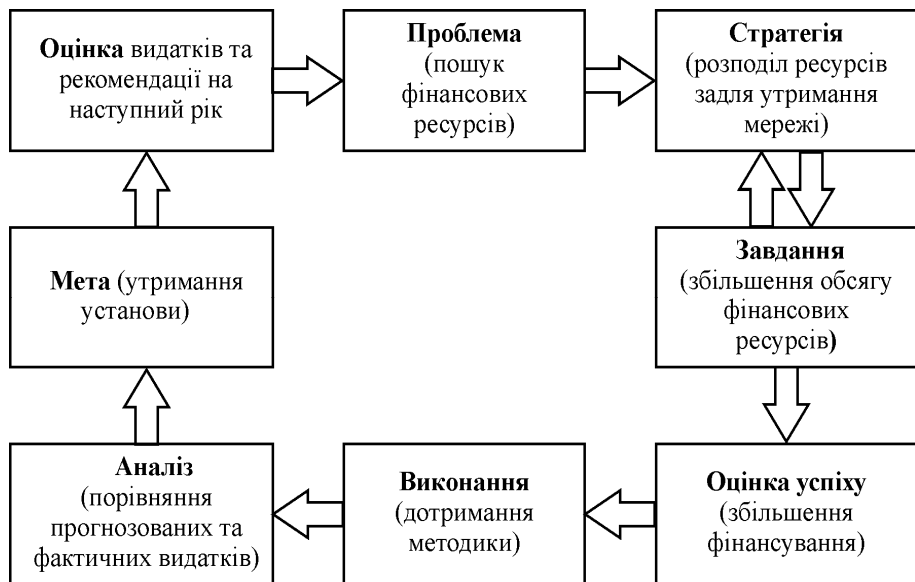
- запровадження середньострокового планування:
 - прийняття змін до Бюджетного кодексу з метою законодавчого визначення принципів і методів середньострокового планування;
 - прийняття Проекту Закону України «Про державне прогнозування й стратегічне планування в Україні»;
 - комплексне використання програмно-цільового методу (ПМЦ) бюджетування для бюджетів усіх рівнів;
 - внесення змін до Бюджетного кодексу з метою чіткого законодавчого визначення ПЦМ;
 - запровадження системи моніторингу й оцінювання ефективності бюджетних програм.
- приведення внутрішнього аудиту у відповідність до стандартів ЄС та ін.

У бюджетному процесі програмно-цільовий метод застосовується на рівні державного бюджету та на рівні місцевих бюджетів (за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради)¹⁰.

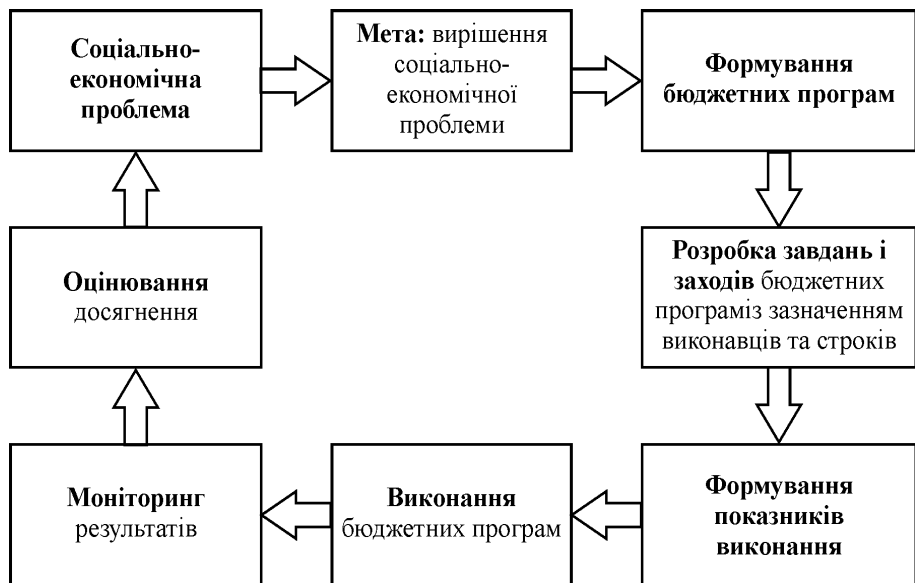
На сьогодні найбільш застосованими у міжнародній практиці вважаються чотири основних методи, на яких ґрунтується макрофінансове бюджетування: «бюджетування з нуля»; «базисне бюджетування»; «програмне бюджетування» і « програмно-цільове бюджетування».

¹⁰ Бюджетний кодекс України в ред. від 08.07.2010 № 2456-VI (Ст. 21).

Модель традиційного бюджетного процесу:

Модель бюджетного процесу за програмно-цільовим методом:

Особливості програмно-цільового та постатейного (традиційного) методів формування бюджету

Постатейний (традиційний) метод	Програмно-цільовий метод
Планування бюджету здійснюється на короткострокову перспективу - на один рік	Планування бюджету здійснюється на середньострокову перспективу, тобто на 3-5 років
Обґрунтування витратів здійснюється на основі «історичних даних», без оцінки доцільності витратів та якості бюджетних послуг	Обґрунтування витратів «від майбутнього» на основі визначених цілей здійснення витратів і показників соціальної та економічної ефективності та результативності
Бюджет складається у розрізі бюджетних функцій та кодів економічної класифікації витратів	Бюджет складається у розрізі бюджетних програм та кодів економічної класифікації
Бюджет спрямований лише на утримання бюджетних установ, їх мережі	Бюджет спрямований на досягнення найбільш ефективних результатів від здійснення бюджетних витратів
Відсутність відповідальності за результати діяльності бюджетних установ та якість послуг, що надаються	Персональна відповідальність керівників установ та організацій за досягнення результатів бюджетних програм

Бюджетування – це специфічна форма бюджетного менеджменту і його складова, яка пов'язана з розробкою та аналізом бюджетів, окремих кошторисів і бюджетних програм на основі альтернативних варіантів.

Проблеми бюджетування в Україні:

- 1) неефективне планування доходів і витратів бюджету;
- 2) нераціональне управління витратками;
- 3) відсутність якісного контролю за ефективністю використання бюджетних коштів;
- 4) низький рівень відповідальності за нецільове використання бюджетних коштів;
- 5) помилковість при визначенні пріоритетних програм фінансування.

Програмно-цільове бюджетування – найсучасніша, найбільш прогресивна й ефективна форма бюджетування

Головною метою програмно-цільового методу (ПЦМ) є розподіл бюджетних ресурсів відповідно до визначених пріоритетів (програм) та оцінка результативності використання бюджетних коштів за показниками.

Переваги запровадження ПЦМ:

- забезпечення прозорості бюджетного процесу;
- підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм;
- здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань;
- проведення аналізу неефективного виконання бюджетних програм;
- посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за виконання програм;
- підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

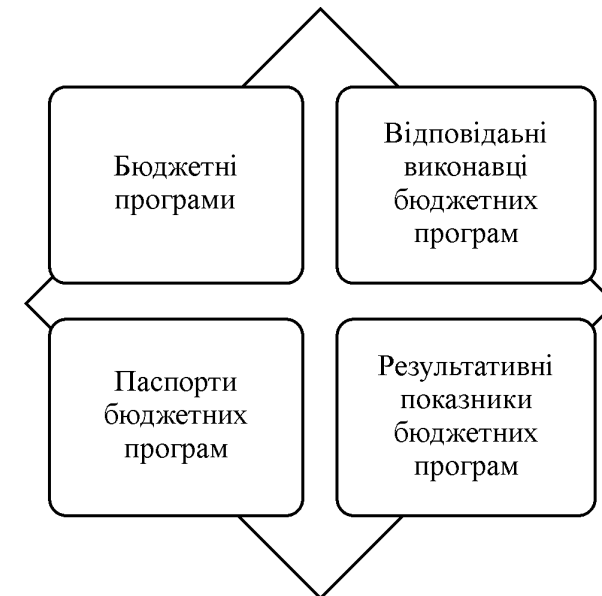
Головні елементи програмно-цільового бюджетування:

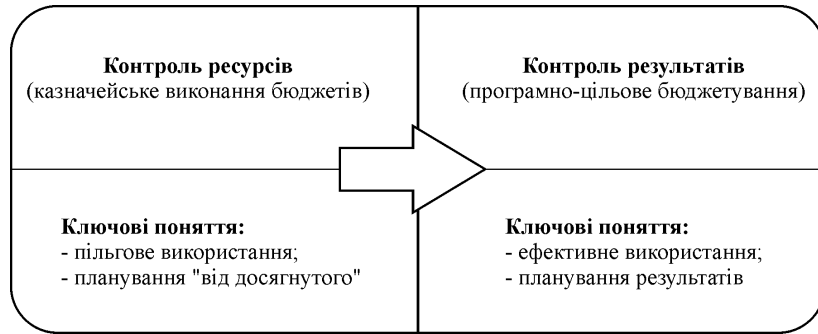
Схема взаємозв'язку елементів бюджетування:

Складові програмно-цільового методу у бюджетному процесі

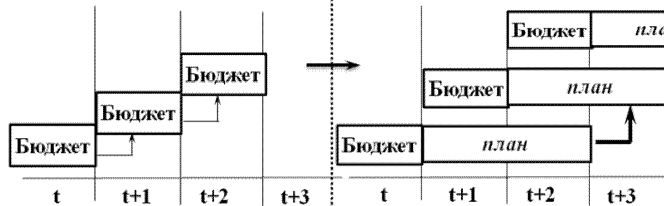

Відмінності ПЦМ від діючої системи

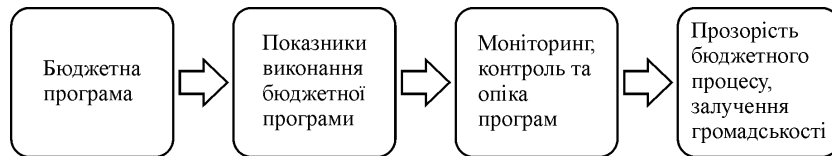

Діючий порядок

ПЦМ бюджет

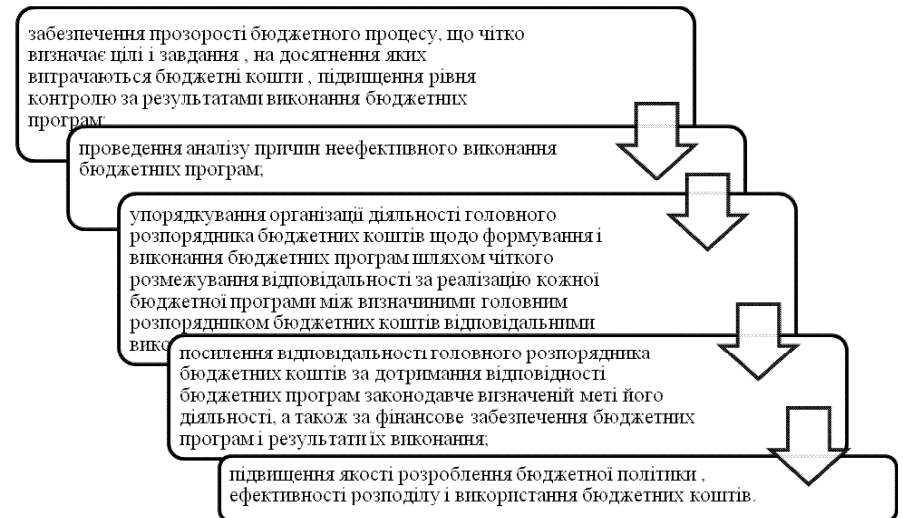
Компоненти ПЦМ закладені в Бюджетному кодексі України:

Основними рисами програмно-цільового фінансування є:

- 1 ♦зосередження уваги на результатах;
- 2 ♦підвищення бюджетної прозорості та заохочення громадськості до участі в бюджетному процесі шляхом підготовки та проведення громадських слухань з питань місцевого самоврядування та бюджету;
- 3 ♦змінюється характер обговорення державної політики.

Запровадження програмно-цільового методу до складання та виконання бюджету має такі переваги:

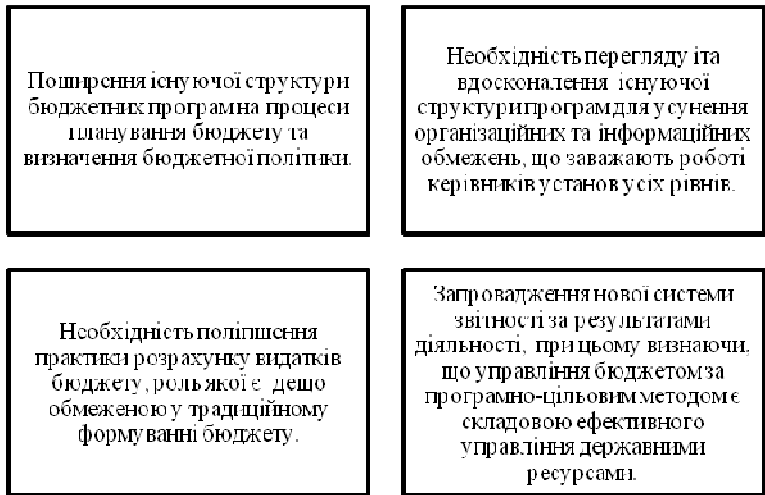
Вплив програмно-цільового методу на якість формування і виконання бюджету:

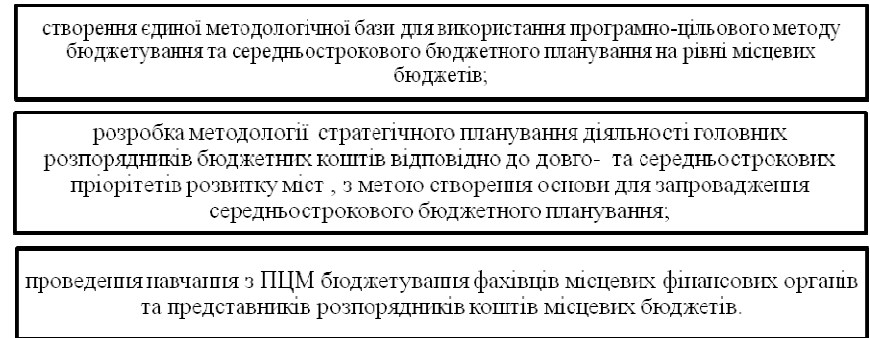
Вимоги до застосування ПЦМ в бюджетному процесі:

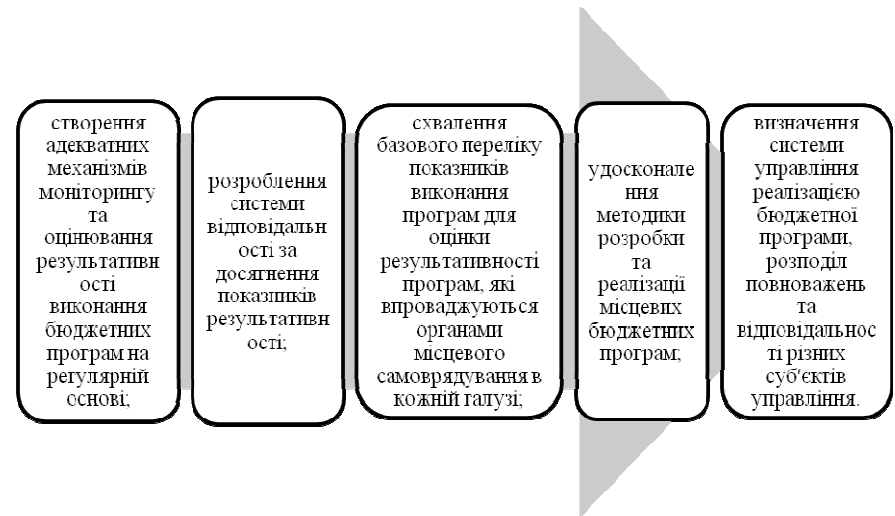
Для повного та успішного переходу на програмно-цільовий метод формування бюджету в Україні необхідно вдосконалити:

Необхідні дії щодо впровадження програмно-цільового методу формування та виконання місцевих бюджетів:

Напрями удосконалення застосування програмно-цільового методу бюджетування

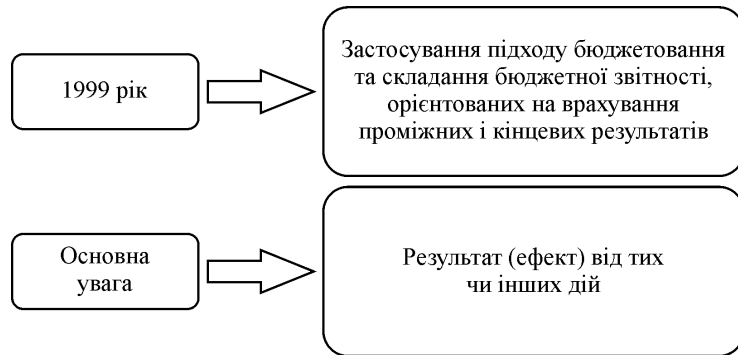
Досвід програмно-цільового бюджетування США

- 1949-1962 рр. – програмно-цільовий бюджет
- 1962-1971 рр. – система «планування - програмування бюджетування»
- 1972-1975 рр. – управління за цілями
- 1977-1981 рр. – Планування бюджету «від нуля»
- з 2000 року – планування бюджету для досягнення результатів, закладених в президентській програмі

Великобританія (з 1980-х рр.)

- «Якість за гроші» (Value for money)
- Концепція оцінки результативності (Best Value)

Впровадження нової системи бюджетування: Австралія

Тестові питання:

1. Програмно-цільовий метод бюджетування включає такі складові елементи:

- а) стратегічне планування, середньострокове планування, довгострокове планування, показники виконання бюджетних програм, закритість бюджетного процесу, моніторинг та оцінка виконання програм;
- б) стратегічне планування, середньострокове планування, бюджетна програма, показники виконання бюджетних програм, прозорість бюджетного процесу, моніторинг та оцінка виконання програм;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) правильної відповіді немає.

2. Показники виконання бюджетної програми – це:

- а) рішення про проведення оцінки ефективності програми;
- б) індикатори, які відповідають головній меті діяльності бюджетної установи та меті бюджетної програми і демонструють успішність виконання програми, шляхом кількісного визначення результатів від надання бюджетних послуг;

в) документ, у якому визначаються мета діяльності розпорядника коштів, стратегічні цілі на довгостроковий період, конкретизовані завдання по їх досягненню і відповідні індикатори;

г) правильної відповіді немає.

3. Які є форми участі громадськості у бюджетному процесі:

- а) громадські слухання, громадська експертиза, громадські збори;
- б) громадські слухання, робочі групи та дорадчі комітети, наглядові комітети та комісії, громадська експертиза, громадські збори та інформування через засоби масової інформації;
- в) громадські слухання;
- г) громадські збори.

4. Бюджетування є:

- а) технологією бюджетного менеджменту;
- б) складовою частиною бюджетного менеджменту;
- в) технологією і складовою частиною податкового менеджменту;
- г) відповіді а і б правильні.

5. Середньострокове планування бюджету – це:

- а) можливість реалізувати постійні або середньострокові бюджетні програми протягом 1 року;
- б) визначення розпорядниками бюджетних коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення цілей у середньостроковій перспективі у відповідності до Стратегічного плану розвитку території;
- в) процес, що безпосередньо залежить від якості прогнозу ресурсної частини бюджету на середньострокову перспективу;
- г) безперервний процес, який здійснюється органами влади (або бюджетними установами) для прогнозування та планування діяльності на майбутнє.

6. Вкажіть вірні твердження:

- а) поняття «бюджетування» є ширшим від поняття «бюджетне планування»;
- б) бюджетування охоплює всі стадії бюджетного процесу;
- в) не залежить від економічно обгрунтованого розрахунку необхідних ресурсів, а залежить від ефективного управління програмами;
- г) усі відповіді правильні.

7. Стратегічне планування – це:

- а) безперервний процес, який здійснюється органами влади (або бюджетними установами) для прогнозування та планування діяльності на майбутнє;
- б) інструмент, який органи влади та розпорядники бюджетних коштів повинні застосовувати для аналізу своєї діяльності, визначення пріоритетів і розробки заходів для реалізації цих перспектив;
- в) документ, у якому визначаються мета діяльності розпорядника коштів, стратегічні цілі на довгостроковий період, конкретизовані завдання по їх досягненню і відповідні індикатори;
- г) усі відповіді правильні.

8. Вкажіть вірне твердження:

- а) підвищити ефективність витратів бюджету за рахунок вдосконалення лише управлінської технології, не торкаючи бюджетний процес, неможливо;
- б) не рекомендується впроваджувати методологію ПЦМ на окремих пілотних міністерствах та відомствах, адаптуючи нові технології до існуючої бюджетної практики;
- в) ефективне запровадження ПЦМ передбачає наявність системи фінансового контролю, звітності та аудиту; побудова систем моніторингу та оцінки виконання програм є не обов'язковим елементом бюджетування;
- г) усі відповіді правильні.

9. Вкажіть процедури макрофінансового планування:

- а) розроблення стратегічних цілей та встановлення системи пріоритетів держави; застосування програм;
- б) розроблення критеріїв ефективності використання фінансових ресурсів держави; використання програмно-цільового методу бюджетування;
- в) використання результатів моніторингу й оцінки фінансових показників;
- г) усі відповіді правильні.

10. Які риси ПЦМ притаманні Австралії?

- а) підвищення підзвітності міністерств і відомств суспільству; уряд визначає кінцеві результати в кожній конкретній галузі; міністерства та відомства визначають цілі, з метою максимального сприяння досягненню намічених урядом результатів; міністерства та відомства розробляють систему показників оцінки соціальної та економічної ефективності; Міністерство фінансів здійснює оцінки витрат та готує плани бюджету за програмами у розрізі витратів та доходів на поточний рік та три наступні роки; бюджетні реформи мають значну підтримку уряду; неконкретне визначення цілей окремих програм; ускладнення процесу оцінки програм, недостатня інформація про їх виконання;
- б) ПЦМ був спочатку запроваджений на рівні Федерального уряду; всі території мають вимоги і власні підходи щодо застосування елементів ПЦМ, в тому числі стратегічного планування, моніторингу і оцінки ефективності використання коштів;
- в) реформа включала реструктуризацію державних закладів, супроводжувалась впровадженням ринкової конкуренції в сферу надання бюджетних послуг та їх якості; визначається бюджетна стратегія і розмір витратів за функціями держави та відомчою класифікацією на багаторічний період; формування бюджету відбувається на основі кінцевих результатів; Угодою про надання бюджетних послуг та Угодою про якість послуг визначаються цілі і завдання кожного міністерства, показники якості і обсяг бюджетних послуг, очікуваний ефект; у планах

видатків дозволено переносити невикористані кошти з одного року на інший.

Питання для самоконтролю:

1. Суб'єкти, об'єкт і предмет дисципліни "Макрофінансове бюджетування".
2. Інструменти та методи сучасного бюджетування.
3. Етапи бюджетування за програмно-цільовим методом.
4. Особливості впровадження бюджетування в Україні.
5. Бюджетування на рівні місцевих бюджетів.

ТЕМА 2

КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТІВ

1. Критерії результативності бюджетних видатків та бюджетний ефект.
2. Визначення економічної ефективності бюджетного фінансування.

Система показників поділяється на такі три групи:

Перша група. Показники видатків. Дозволяють визначити кількість ресурсів, необхідних для вироблення продукту, надання послуги, виконання програми. Видатки на здійснення програми, чисельність працівників, вартість основних фондів;

Друга група. Показники результативності. Характеризують результат, відображають обсяг та якість наданих послуг. Чисельність вилікуваних хворих, кількість відремонтованих шкіл;

Третя група. Показники ефективності. Визначають рівень досягнення мети надання бюджетної послуги. За системою, яка представлена далі.

Моніторинг перших двох груп показників не повинен викликати ускладнення як серед одержувачів бюджетних коштів, так і в органів, що фінансують видатки.

Показники результативності можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими. Короткострокові результати – це економія коштів. До довгострокових результатів можна віднести:

- 1) економію бюджетних видатків за рахунок скорочення нецільових видатків;
- 2) визначення пріоритетних напрямів фінансування (тобто фінансувати лише ті видатки, які дадуть більший результат);
- 3) врахування суспільної думки під час формування проекту бюджету.

Найбільшу складність представляє відбір, розрахунок і моніторинг показників ефективності.

Впровадження системи моніторингу в місцевих бюджетах повинно відповідати наступним вимогам:

- 1) відображати цільовий результат діяльності (соціальний та економічний) головного розпорядника бюджетних коштів за конкретним напрямом бюджетних видатків (орієнтація на досягнення результату);
- 2) надавати інформацію, яка необхідна для оцінки якості управління бюджетними коштами та оптимізації процедур прийняття управлінських рішень у бюджетній сфері (використовуваність);
- 3) бути простими у фіксації числових значень, розрахунках і змістовній інтерпретації;
- 4) повинні мати можливість порівнюватися між собою, тобто дозволяти проводити міжгалузеві порівняння динаміки змін значень індикаторів (порівнянність)¹¹.

Індикатори ефективності бюджетних видатків, повинні формуватися залежно від мети та завдань програми, розробляти індикатори необхідно за участі головних розпорядників бюджетних коштів.

Індикатори, за допомогою яких проводиться оцінка ефективності бюджетних видатків за головними розпорядниками бюджетних коштів, пропонується розподілити на три групи:

- 1) фінансові (4-7 індикаторів);
- 2) соціальні (3-5 індикаторів);
- 3) спеціальні (3-8 індикаторів).

Таким чином, загальна кількість індикаторів може бути від 10 до 20. Індикатори можуть являти собою – процентне відношення, задовільну або негативну відповідь на питання, числове значення.

Для одержання загальної оцінки ефективності пропонується розробити перелік фінансових, соціальних, а також спеціальних індикаторів, які повинні

¹¹ Чугунов І. Я. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету / І. Я. Чугунов // Фінанси України. – 2008. – № 6. – С. 6-12.

формуватися залежно від основної мети програми та переліку завдань для її реалізації.

У подальшому автором представлені типові індикатори, які можуть використовуватися для всіх одержувачів бюджетних ресурсів. В основі показників лежать принципи, які використовуються в методиці оцінки бюджетних видатків у Російській Федерації, а саме:

- 1) розподіл показників на три блоки (фінансові, соціальні, спеціальні);
- 2) впровадження як кількісних, так і якісних показників;
- 3) впровадження бальної оцінки результатів.

Вага кожного індикатора розраховується на підставі думки експертів та розрахунку коефіцієнта конкордації.

Індикатор Ф1. Співвідношення планових та фактичних показників видатків бюджету. Для даного індикатора найкращим є той варіант, коли сума виконаних видатків максимально наближена до затвердженої суми видатків.

Індикатор Ф2. Частка програмних видатків у сумі бюджету.

Індикатор Ф3, Ф4, Ф5. Специфічні фінансові індикатори, які характеризують окрему групу видатків чи окремі фінансові показники за бюджетною програмою. Можуть характеризувати співвідношення вкладених коштів та отриманих після проведення фінансування у вигляді залучених інвестицій, одержаних податкових надходжень і т. ін.

Наступна група показників характеризує прозорість бюджетного процесу, вказує на рівень обізнаності споживачів суспільних послуг у діяльності місцевих органів влади.

Індикатор С1. Публікація звітності про результати виконання програми в періодичних ЗМІ.

Індикатор С2. Наявність офіційного Інтернет-сайту.

Третя група – спеціальні індикатори повинні розроблятися за кожною програмою чи кожним видом видатків окремо, виходячи з основних цілей програми чи фінансування.

При розробці спеціальних індикаторів необхідно дотримуватися наступних принципів:

- 1) достатність інформації. Необхідно, щоб показники могли розраховуватися на основі доступних статистичних даних, оскільки збір додаткових даних призведе до збільшення видатків на моніторинг програми;
- 2) цільовий характер. Індикатори повинні відображати цільовий характер результату діяльності (соціальний та економічний).

На основі одержаних даних формувати підсумкову оцінку фактично розрахованих індикаторів. За її результатами можна виявити сильні та слабкі сторони по впровадженню бюджетування, направлено на результат. У тому випадку, якщо при розрахунку незважений бал дорівнює 1, діяльність одержувача бюджетних коштів є оптимальною.

На основі розрахунку індикаторів можна розрахувати інтегральну (загальну) оцінку ефективності бюджетних видатків.

Основними критеріями доцільності бюджетних видатків є економічна та соціальна результативність і економічна та соціальна ефективність їх.

Економічна результативність – це зміна певного економічного показника, який обрано критерієм доцільності бюджетних видатків після здійснення цих видатків. Визначається за формулою:

Економічна результативність поточних видатків бюджету = результат за наявності видатків – результат за відсутності видатків.

Економічна ефективність видатків бюджету за певним напрямом є співвідношення результату здійснення видатків за плановий період і загального обсягу видатків бюджету. Визначається за формулою:

Економічна ефективність видатків = економічна результативність видатків/обсяг видатків у *n*-ому бюджетному році.

Соціальна результативність видатків бюджету визначити важче, ніж економічну, бо при цьому якісні показники потрібно перевести у вартість та зіставити з видатками бюджету. Формула виглядає так:

Соціальна результативність видатків бюджету = результат показника соціальної результативності за наявності видатків – результат показника соціальної результативності за відсутності видатків.

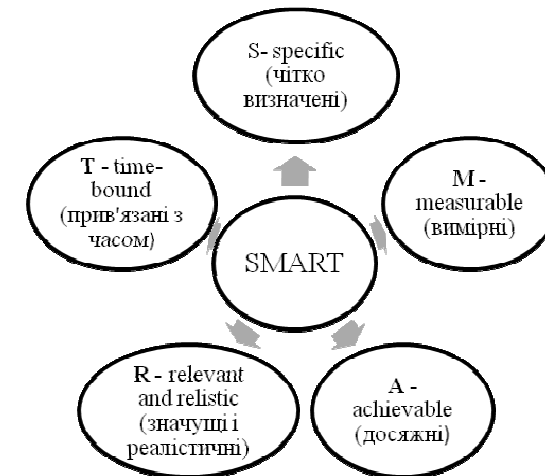
Соціальна ефективність видатків бюджету на певну соціальну послугу чи проект визначається за формулою:

Соціальна ефективність видатків *n*-ого року = соціальна результативність видатків/обсяг видатків у *n*-ому бюджетному році¹².

Результативність бюджетної програми слід розглядати як ступінь досягнення її цілей, який визначається за допомогою ряду показників у відповідності до обраних критеріїв. При застосуванні ПЦМ йдеться про отримання конкретних результатів, що є наслідком здійснення видатків. Тому початковим пунктом є ступінь досягнення поставлених цілей, під які і плануються видатки, як наступний етап – виконання програми з визначеним результатом.

Сьогодні в Україні за умов застосування ПЦМ результативність бюджетних програм визначається за допомогою наступних показників: витрат; продукту; ефективності; якості.

У міжнародній практиці широко застосовується так зване «правило SMART», яким передбачається, що показники результативності мають бути:

¹² Макрофінансове бюджетування: навч. посіб./ Т. С. Бабич, Т. В. Жибер; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Федосова. – К. : КНЕУ, 2011. – С. 76-77

Окрім вимог визначених «правилом SMART», показники результативності бюджетних програм мають забезпечувати:

- адекватне відображення мети програми і пріоритетів розвитку;
- можливість порівняння результатів у динаміці за роками;
- однозначність інтерпретації;
- відкритість інформації, оскільки прозорість соціально-економічних процесів є однією з вирішальних умов для залучення інвесторів, ефективного використання ресурсів, довіри споживачів суспільних послуг до владних структур.

Загалом для бюджетної системи або кожного окремого бюджету в цілому розраховується показник бюджетного ефекту.

Бюджетний ефект – це перевищення доходів відповідного бюджету над видатками у зв'язку із реалізацією певних програм чи заходів.

Бюджетний ефект – це результат використання бюджетних коштів за певний проміжок часу.

$$B_{ef}(n) = D(n) - B(n)$$

де: B_{ef} – показник бюджетного ефекту;

D – доходи отримані від витрачання бюджетних коштів;

B – витрати бюджету;

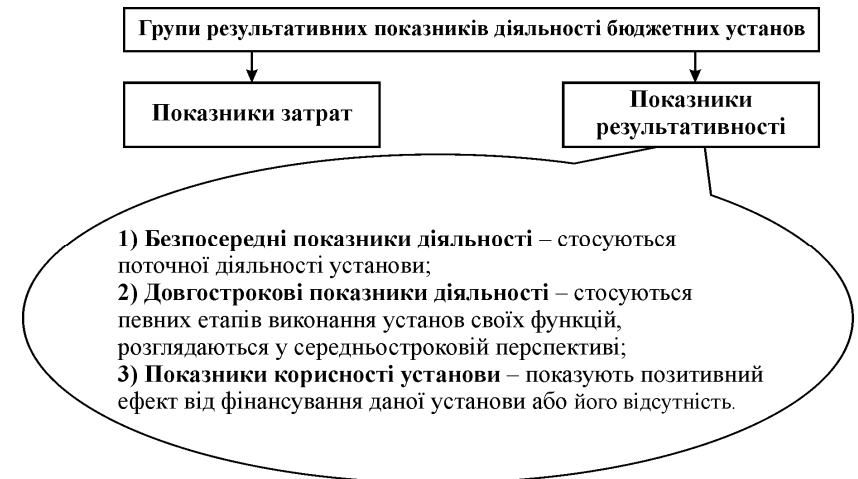
n – потрібний проміжок часу.

Показник бюджетного ефекту можна розраховувати у вартісному виразі або у відсотках зміни загальної суми доходів та видатків бюджету. Бюджетний ефект може мати від'ємне значення у разі, якщо прогнозні або фактичні витрати бюджету не дозволять отримати прибутку у вартісному виразі, який би їх виправдовував. Тому слід розраховувати бюджетний ефект за кілька періодів, на короткострокову та довгострокову перспективу.

Результативні показники – це розроблені значення очікуваних результатів у певних одиницях виміру, які слугують базою для оцінки бюджетування. Вони поділяються на:

Показники	Характеристика
<i>Виконання бюджетних програм</i>	Це показники безпосереднього (поточного) результату виконання бюджетної програми. Згідно із втіленням функцій розпорядників коштів у бюджетних програмах за кожною з програм, підпрограм (за їх наявності) або напрямом витрачання коштів розробляються результативні показники.
<i>Діяльності бюджетної установи</i>	Використовуються для характеристики ступеня досягнення стратегічної мети установи. Стратегічна мета держави повинна виражатися у завданнях задля її досягнення, які розподіляються на функції згідно з бюджетною класифікацією. Мережа бюджетних установ побудована таким чином, що кожна бюджетна установа виконує певну державну функцію та має свою стратегічну мету у межах стратегії держави

Поділ на групи результативних показників:

Визначення ефективності бюджетного фінансування

Першочерговим етапом визначення ефективності інвестиційного проекту є аналіз його відповідності стратегічним напрямкам розвитку регіону.

Наступний етап аналізу – підтвердження неможливості реалізації проекту без бюджетних капіталовкладень і одночасне **виконання наступних умов:**

- необхідність створення (реконструкції) об'єктів, які відповідно до законодавства знаходяться у державній або комунальній власності;
- неможливість запозичення фінансових ресурсів через від'ємне значення чистої приведеної вартості проекту або надто тривалий термін окупності.

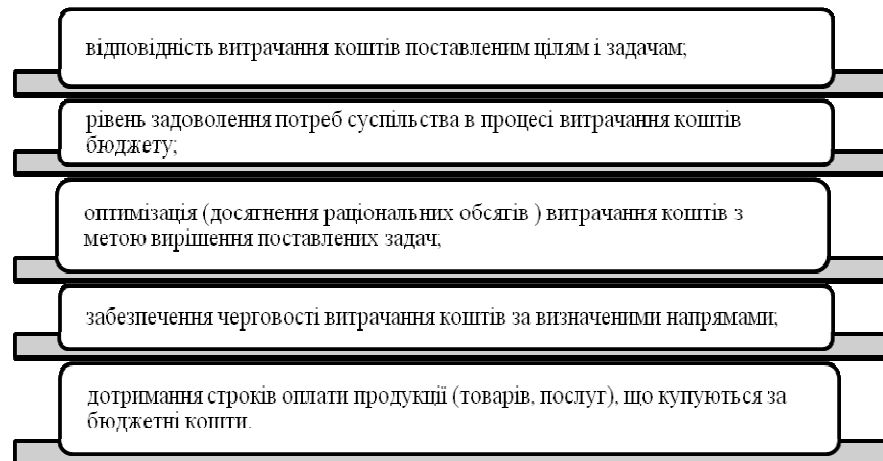
Для всебічного аналізу можна визначити наступні види ефективності інвестиційного проекту за рахунок бюджетних капіталовкладень:

Економічна ефективність	Регіонального інвестиційного проекту можна оцінити за його здатністю впливати на формування валового регіонального продукту забезпечувати динаміку економічного зростання. Пропонується визначити показник економічної ефективності, який показує частину сумарного за всі роки реалізації валового регіонального продукту регіону.
Бюджетна ефективність	Відображає вплив результатів інвестиційного проекту на місцевий бюджет.
Соціальна ефективність	Показниками соціального ефекту, який досягається в результаті реалізації інвестиційного проекту є: <ul style="list-style-type: none"> • збільшення рівня зайнятості населення у працездатному віці; • зміна умов праці робітників; • покращення стану навколишнього середовища; • покращення рівня здоров'я населення та робітників; • покращення інформаційного забезпечення; • економія вільного часу населення та ін.

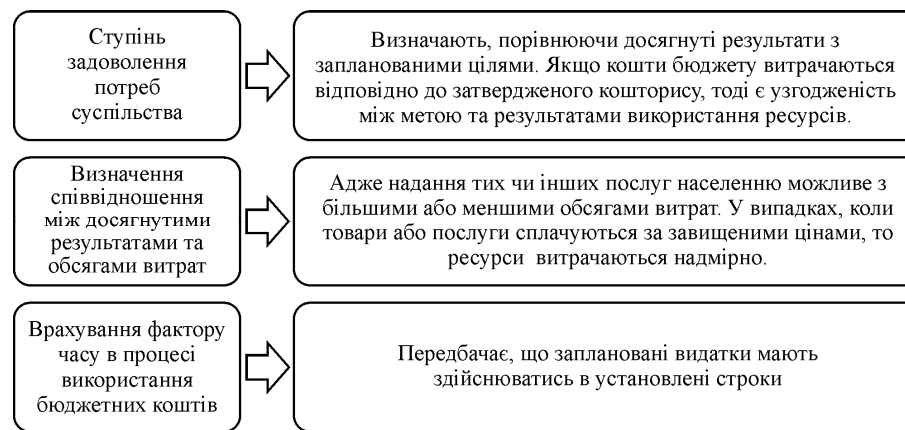
До складу видатків місцевого бюджету, які враховуються під час розрахунку бюджетної ефективності, входять:

При проведенні аналізу ефективності витрачання бюджетних коштів використовуються такі показники, як:

Досягнення фінансової ефективності розглядають в економічній теорії як одержання максимального ефекту за умов витрачання визначеного обсягу коштів. А ефект відображається в наведених вище показниках. У такому разі для проведення аналізу ефективності витрачання коштів бюджету потрібно визначити кожний із показників, які можна згрупувати у такі критерії ефективності витрачання бюджетних коштів державного бюджету:

Тестові питання:

1. Результативність бюджетної програми – це:

- а) ступінь досягнення її цілей, який визначається за допомогою ряду показників у відповідності до обраних критеріїв;
- б) конкретні результати, що є наслідком здійснених видатків;
- в) ступені досягнення поставлених цілей, під які і плануються видатки та виконання програми з визначеним результатом;
- г) результат використання бюджетних коштів за певний проміжок часу.

2. Бюджетний ефект – це:

- а) перевищення доходів відповідного бюджету над видатками в зв'язку із реалізацією певних програм чи заходів;
- б) результат використання бюджетних коштів за певний проміжок часу;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Виходячи з функцій установи, можна виділити такі групи результативних показників діяльності бюджетної установи:

- а) показники затрат;
- б) показники результатів;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

4. За умов застосування ПЦМ результативність бюджетних програм визначається за допомогою наступних показників:

- а) показник витрат; показник продукту; показник ефективності; показник якості;
- б) показник робочого навантаження; показник корисності;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

5. Показники результативності мають бути:

- а) S – "specific" (чітко визначені); M – "measurable" (вимірні); A – "achievable" (досяжні);

б) R – "relevant and realistic" (значущі і реалістичні); T – "time-bound" (прив'язані за часом);

- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

6. Чи можна при визначенні результативності бюджетної програми використовувати виключно показники витрат та продукту, які найпростіше піддаються обчисленню?

- а) так, можна визначити за цими показниками;
- б) ні, не можна визначити за цими показниками;
- в) результативність бюджетної програми не визначається за результативними показниками;
- г) таких показників не існує.

7. Показники результативності бюджетних програм мають забезпечувати:

- а) адекватне відображення мети програми і пріоритетів розвитку; можливість порівняння результатів у динаміці за роками;
- б) однозначність інтерпретації; відкритість інформації;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

8. Показник бюджетного ефекту можна розраховувати:

- а) у вартісному виразі;
- б) у відсотках;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

9. Результативні показники – це:

- а) розроблені значення очікуваних результатів у певних одиницях виміру, які слугують базою для оцінки бюджетування;
- б) показники виконання бюджетних програм, які мають переглядатися кожного бюджетного року;

в) показники діяльності бюджетної установи;

г) відповіді а і б правильні.

10. Група показників результатів діяльності установи поділяється на такі підгрупи:

а) безпосередні показники діяльності – стосуються поточної діяльності установи; довгострокові показники діяльності – стосуються певних етапів виконання установою своїх функцій, розглядаються у середньостроковій перспективі;

б) показники корисності установи – показують позитивний ефект від фінансування даної установи або його відсутність;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

Питання для самоконтролю:

1. Доцільність видатків бюджетів та поняття бюджетної послуги.
2. Вибір форм і методів фінансування з бюджетів.
3. Критерії ефективності та результативності видатків бюджетів.
4. Державні стандарти надання послуг.
5. Показники результативності бюджетних програм.

ТЕМА 3

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ МАКРОФІНАНСОВОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

1. Основні засади стратегічного планування.

2. Стратегічне прогнозування.

Ефективність і послідовність політики на місцевому рівні залежить від стратегічного та системного бачення головних напрямів розвитку території у довгостроковій перспективі.

Стратегічне планування – процес планування діяльності органів місцевого самоврядування, що включає в себе визначення головної мети діяльності місцевих органів влади на довгострокову перспективу, основних цілей, а також методи їх досягнення.

У процесі стратегічного планування та реалізації плану здійснюється наступне:

1) на **першому етапі**, органи місцевої влади визначають:

- головну мету діяльності;
- основні цілі та завдання діяльності;
- плани дій для виконання завдань та досягнення цілей в кожному плановому році (ці плани дій разом із показниками результативності забезпечують стійкий зв'язок між оперативними та довгостроковими витратами бюджету регіону, між цілями та ресурсами);
- показники, за допомогою яких можна виміряти суспільно значущі результати та ефективність реалізації завдань.

2) на **другому етапі** циклу відбувається узгодження ресурсного забезпечення досягнення стратегічних цілей у середньостроковій перспективі;

3) **третій етап** циклу включає формування бюджету за програмно-цільовим методом, в якому встановлюються зв'язки між середньо-

строковими цілями та бюджетними ресурсами. Ці зв'язки віддзеркалюються у схвалених бюджетних програмах;

- 4) на **четвертому етапі** – етапі виконання відбувається реалізація запланованих заходів та досягнення намічених цілей;
- 5) на **п'ятому етапі** – відбувається **процес моніторингу і оцінки** показників виконання програм, вимірюється співвідношення результатів та витрат на їх досягнення, з'ясовуються причини відхилень. Виявляються тенденції розвитку, та, з урахуванням досягнутого, будуються напрямки розвитку на майбутнє, таким чином, знову повертаючись до процесу стратегічного планування.

Компоненти, які містить стратегічний план, умовно можна розподілити на «основні» – які мають обов'язково відображатись у плані, та «додаткові» – які включаються у план при необхідності, для більш повного висвітлення ситуації.

Основні компоненти стратегічного плану:

- 1. Головна мета діяльності** (основна ціль, завдання органів місцевої влади, що відрізняє їх від органів місцевої влади інших територій і описує сферу їх діяльності. Головна мета визначається у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність місцевої влади певної території (міста)).
- 2. Основні цілі, що визначають собою програми діяльності** (відображають етапи досягнення головної мети. Основні цілі повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними, орієнтованими у часі. Вони мають бути встановлені для кожного виду діяльності, який на думку органу місцевої влади є важливим, і виконання якого він хоче відстежувати і виміряти. Стратегічні цілі є основою для подальшого формування бюджетних програм).
- 3. Завдання** (сформульовані у вигляді конкретних заходів оперативні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання плану (програми), та які можна оцінити за допомогою чітких критеріїв (показників виконання)).

4. Показники виконання програм і завдань (кількісні та якісні показники, що характеризують результати виконання завдань та дають можливість здійснити оцінку використання коштів та інших ресурсів на їх виконання).

Додаткові компоненти стратегічного плану:

- 1) організаційна структура органу місцевого самоврядування;
- 2) стислий опис споживачів послуг, що є на певній території (у місті), їх потреб та задоволеності діяльністю органів місцевого самоврядування;
- 3) визначення зовнішніх факторів, на які не може вплинути орган місцевої влади, та які є суттєвою загрозою у досягненні його цілей та задач;
- 4) законодавче обґрунтування встановлених цілей.

Фінансова складова Стратегічного плану має містити повний фінансовий баланс (або економічну ефективність) Стратегічного плану, з відображенням на довгострокову перспективу, зокрема, розрахунки:

- джерел реалізації завдань;
- економії коштів та/або додаткових витрат, що виникнуть в результаті реалізації завдань;
- обсягів погашення та обслуговування місцевого боргу, якщо запозичення є джерелами фінансування плану;
- обсягів додаткових доходів/ витрат доходів місцевого бюджету в результаті реалізації проектів.

Послідовність формування документів прогнозування та стратегічного планування міста та видатків бюджету розвитку

1. Стратегія розвитку міста визначає:

- галузеві та міжгалузеві цілі;
- завдання, спрямовані на їх досягнення;
- джерела фінансування.

2. Міські цільові програми розвитку галузей визначають заходи, спрямовані на досягнення цілей та виконання завдань, визначених у

стратегії розвитку міста, з урахуванням вимог загальнодержавних цільових програм.

3. Міський план капітальних інвестицій (на 3 роки):

- визначає напрямки інвестицій і капітальних вкладень, щорічні обсяги фінансування;
- враховує дані реєстру активів та заходи з управління активами;
- формується на виконання завдань міських (загальнодержавних) цільових програм розвитку галузей.

Розподіл бюджету розвитку, включаючи прогноз місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, здійснюється за бюджетними програмами та інвестиційними програмами (проектами) виходячи з напрямів та обсягів, визначених Міським планом капітальних інвестицій.

Встановлення взаємозв'язку бюджету та стратегічного плану

- 1) Із бюджету розвитку фінансуються виключно ті проекти, що внесені у Міський план капітальних інвестицій;
- 2) Враховуючи положення статті 21 нової редакції Бюджетного кодексу, планування бюджету розвитку здійснюється на 3 роки;
- 3) Етапи середньострокового календаря капітальних інвестицій міста мають бути узгоджені з початком процесу планування бюджету.

У будь-якому Стратегічному плані головним технічним завданням є узгодження сукупності інвестиційних проектів за часом та джерелами фінансування. Якщо кількість інвестиційних проектів та джерел їх фінансування невелика, узгодження може виконуватись без застосування інструментів оптимізації.

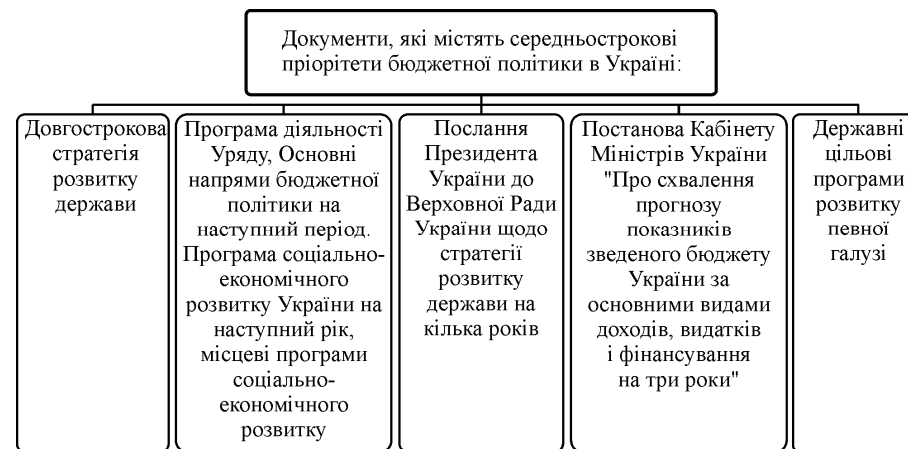
Нормативна база для стратегічного планування

Законом України від 23.03.2000 № 1602 «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» визначено такі стратегічні і програмні документи для місцевого рівня:

- 1) прогноз економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на середньостроковий період;
- 2) прогноз економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на короткостроковий період¹³.

Середньострокове бюджетне планування – це визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі¹⁴.

Нормативно-правова база довгострокового планування:

Перешкоди для середньострокового бюджетування в Україні:

- часта зміна пріоритетів бюджетної політики під впливом політичних факторів;
- відсутність законодавчого закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування;
- відсутність чіткої методології середньострокового прогнозування;

¹³ Методологія ПЦМ : стратегічне планування. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ecosys.com.ua/press/library/Kiev_Jan2011_unit1_strateg_plan.pdf

¹⁴ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р «Про схвалення Концепції застосування Програмно-цільового методу в бюджетному процесі»

- недостатній досвід у здійсненні якісного середньострокового прогнозування і бюджетного планування.

Тестові питання:

1. Завдання стратегічного плану – це:

- а) основна ціль, завдання організації, або причина її існування, що відрізняє її від інших організацій і описує сферу її діяльності;
- б) кінцеві соціально-значущі результати, які організація намагається досягнути в довгостроковому періоді, які відповідають головній меті діяльності установи;
- в) систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник коштів відповідно до покладених на нього функцій;
- г) оперативні цілі, сформульовані у вигляді конкретних заходів, яких необхідно досягти в результаті виконання плану (програм), та які можна оцінити за допомогою чітких критеріїв (показників виконання).

2. На третьому етапі у процесі стратегічного планування здійснюється наступне:

- а) установи визначають: головну мету діяльності установи, стратегічні цілі та завдання діяльності установи, плани дій для виконання завдань та досягнення цілей в кожному плановому році, показники, за допомогою яких можна виміряти суспільно значущі результати реалізації програм;
- б) відбувається узгодження ресурсного забезпечення досягнення стратегічних цілей в середньостроковій перспективі;
- в) формування бюджету за програмно-цільовим методом, в якому встановлюються зв'язки між середньостроковими цілями та бюджетними ресурсами. Ці зв'язки віддзеркалюються у схвалених бюджетних програмах;
- г) відбувається реалізація запланованих заходів та досягнення намічених цілей.

3. Компоненти, які містить стратегічний план, можна розподілити на:

- а) «основні» та «додаткові»;
- б) постійні і змінні;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

4. Вкажіть вірні твердження:

- а) реалізація однієї комплексної стратегічної цілі може забезпечуватись як однією, так і кількома програмами;
- б) розроблений стратегічний план і побудоване дерево цілей дозволяє встановити взаємозв'язки між кінцевими цілями та засобами їх досягнення;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

5. Стратегічне планування – це:

- а) документ довгострокового характеру (як правило, складається не менше ніж на 3-5 років), який описує головну мету діяльності установи та встановлює взаємозв'язок між цілями і завданнями задля досягнення цілей, а також показниками, за допомогою яких будуть вимірюватися результати діяльності;
- б) процес планування діяльності місцевого самоврядування, що включає в себе визначення головної мети діяльності організації на довгострокову перспективу, стратегічні цілі, а також методи їх досягнення;
- в) план, що визначає кроки, за допомогою яких орган місцевого самоврядування здійснить свою місію та досягне стратегічних цілей;
- г) відповіді а і б правильні.

6. Основні компоненти стратегічного плану:

- а) головна мета діяльності установи, основні цілі, що визначають собою програми діяльності;
- б) завдання;

- в) показники виконання програм і завдань;
- г) всі відповіді правильні.

7. Вкажіть вірні твердження:

- а) стратегічні цілі повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, реалістичними, орієнтованими в часі;
- б) стратегічні цілі мають бути встановлені для кожного напрямку діяльності, який на думку організації є важливим, і виконання якого вона хоче відстежувати і виміряти;
- в) стратегічні цілі, в свою чергу, не є основою для формування бюджетних програм;
- г) всі відповіді правильні.

8. У процесі стратегічного планування можна виявити додаткову інформацію для прийняття управлінських рішень:

- а) визначити ті напрями діяльності, які підлягають удосконаленню або припиненню;
- б) виявити нові потреби, на які є нагальний попит населення та які потребують додаткового фінансування;
- в) знайти шляхи покращення якості надання існуючих послуг;
- г) всі відповіді правильні.

9. Стратегічний план – це:

- а) документ довгострокового характеру (як правило, складається не менше ніж на 3-5 років), який описує головну мету діяльності установи та встановлює взаємозв'язок між цілями і завданнями задля досягнення цілей, а також показниками, за допомогою яких будуть вимірюватися результати діяльності;
- б) процес планування діяльності місцевого самоврядування, що включає в себе визначення головної мети діяльності організації на довгострокову перспективу, стратегічні цілі, а також методи їх досягнення;

- в) план, що визначає кроки, за допомогою яких орган місцевого самоврядування здійснить свою місію та досягне стратегічних цілей;
- г) всі відповіді правильні.

10. Мета стратегічного планування:

- а) полягає в тому, щоб орган місцевого самоврядування представив органу ДПС план, що визначає кроки, за допомогою яких орган місцевого самоврядування здійснить свою місію та досягне стратегічних цілей;
- б) полягає в тому, щоб орган місцевого самоврядування з ознайомився з програмно-цільовим підходом до складання бюджету і застосував цей метод на етапі реалізації стратегій, коли основна мета діяльності і стратегічні цілі розвитку території вже визначені;
- в) полягає в тому, щоб орган місцевого самоврядування оцінив свою нинішню ситуацію і визначив бачення майбутнього, а потім встановив реалістичні цілі та завдання;
- г) всі відповіді неправильні.

Питання для самоконтролю:

1. Вплив довгострокового планування державної політики на складання бюджету.
2. Організація стратегічного планування на макрорівні в Україні.
3. Стратегічний план головного розпорядника бюджетних коштів.
4. Стратегічний план головного розпорядника бюджетних коштів.
5. Нормативно-правова база довгострокового планування.

ТЕМА 4

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ БЮДЖЕТУВАННЯ

1. Основні засади середньострокового прогнозування і планування бюджету.
2. Планування та прогнозування доходів місцевих бюджетів на середньострокову перспективу.
3. Планування та прогнозування видатків місцевих бюджетів на середньострокову перспективу.

Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 №53 "Про схвалення Концепції запровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі":

Середньострокове бюджетне планування (СПВ) – це визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі.

Основною метою запровадження середньострокового планування бюджету є підвищення дисципліни державних видатків, а також забезпечення процесу аналізу використання коштів, що буде стимулювати прийняття більш ефективних рішень щодо використання бюджетних коштів на всіх рівнях та планування головними розпорядниками коштів своєї діяльності.

Середньострокове бюджетне планування є необхідним елементом впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Перехід до середньострокового бюджетного планування дасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту бюджету на відповідний

рік, так і на наступні періоди, що сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики.

Цілі середньострокового планування:

- поліпшення макроекономічного балансу шляхом розроблення узгоджених та реалістичних прогнозів доходів до бюджету;
- визначення загальних цілей бюджетної політики та забезпечення відкритості у їх досягненні впродовж багатьох років;
- визначення і дотримання чітких пріоритетів у сфері державних видатків;
- забезпечення можливості ініціювання змін у бюджетній політиці та механізмів контролю за їх реалізацією;
- удосконалення розподілу бюджетних коштів, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів, як за функціями, так і між відповідними функціями;
- підвищення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів;
- посилення загального бюджетного контролю.

Які характерні риси системи середньострокового планування?

1. Прогнозні оцінки розробляються у два етапи:

1 етап - прогнозування, під час якого складаються технічні оцінки поточних витрат, виходячи з існуючих умов;

2 етап - програмування, на якому визначається та аналізується вартість кількох можливих змін політичного курсу.

2. Зосередження уваги на змінах та пріоритетах політики Уряду.
3. Прогнозний бюджет не відображає збільшення тих видатків у наступні роки, які потрібні для виконання нових бюджетних програм (хоча у ньому може закладатися певний резерв для покриття таких витрат).
4. Прогнозний бюджет деталізовано до такої ж міри, що і бюджет поточного року, але для заохочення використання коштів з найвищою ефективністю щодо питання перерозподілу коштів між програмами,

головним розпорядникам надається в межах їхньої компетенції певна свобода дій.

5. Оцінки витрат є реалістичними.

Середньострокові прогнози повинні відображати:

- поточний стан видатків;
- додаткові видатки, необхідні для забезпечення однакового рівня та якості послуг у майбутньому (наприклад, для збереження відношення кількості учнів на одного вчителя у навчальних закладах);
- додаткові витрати або економію коштів, якщо передбачається змінити рівень або вид послуг.

Запровадження середньострокового бюджетного планування повинно сприяти:

- реалізації послідовної та виваженої бюджетної політики;
- встановленню чітких пріоритетів у галузі державних фінансів;
- передбаченню наслідків реалізації заходів бюджетної політики через кілька років;
- досягненню зкоординованості заходів бюджетної, грошово-кредитної політики в середньо – і довгостроковій перспективі;
- забезпеченню збалансованості фінансових ресурсів держави, які акумулюються через бюджет;
- обґрунтованому прогнозуванню джерел і обсягів ресурсів;
- застосуванню прогресивних методик бюджетного планування;
- підвищенню прозорості бюджетного процесу;
- посиленню відповідальності учасників бюджетного процесу;
- комплексному підходу до оцінки ефективності бюджетної політики.

Переваги запровадження середньострокового планування

У зв'язку з тим, що середньострокове планування охоплює три наступні за бюджетним роки, воно дає можливість:

- посилити загальний бюджетний контроль;

- встановити більш чіткі пріоритети у сфері державних видатків;
- розробити більш стабільну бюджетну політику;
- підвищити відповідальність головних розпорядників щодо розподілу та використання бюджетних коштів;
- передбачати поточні видатки, які виникнуть у зв'язку із завершенням проектів бюджетних капіталовкладень (наприклад, оцінити, які будуть поточні видатки на утримання нової дороги після завершення її будівництва)¹⁵.

Перехід до середньострокового бюджетного планування на виконання вимог Програми економічних реформ та нового Бюджетного кодексу згідно якого уряд почав затверджувати трирічні бюджетні прогнози не приніс очікуваних позитивних результатів. По-перше, ці прогнози мають лише інформативну (або формальну) цінність і не здійснюють жодних обмежень на процеси розподілу бюджетних коштів у наступних бюджетних періодах, так як приймаються окремими постановами Кабінету Міністрів України, а не Верховною Радою. По-друге, у майбутніх бюджетних періодах розпорядники бюджетних коштів можуть обґрунтовувати нові показники бюджетних ресурсів, необхідні їм для виконання функцій цим серйозно змінювати обсяги фінансування від прогнозних даних. По-третє, середньострокове бюджетне прогнозування само по собі не вирішує жодних економічних завдань. Воно має стати лише кроком до запровадження бюджетного планування, без якого неможливо забезпечити ефективну систему державного планування загалом. Разом з тим, варто відмітити, що середньострокове бюджетування у багатьох західних країнах ґрунтується на розробці бюджету у n -ому році на $n+2$ -й чи $n+3$ -й роки. Іншими словами, у 2012 році розробляється та затверджується бюджет не на 2013 рік (він уже затверджений у попередніх періодах), а на 2014 рік чи 2015 рік. При цьому ліміти головним розпорядникам, надані на середньострокову перспективу, надалі або взагалі не можуть переглядатися (наприклад, у Швеції), або можуть коригуватися у вкрай обмеженому діапазоні (в Австрії) з урахуванням зміни

¹⁵ Перун З. Програмно-цільовий метод формування бюджету / З. Перун, О. Романюк, Н. Товста та ін. – К. : Унісерв. - 2004. – С. 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://100pudov.com.ua/manual/ukr/2/23/849/>

макроекономічних показників. Завдяки середньостроковому прогнозуванню влада отримує можливість забезпечити спокійне і своєчасне прийняття бюджету з урахуванням поточного стану і майбутніх потреб і, головне, радикально знизити політизацію бюджетного процесу. На жаль в Україні протягом останніх 13 років жодного разу не було прийнято Закон України Про Державний бюджет до 1 грудня року що передує плановому, а також цей процес завжди носив характер «політичної істерії».

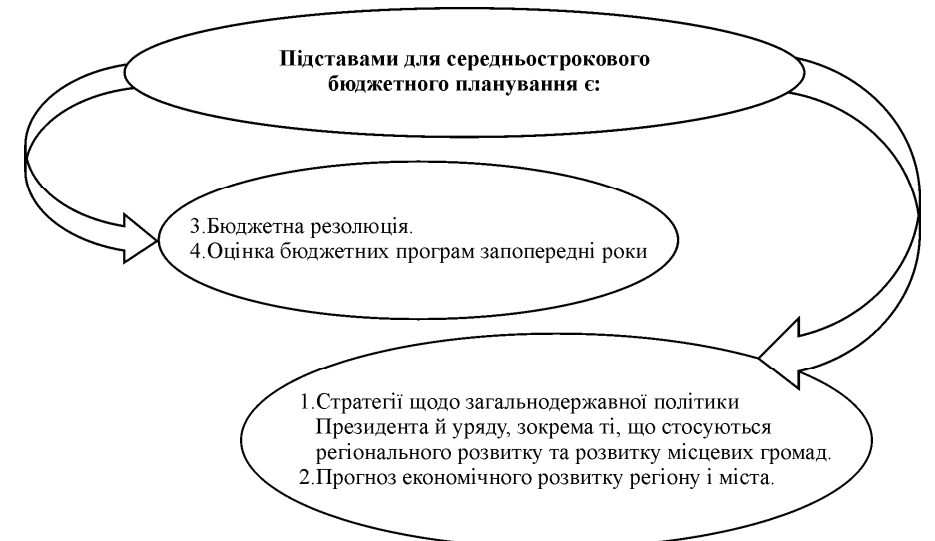
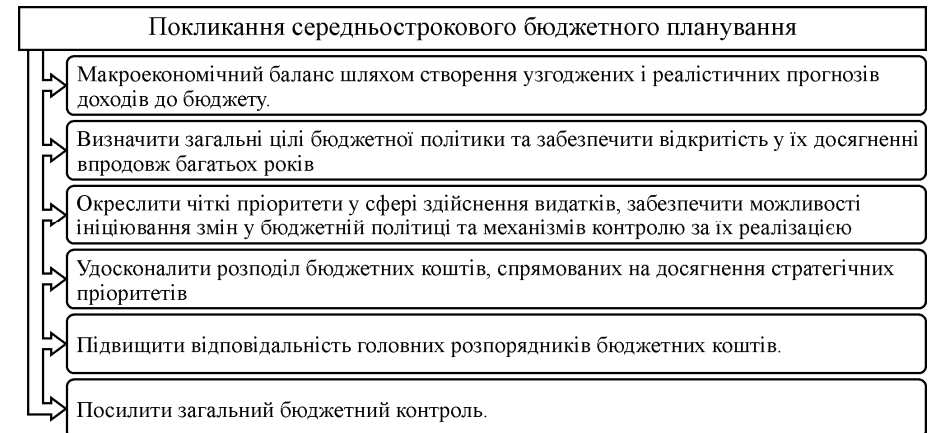
Запровадження середньострокового бюджетного прогнозування – це досить складний процес, який впливає на обґрунтованість бюджетно-податкової політики як вагомого інструменту соціально-економічного розвитку суспільства. Проте за умови вдосконалення цього процесу, можна досягнути певних втрат та здобутків основних зацікавлених сторін середньострокового бюджетного планування:

- Міністерство фінансів зменшить вразливість бюджету від популістської політики та поліпшить якість управлінських рішень і можливість вироблення податково-бюджетної політики на середньострокову перспективу, проте зменшується її маневреність в короткостроковій перспективі (ручне управління);
- Кабінет Міністрів поліпшить системність реалізації соціально-економічної політики, проте зменшиться маневреність соціально-економічної політики в короткостроковій перспективі;
- Верховна Рада поліпшить системність реалізації соціально-економічної політики;
- головні розпорядники бюджетних коштів за умови вдосконалення середньострокового бюджетного планування одержать порівняне гарантування наступності фінансування власних програм з бюджету до їх завершення та можливість планувати власну діяльність на середньострокову перспективу.

Мета середньострокового бюджетування:

Засади здійснення середньострокового бюджетування:

Бюджетна резолюція – це рішення Верховної Ради України, що приймається як постанова, яка є джерелом бюджетного права і відображає основні напрями бюджетної політики на планований рік за програмою, на яку уряд має орієнтуватися, у процесі складання проекту закону про державний бюджет. Бюджетна резолюція розробляється Кабінетом Міністрів України не пізніше 1 червня за даними аналізу економічного становища країни в поточному році, на підставі прогнозних макроекономічних показників розвитку країни на наступний рік.

З метою розробки нових підходів до формування багаторічної бюджетної стратегії необхідно визначитися з переліком проблемних питань, які існують в галузях, з оцінкою вартості витрат на їх вирішення, та часом, протягом якого ця проблема може бути вирішена. Необхідно також визначити, які з проблем є найбільш нагальними, потребують першочергового вирішення та можуть бути вирішені в більш короткі терміни за менші кошти.

Передумовою ефективного середньострокового планування (СПВ) є запровадження суворих бюджетних обмежень через встановлення граничних розмірів видатків для всіх головних розпорядників бюджетних коштів. Основу розподілу граничних розмірів повинні складати попередні прогнози вартості існуючих бюджетних програм з урахуванням прийнятих урядом політичних рішень. Перевагою існування середньострокових граничних обсягів є те, що головні розпорядники коштів будуть показувати не бажаний ними обсяг видатків, який не підтверджений наявними ресурсами, а більш реальну картину видатків у середньостроковій перспективі. Саме існування таких обмежень, що виходять із прогнозованих ресурсів та середньострокової політики уряду, змусить головних розпорядників коштів виділити найбільш пріоритетний напрям своєї діяльності. Разом з тим слід зазначити, що граничні обсяги на середньострокову перспективу є умовними, оскільки вони будуть коригуватися щороку, виходячи із зміни економічної ситуації, зміни політики уряду, а також залежатимуть від пріоритетів і структурних змін у видатках головних розпорядників та якості обґрунтування ними оцінок своїх прогнозних видатків.

Загалом, для забезпечення передбачуваності багаторічні оцінки слід розподіляти по функціях, розпорядниках бюджетних коштів та поміж програмами. Сильною стороною орієнтовних обсягів видатків головних розпорядників є те, що вони заохочують установи до коригування видатків бюджетної програми з огляду на граничні обсяги видатків протягом середньострокового періоду.

Підходи процесу підготовки середньострокового бюджету

1. Підхід зверху - вниз, який складається з таких етапів:

I етап - визначення попередніх граничних обсягів видатків для головних розпорядників у відповідності із пріоритетами, визначеними урядом на основі прогнозу ресурсів.

II етап - доведення до головних розпорядників коштів граничних обсягів видатків та інструктивних матеріалів щодо заповнення бюджетних запитів на відповідний рік.

2. Підхід знизу - вверх, який передбачає формування бюджетних запитів головними розпорядниками коштів в рамках визначених для них граничних обсягів видатків. На цьому етапі головний розпорядник із залученням розпорядників нижчого рівня (відповідальних виконавців) та отримувачів коштів державного бюджету повинен визначити свої пріоритети, і тим самим здійснити найефективніший розподіл бюджетних коштів.

3. Механізм узгодження, який передбачає взаємодію між Кабінетом Міністрів України, Міністерством фінансів та головними розпорядниками. Загальноприйнятою практикою є підготовка проекту бюджету зверху - вниз, з переходом на подальших стадіях бюджетного процесу до застосування другого та третього підходів¹⁶.

¹⁶ Методологія ПЦМ: стратегічне планування. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ecosys.com.ua/press/library/Kiev_Jan2011_unit1_strateg%20plan.pdf

Процес підготовки середньострокового бюджету:

Характеристика підходів процесу підготовки середньострокового бюджету:

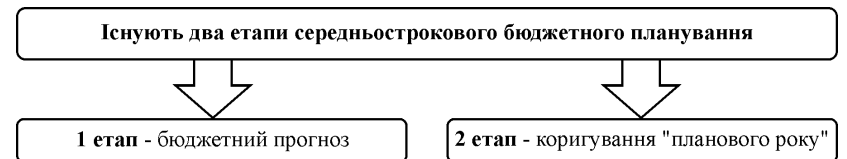

СПВ передбачає встановлення міцних зв'язків між усіма етапами управління державними фінансами: підготовкою бюджету, виконанням, моніторингом і оцінкою. Це зазвичай включає:

- наявні ресурси, розподіляються "згори вниз" (наприклад, бюджетні ліміти за галузями) на основі визначених макроекономічних пріоритетів;

- розрахунок вартості поточних та середньострокових існуючих програм і заходів у напрямку "знизу вгору";
- визначення вартості впровадження запропонованих нових стратегічних напрямів діяльності і заходів, які визначаються на основі цілей, досягнення яких буде забезпечено при їх реалізації;
- повторний процес прийняття рішень на підставі співставлення витрат і нових стратегічних напрямів діяльності із наявними ресурсами на черговий 3-річний період.

СПВ створює основи для розподілу ресурсів, у межах яких приймаються чіткі політичні рішення та знаходяться компроміси залежно від наявності цих ресурсів. СПВ може бути каталізатором створення більш ефективного розподілу бюджетних ресурсів, тобто підвищення фіскальної стабільності та контролю за витратками. Цей процес має охоплювати всю урядову систему з урахуванням того, що різні галузі розвиваються різними темпами. Інтеграція з бюджетним циклом є свідченням зрілості й успішності СПВ. Повинен існувати чіткий бюджетний графік, а також має виділятися час на етапи стратегічного планування та підготовку бюджетних розрахунків.

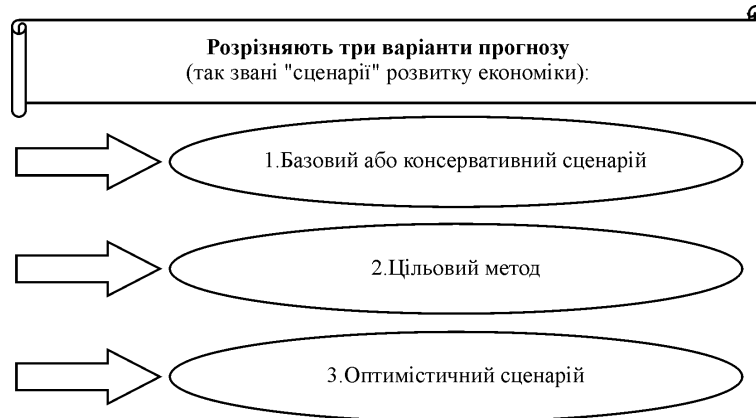

Здійснення середньострокового бюджетного планування передуватиме підготовкою середньострокового макроекономічного прогнозу, складовою частиною якого є бюджетний прогноз.

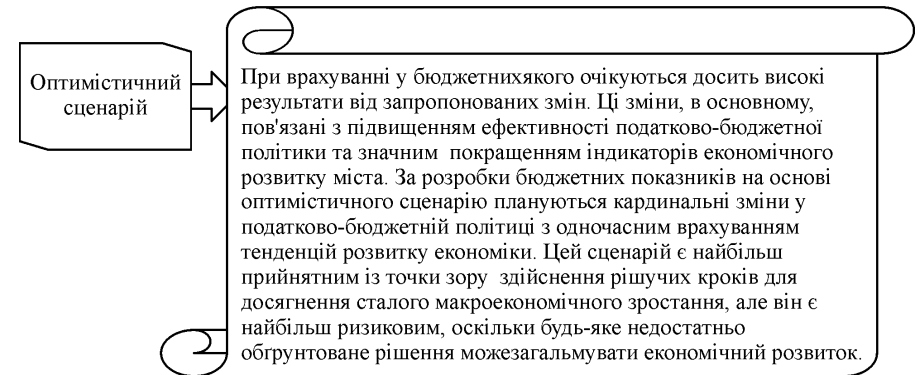
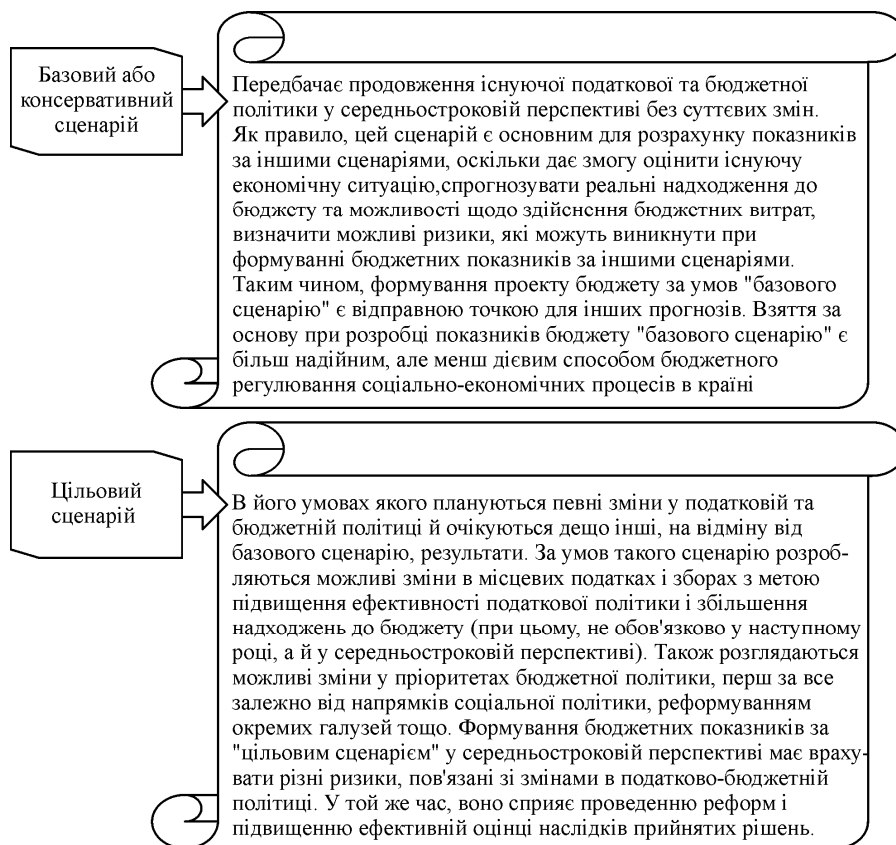
Прогноз ґрунтується на базі відповідних загальнодержавних документів і містить середньострокові цілі бюджетної політики органу місцевого самоврядування, а також показники за основними категоріями доходів і витратків. Окрім того, такий прогноз є лише припущенням, а тому може складатися у кількох варіантах, серед яких обирається найоптимальніший¹⁷.

¹⁷ Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

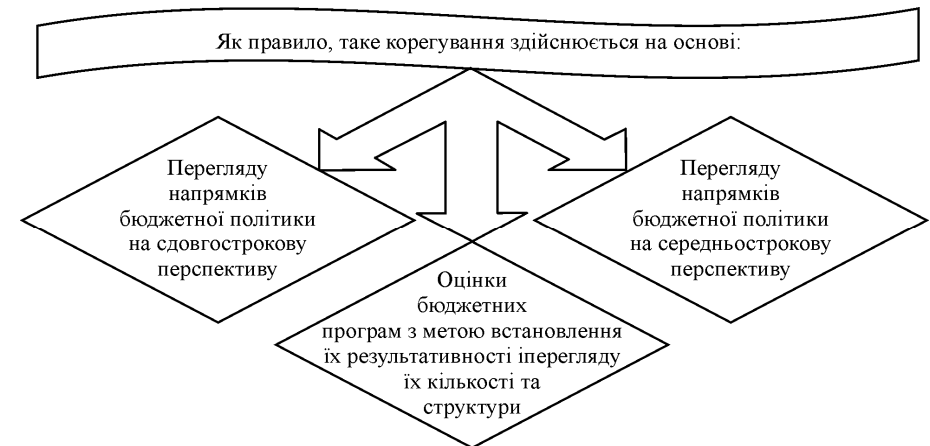
Сценарії розвитку економіки:

Характерні ознаки сценаріїв:

Корегування середньострокового бюджету – це зміна запланованих раніше бюджетних показників на рік, що стає плановим.

Переваги використання СПВ

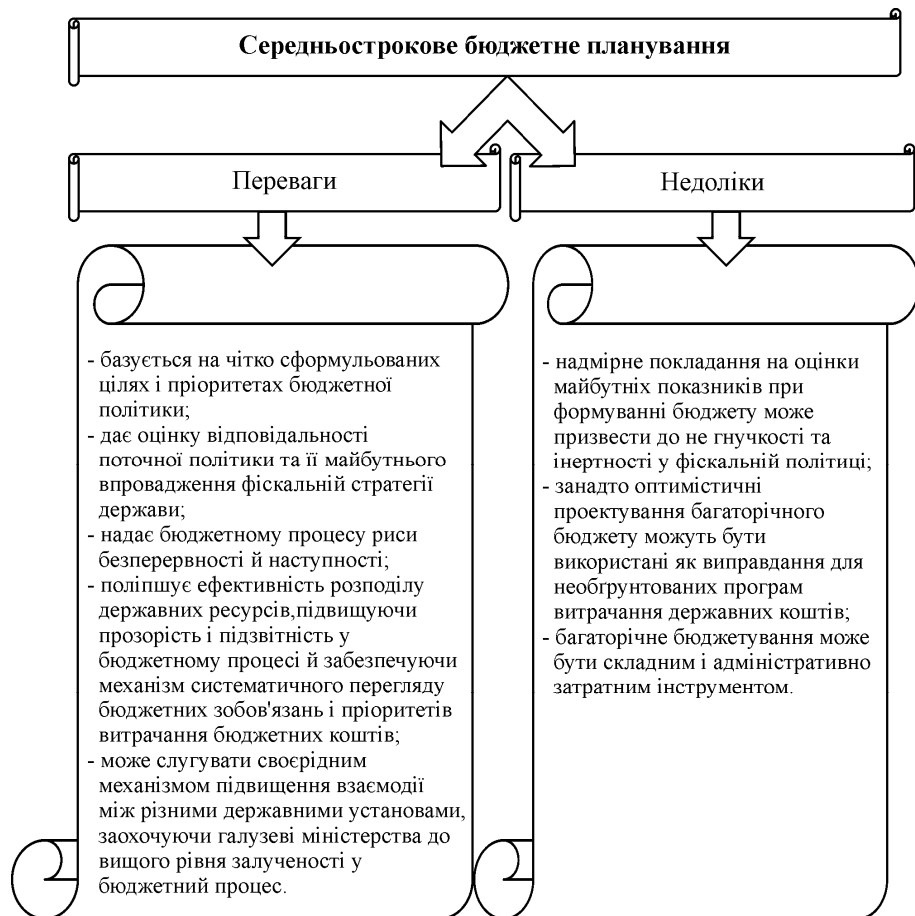
Для того, щоб повною мірою зрозуміти необхідність використання СПВ, потрібно розглянути слабкі сторони традиційних бюджетних процесів, а потім зупинитися на перевагах застосування СПВ.

Слабкі сторони традиційних процесів бюджетного планування

Традиційні процеси бюджетного планування, які застосовуються у багатьох країнах і регіонах, характеризуються певними недоліками і тому вони непридатні для застосування в країнах перехідної економіки, у яких державних коштів часто не вистачає для забезпечення потреб населення. Це, зокрема, сто-

сується тих країн, які переживають різке скорочення обсягів наявних доходів одночасно з підвищенням рівня якості очікуваних послуг з боку органів міської влади і їхніх керівників. Ці очікування часто ґрунтуються на факті надання широкого переліку муніципальних послуг попередньою владою.

Переваги та недоліки СПВ:

Недоліки традиційних процесів бюджетного планування:

- через використання нормативів (особливо застарілих) для розрахунку потреби у видатках багато бюджетних запитів від підрозділів державної влади є нереалістичними і ґрунтуються на необхідності утримання бюджетних установ, а не на потребах політики;

- сума видатків, що запитується у бюджетних запитах підрозділами місцевої влади, зазначається без урахування бюджетних обмежень, і часто в декілька разів перевищує наявні доходи;
- аналогічні функції або дублювання обов'язків часто не дозволяють органам місцевої влади встановлювати галузеві пріоритети поточної і майбутньої політики, послуг та видатків;
- через відсутність галузевих граничних показників або граничних бюджетних обмежень по галузях від органів влади не вимагається визначення реалістичних пріоритетів щодо програм і послуг, встановлених виходячи з важливості завдань, які мають бути виконані, та наявних для цього ресурсів;
- відсутність багаторічної фіскальної політики є перешкодою для зміни урядових пріоритетів – наприклад, коли зміна політики вимагає значних переміщень ресурсів між галузями;
- традиційні процеси часто передбачають незначні можливості або взагалі не передбачають можливостей представлення та обговорення загальних пріоритетів у межах органу місцевої влади або у місцевій раді, що призводить до прийняття політиками менш поінформованих рішень та до виникнення потенційних спорів щодо відповідних пріоритетів фінансування між різними органами державної влади;
- непередбачуване або непослідовне фінансування на середньострокову перспективу ускладнює виконання розпорядниками коштів більш ефективних та результативних програм через їхню неспроможність здійснювати ефективне планування у зв'язку з відсутністю інформації про обсяги наявного фінансування.

Фінансування капітальних видатків в рамках Програми державних інвестицій без передбачення відповідних операційних бюджетних видатків на реалізацію інвестиційних проектів або не відокремлення капітальних видатків на реалізацію Програми державних інвестицій від операційних видатків у традиційних бюджетних документах заважає фінансуванню пріоритетів розвитку.

Для прикладу, необхідні державні видатки на обслуговування боргу та операційні витрати на проекти розвитку в наступні роки не обговорюються і не демонструються. Таким чином, без спеціальних знань або планів уряд зазнає збитків у майбутньому.

Переваги СПВ.

На противагу вищезазначеному, використання СПВ у якості головного й керівного елементу сучасного процесу розробки бюджету має такі переваги:

- органам влади надаються реалістичні орієнтири або граничні показники для підготовки бюджетних запитів, які відповідають урядовій і галузевій політиці, а також наявним ресурсам;
- затверджені та сплановані бюджети пов'язуються з реалістичними розрахунками доступних обсягів надходжень;
- процес, який використовується для визначення галузевих пріоритетів, застосовується для переміщення ресурсів між галузями з метою забезпечення досягнення найбільш пріоритетних цілей муніципальної влади;
- органи влади відіграють ключову роль у розробці та впровадженні програм у різних галузях, завдяки чому на них покладається більша відповідальність за розробку та виконання програм;
- передбачуване фінансування дає можливість керівникам бюджетних програм впроваджувати більш ефективні та результативні програми, дозволяючи встановлення обґрунтованих і частково фіксованих фіскальних параметрів для планування;
- програма державних інвестицій прозора інтегрується до зведеного бюджету таким чином, щоб проекти оцінювалися і операційні витрати проектів аналізувалися в межах річних бюджетів;
- урядова політика та фіскальне планування прямо й однозначно взаємопов'язані у середньостроковій перспективі.

Конкретні покращення, які очікуються внаслідок застосування СПВ в управлінні урядовими програмами та заходами:

- зв'язок між розробкою політики та бюджетуванням з тим, щоб нові або змінені програми не приймалися без реалістичної оцінки їхньої вартості, наявних ресурсів і доступного фінансування;
- забезпечення розгляду і розуміння середньострокової вартості програм та змін до них;
- встановлення пріоритетних стратегічних напрямків та завдань, а також розрахунок розподілу ресурсів за ними у середньостроковій перспективі. Це особливо важливо при визначенні галузевих пріоритетів для досягнення найбільш пріоритетних цілей уряду;
- більш реалістичне встановлення граничних сум видатків і бюджетних орієнтирів на основі наявних доходів і ресурсів;
- головна роль органів влади у встановленні та реалізації програмних пріоритетів у межах галузей на основі передбачуваного фінансування, прогнозованого завдяки СПВ, підвищує здатність уряду розробляти ефективні і результативні програми та послуги, спрямовані досягнення визначених пріоритетів та обслуговування населення;
- програма державних інвестицій (ПДІ) включається до процесу планування СПВ та до бюджету з тим, щоб передбачені капітальні видатки на реалізацію інвестиційних проектів в кожному році відповідали річним операційним видаткам необхідним для успішної реалізації цих проектів;
- галузеві стратегії та ПДІ разом із запровадженням програмно-цільового методу зосереджуються на результатах, отриманих внаслідок здійснення урядових заходів, а не просто на їхній вартості. Це сприятиме кращому обліку видатків.

Особливості системи середньострокових видатків:

- Система середньострокових видатків відрізняється від класичного бюджетування та планування наявністю в ній таких елементів:
- система охоплює періоди тривалістю не менше 3-5 років. Проте існування трирічної або п'ятирічної системи не виключає наявності річного бюдже-

ту – він знову запроваджується у практику, але переглядається щороку. В цій системі відзначається повторювана структура;

- основа та відправна точка цієї системи визначається політикою уряду і не змінюється у майбутньому;
- відмінність між структурою системи середньострокових видатків, яка повторюється щороку, і плануванням розвитку полягає в тому, що у першому випадку окреслюється застійна структура, а в другому – динамічна¹⁸.

Тестові питання:

1. Видатки та кредитування бюджету класифікуються за:

- а) бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- б) ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету);
- в) функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- г) всі відповіді неправильні.

2. Середньострокове бюджетне планування – це:

- а) підготовка середньострокового макроекономічного прогнозу, складовою частиною якого є бюджетний прогноз;
- б) визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі;
- в) зміна запланованих раніше бюджетних показників на рік, що стає плановим;
- г) відповіді а і б правильні.

¹⁸ Загонацька Т. Г. Впровадження середньострокового бюджетного планування як інструмент підвищення ефективності бюджетних видатків / Т. Г. Загонацька, М. М. Лаврентьев // Фінанси України. – 2007. – № 11. – С. 31-41

3. Коригування середньострокового бюджету – це:

- а) уточнення макроекономічних прогнозів;
- б) зміна запланованих раніше бюджетних показників на рік, що стає плановим;
- в) оцінки бюджетних програм з метою встановлення їх результативності і перегляду їх кількості та структури;
- г) всі відповіді правильні.

4. Розрахунок прогнозного показника обсягу доходів здійснюється так:

- а) шляхом прямого розрахунку із застосуванням індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що обраховується на основі звітних даних про фактичні видатки цих бюджетів за три останні бюджетні періоди (базовий період), що передують рокові, у якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період;
- б) при обрахунку обсягу доходів також враховуються втрати регульованих доходів відповідних бюджетів внаслідок надання пільг платникам податків згідно рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад. Одночасно з цим розрахунок обсягу доходів, закріплених за місцевими бюджетами здійснюється і на підставі прогнозу обсягу доходів бюджету, визначеного з врахуванням основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку на плановий бюджетний період, що надаються відповідними економічними підрозділами місцевих рад;
- в) Міністерство фінансів не враховує доходів при розрахунку трансфертів, однак здійснює його розрахунки;
- г) всі відповіді правильні.

5. Вкажіть вірні твердження:

- а) відомча класифікація видатків та кредитування бюджету містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів для систематизації видатків

та кредитування бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів;

- б) на основі відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету Державна казначейська служба України складає та веде єдиний реєстр розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів;
- в) правильні відповіді а і б;
- г) усі відповіді неправильні.

6. Етапи здійснення середньострокового бюджетного планування бюджету міста:

- а) розробка та схвалення бюджетного прогнозу на основі макроекономічного прогнозу на середньострокову перспективу (від 2-х років);
- б) коригування показників планового (затвердженого) року і уточнення показників на наступні роки;
- в) моніторинг і контроль за виконанням бюджету;
- г) відповіді а і б правильні.

7. Середньострокове прогнозування – це:

- а) ефективне управління бюджетними коштами у середньостроковій перспективі, оскільки реалізація стратегічних пріоритетів не обмежується лише одним роком;
- б) неперервний процес, що повторюється кожного року та спрямований на зведення дисбалансу видатків, пов'язаного із непередбачуваними потребами бюджетних організацій, до нуля;
- в) документ, підготовлений розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний бюджетний період;
- г) відповіді а і б правильні.

8. Вкажіть вірні твердження:

- а) здійсненню середньострокового бюджетного планування передують підготовка середньострокового макроекономічного прогнозу, складовою частиною якого є бюджетний запит;

б) вибір варіанту макроекономічного прогнозу залежить від пріоритетів бюджетної політики, на основі якого готується зведений бюджет на наступний рік і середньострокову перспективу;

- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

9. Середньострокове прогнозування видатків показує:

- а) поточний рівень видатків; додаткову потребу у видатках для збереження існуючого рівня надання послуг;
- б) потребу в додаткових видатках;
- в) пропозиції розпорядників коштів місцевого бюджету (керівників бюджетних установ) щодо обсягу коштів, необхідних для надання громадянам відповідних послуг;
- г) відповіді а і б правильні.

10. Корегування середньострокового бюджету здійснюється на основі:

- а) перегляду напрямів бюджетної політики на середньострокову перспективу; уточнення макроекономічних прогнозів; оцінки бюджетних програм з метою встановлення їх результативності і перегляду їх кількості та структури;
- б) стратегічних планів головних розпорядників;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

Питання для самоконтролю:

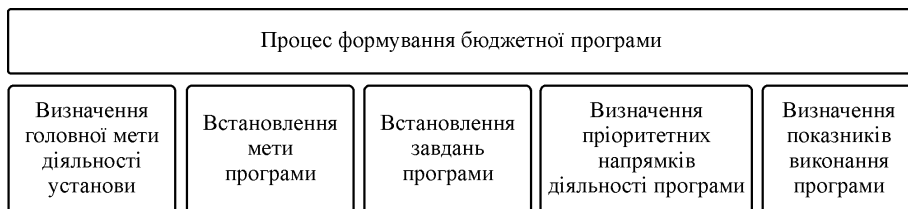
1. Проведення середньострокового бюджетування.
2. Прогнозування бюджетних показників.
3. Необхідність запровадження середньострокового бюджетування в Україні.
4. Перспективи запровадження середньострокового бюджетування в Україні.
5. Мета коригування середньострокового бюджету.

ТЕМА 5

БЮДЖЕТНА ПРОГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТУВАННЯ

1. Основні засади щодо розробки бюджетних програм
2. Етапи розробки та реалізації бюджетних програм

Бюджетна програма – систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети і завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.¹⁹

Код бюджетної програми складається із семи цифрових знаків, з яких:

- перший, другий і третій визначають головного розпорядника бюджетних коштів (відповідний код відомчої класифікації видатків бюджету);
- четвертий – відповідальних виконавців бюджетних програм головного розпорядника бюджетних коштів (якщо відповідальним виконавцем є структурний підрозділ центрального апарату головного розпорядника бюджетних коштів ставиться цифра "1", щодо всіх інших відповідальних виконавців використовуються цифри від "2" до "9");
- п'ятий і шостий - бюджетну програму, виконання якої забезпечує один відповідальний виконавець. Якщо програма пов'язана з утриманням апарату органів державної влади, ставляться цифри "01", для всіх інших бюджетних програм - від "02" і далі залежно від номера бюджетної програми одного відповідального виконавця;

¹⁹ Бюджетний кодекс України в ред. від 08.07.2010 № 2456-VI (Ст. 2 п.4)

- сьомий - напрям діяльності в конкретній бюджетній програмі (цифри від "1" до "9").

У структурі коду бюджетної програми ознакою відповідального виконавця є четверта цифра коду.

У системі головного розпорядника не може бути більше ніж дев'ять відповідальних виконавців (цифри від 1 до 9), уключаючи апарат головного розпорядника, ознакою якого завжди є цифра 1.

Відповідальними виконавцями можуть бути:

- головний розпорядник - за бюджетними програмами, виконання яких забезпечується його апаратом;
- розпорядники бюджетних коштів державного бюджету нижчого рівня (далі - розпорядники коштів нижчого рівня), які виконують бюджетні програми у системі головного розпорядника.

Відповідальний виконавець є юридичною особою, має окремий рахунок та бухгалтерський баланс.

Відповідальний виконавець бюджетних програм у процесі їх виконання забезпечує цільове та ефективне використання бюджетних коштів протягом усього строку реалізації відповідних бюджетних програм у межах визначених бюджетних призначень.

Відповідальні виконавці:

- 1) розробляють плани діяльності на плановий та наступні за плановим два бюджетних періоди (включаючи заходи щодо реалізації інвестиційних програм (проектів));
- 2) організують та забезпечують на підставі плану діяльності та індикативних прогностичних показників бюджету на наступні за плановим два бюджетних періоди складання проекту кошторису та бюджетного запиту і подають їх головному розпоряднику бюджетних коштів;
- 3) отримують бюджетні призначення шляхом їх затвердження у законі про Державний бюджет України; приймають рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками

- бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів, розподіляють та доводять до них у встановленому порядку обсяги бюджетних асигнувань;
- 4) затверджують кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів), якщо інше не передбачено законодавством;
 - 5) надають головному розпоряднику пропозиції щодо формування порядків використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, здійснення заходів за якими передбачає нормативно-правове визначення механізму використання бюджетних коштів;
 - 6) розробляють проекти паспортів бюджетних програм та подають головному розпоряднику бюджетних коштів, складають звіти про їх виконання, здійснюють аналіз показників виконання бюджетних програм;
 - 7) здійснюють управління бюджетними коштами у межах встановлених їм бюджетних повноважень та оцінку ефективності бюджетних програм, забезпечуючи ефективне, результативне і цільове використання бюджетних коштів, організацію та координацію роботи розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі;
 - 8) здійснюють внутрішній контроль за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів і витрачанням ними бюджетних коштів;
 - 9) здійснюють своєчасне повернення у повному обсязі до бюджету коштів, наданих за операціями з кредитування бюджету, а також кредитів (позик), отриманих державою, та коштів, наданих під державні гарантії;
 - 10) забезпечують організацію та ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової і бюджетної звітності у порядку, встановленому законодавством.

Особливості участі відповідальних виконавців у процесі формування державного бюджету:

1. Після отримання від Міністерства фінансів України граничних обсягів видатків загального фонду державного бюджету на наступний рік головні розпорядники розподіляють ці обсяги між відповідальними виконавцями, у триденний строк повідомляють відповідальних виконавців про належні їм обсяги та організують розроблення бюджетних запитів.
2. Відповідальні виконавці в установленому головним розпорядником порядку забезпечують складання бюджетних запитів за кожною бюджетною програмою, за виконання якої вони відповідають, та подають головному розпорядникові.
3. У процесі опрацювання бюджетних запитів у Міністерстві фінансів України відповідальні виконавці мають право брати участь разом з головним розпорядником в обговоренні та узгодженні бюджетних програм, що пропонуються головним розпорядником для включення до проекту державного бюджету.

Особливості участі відповідальних виконавців у процесі виконання державного бюджету:

1. Після отримання головним розпорядником від Міністерства фінансів України лімітних довідок про бюджетні асигнування (з помісячним розподілом асигнувань із загального фонду в цілому) головний розпорядник визначає помісячні обсяги бюджетних асигнувань із загального фонду в цілому по кожному відповідальному виконавцю та у триденний строк повідомляє відповідальних виконавців про визначені їм обсяги.
2. Відповідальні виконавці уточнюють розпорядникам нижчого рівня та одержувачам за своєю мережею обсяги бюджетних асигнувань, зведені проекти кошторисів, плани асигнувань загального і спеціального фондів, а також розрахунки, які обґрунтовують показники видатків, що включаються до проекту кошторису, та подають на погодження головним розпорядникам бюджетних коштів затверджені кошториси.
3. Для складання розпису державного бюджету виключно головні розпорядники в установленому порядку подають Міністерству фінансів Укра-

їни зведені проекти кошторисів та зведені плани асигнувань (у розрізі затверджених бюджетних програм та їх відповідальних виконавців).

4. У розписі державного бюджету розподіл бюджетних асигнувань головним розпорядникам здійснюється в розрізі відповідальних виконавців за всіма затвердженими бюджетними програмами у розрізі відповідно до категорій кодів економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету.
5. До початку бюджетного року відповідальні виконавці визначають мережу розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів та подають головному розпоряднику для зведення мережі по головному розпоряднику та подання до ДКСУ в установленому порядку. У процесі виконання бюджету зміни до мережі вносять головні розпорядники за поданням відповідальних виконавців.
6. Державна казначейська служба України доводить витяги з розпису державного бюджету до головних розпорядників за всіма бюджетними програмами в розрізі відповідальних виконавців. Головний розпорядник протягом одного робочого дня доводить витяги з розпису до відповідальних виконавців за їх бюджетними програмами.
7. Відповідальні виконавці здійснюють розподіл показників зведених кошторисів та зведених планів асигнувань за своєю мережею в розрізі розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів за територіями та подають головному розпоряднику для зведення показників по головному розпоряднику. Зазначений розподіл за підписом головного розпорядника подається ДКСУ в установленому порядку.

У процесі виконання бюджету зміни до розподілу показників зведених кошторисів та зведених планів асигнувань вносять головні розпорядники за поданням відповідальних виконавців.

Відповідальні виконавці несуть згідно із законом відповідальність за зведення показників, своєчасність подання та достовірність інформації, поданої головним розпорядникам бюджетних коштів та ДКСУ.

8. Державна казначейська служба України подає головному розпоряднику виписку з рахунку відкритих асигнувань за узагальненими показниками загального (спеціального) фонду державного бюджету (з обов'язковим урахуванням примітки щодо цільового спрямування відкритих асигнувань).

Головні розпорядники після отримання такої виписки розподіляють зазначені обсяги відкритих асигнувань загального (спеціального) фонду державного бюджету між відповідальними виконавцями та повідомляють відповідальних виконавців про визначені їм обсяги.

Відповідальні виконавці здійснюють розподіл відкритих асигнувань за своєю мережею та подають відповідні документи на підпис головному розпоряднику.

Підписані головним розпорядником розподіли відкритих асигнувань подаються ним до ДКСУ.

9. Відповідальні виконавці подають фінансову звітність за бюджетними програмами головному розпорядникові та ДКСУ. Головний розпорядник у встановленому порядку подає зведену фінансову звітність ДКСУ²⁰.

Функціональна класифікація видатків бюджету застосовується виключно в аналітичних та статистичних документах. Прив'язка коду конкретної бюджетної програми до відповідного коду функціональної класифікації видатків бюджету використовується, зокрема, з метою складання зведеного бюджету, здійснення макроекономічного аналізу, формування державної політики у сферах економіки, проведення міжнародних порівнянь видатків за функціями.

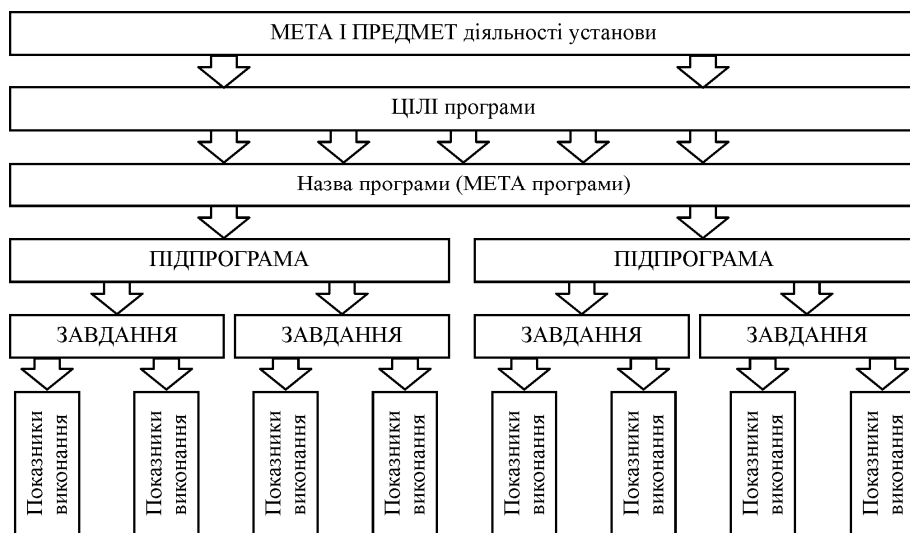
Складовими елементами бюджетної програми є:

- 1) **мета бюджетної програми** - законодавчо визначені основні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання конкретної бюджетної програми;

²⁰ Наказ Міністерства фінансів України N 574 від 14.12.2001 р. «Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі»

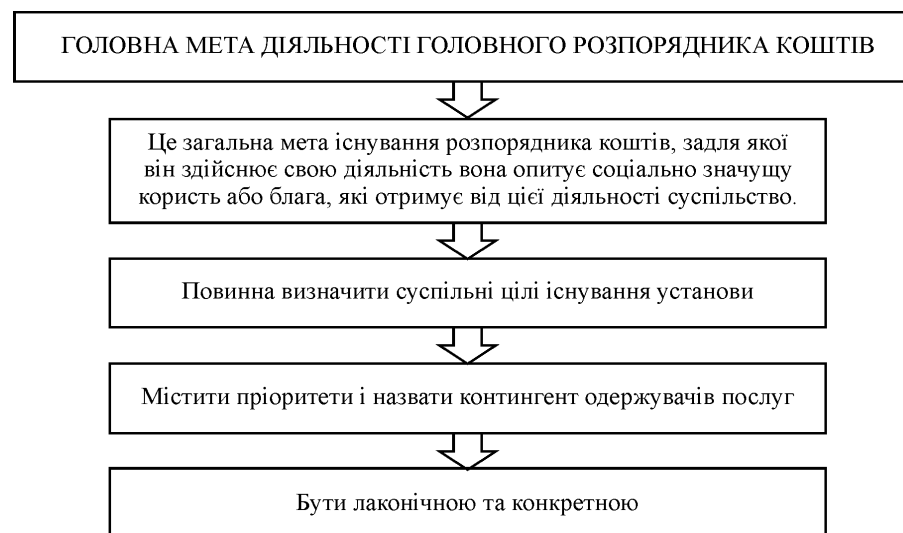
- 2) **завдання бюджетної програми** – конкретні цілі, яких необхідно досягти у результаті виконання бюджетної програми протягом відповідного бюджетного періоду і оцінити які можна за допомогою результативних показників;
- 3) **напрями діяльності** – конкретні дії, спрямовані на виконання завдань бюджетної програми, з визначенням напрямів витрачання бюджетних коштів. Напрями діяльності повинні відповідати завданням і функціям головного розпорядника бюджетних коштів. Визначення напрямів діяльності забезпечує реалізацію бюджетної програми у межах коштів, виділених на цю мету;
- 4) **результативні показники** – кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми²¹.

Структура бюджетної програми:

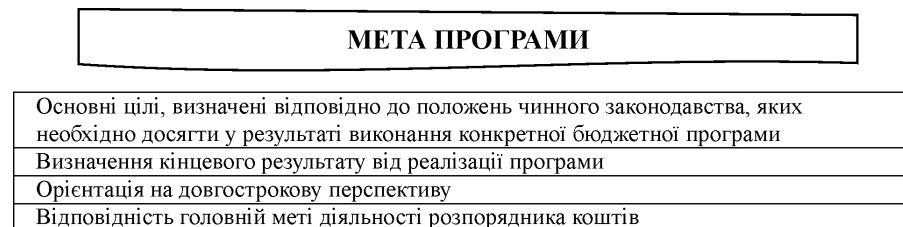
²¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р «Про схвалення Концепції застосування Програмно-цільового методу в бюджетному процесі»

Вимоги до формування головної мети діяльності головного розпорядника бюджетних коштів:

Мета бюджетної програми – кінцевий результат, що досягається при виконанні бюджетної програми, відповідає пріоритетам державної та регіональної політики і сприяє досягненню стратегічної мети розвитку держави та/або адміністративно-територіальної одиниці в середньостроковому періоді. Мета повинна бути реальною та досяжною і суттєво не змінюватися з року в рік, за винятком випадків, коли бюджетна програма має періодичний характер, закінчується строк її виконання або прийняття нових законодавчих актів передбачає внесення до неї змін²².

Мета програми передбачає:

²² Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836 «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»

Вимоги до формування завдань бюджетної програми:

ЗАВДАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ

Чіткий, конкретний, спрямований на досягнення мети, результативних показників та інших характеристик бюджетної програми комплекс заходів, який відображає основні етапи досягнення поставленої мети, визначає шляхи виконання програми та підлягає перевірці (п. 1. Загальних положень Правил складання паспортів бюджетних програм, квартального та річного звіту про їх виконання, а також здійснення моніторингу та аналізу виконання бюджетних програм. Затверджено наказом Міністерства фінансів України №1098 від 29.12.2002 зі змінами)

Спрямовані на вирішення конкретної проблеми

Мають чітко визначені часові межі

Відповідають меті програми

Підлягають виміру, визначають обсяг робіт (кількість) та термін здійснення завдання

Показники виконання програм – це кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми²³.

Застосування результативних показників дає змогу чітко показати ефективність використання бюджетних коштів, співвідношення досягнутих результатів та витрат, тривалість виконання бюджетної програми, її необхідність і відповідність визначеній меті, а також порівнювати результати виконання бюджетних програм у динаміці за роками та між головними розпорядниками бюджетних коштів, визначати найефективніші бюджетні програми при розподілі бюджетних коштів.

Застосування результативних показників сприяє якісному та кількісному аналізу стану виконання бюджетної програми в частині фінансового забезпечення реалізації її заходів та ефективності виконання.

Паспорт бюджетної програми - документ, який містить повну інформацію про бюджетну програму та застосовується для здійснення моніторингу, оцінки реалізації і контролю ефективності виконання бюджетної програми та цільового використання бюджетних коштів. Паспорт бюджетної програми визначає: мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відпо-

²³ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі».

відальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період, на основі яких здійснюється контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів і аналіз виконання бюджетної програми²⁴.

ПАСПОРТ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ

документ, що визначає мету, завдання, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми місцевого бюджету відповідно до бюджетного призначення, встановленого рішенням про місцевий бюджет

Інформація, що міститься у паспорті бюджетної програми, застосовується для здійснення моніторингу, оцінки ефективності бюджетної програми, зокрема порівняльного аналізу ефективності бюджетної програми, контролю за цільовим використанням бюджетних коштів.

Паспорт бюджетної програми визначає відповідальних виконавців, мету, підпрограми (у разі їх формування), завдання, результативні показники й інші характеристики бюджетної програми згідно з бюджетними призначеннями, встановленими рішенням про місцевий бюджет на відповідний бюджетний період, на основі яких здійснюються контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів і аналіз ефективності бюджетної програми.

Формування підпрограм забезпечує конкретизацію заходів, спрямованих на досягнення загальної мети бюджетної програми, та дає змогу оцінити ефективність бюджетної програми в розрізі її складових.

Завдання бюджетної програми (підпрограми) - конкретний, спрямований на досягнення мети бюджетної програми комплекс заходів, який відображає основні етапи досягнення поставленої мети, визначає шляхи виконання програ-

²⁴ Бюджетний кодекс України (Ст. 2 п. 40).

ми (підпрограми), підлягає перевірці та повинен містити результативні показники бюджетної програми (підпрограми).

За умови деталізації бюджетної програми за підпрограмами завдання формуються для кожної підпрограми.

Паспорти бюджетних програм складають усі головні розпорядники бюджетних коштів за кожною бюджетною програмою, крім бюджетних програм, які створюються протягом року за рахунок коштів резервного фонду бюджету, а саме: з повернення кредитів до бюджету; з відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду, відшкодування громадянину вартості конфіскованого та безхазяйного майна, стягнутого в дохід держави, відшкодування шкоди, завданої фізичній чи юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб; з перерахування міжбюджетних трансфертів.

Паспорт бюджетної програми формується з використанням інформації, наведеної у бюджетному запиті головного розпорядника, з урахуванням бюджетних призначень, установлених рішенням про місцевий бюджет.

Державна казначейська служба України здійснює платежі за дорученням розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у разі наявності затвердженого в установленому порядку паспорта бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі).

Головні розпорядники розробляють проекти паспортів бюджетних програм і подають їх на затвердження місцевому фінансовому органу протягом 30 днів після набрання чинності рішенням про місцевий бюджет.

Протягом тижня головні розпорядники подають на затвердження до фіноргану проекти паспортів бюджетних програм у разі:

- виникнення нових бюджетних програм (підпрограм);
- набрання чинності рішенням про внесення змін до рішення про місцевий бюджет на відповідний бюджетний період, які призводять до зміни інформації та показників, затверджених у паспортах бюджетних програм;

- передачі бюджетних призначень від одного головного розпорядника до іншого;
- передачі нерозподілених бюджетних призначень на визначену в рішенні про місцевий бюджет мету між головними розпорядниками;
- перерозподілу видатків за бюджетними програмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених головному розпоряднику;
- перерозподілу видатків за підпрограмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених на виконання бюджетної програми;
- зміни інформації та зміни показників, затверджених у паспортах бюджетних програм, необхідність унесенні яких з об'єктивних причин виникла в процесі виконання бюджету і які відповідають меті та завданням бюджетної програми;
- затвердження нових або внесення змін до чинних порядків використання бюджетних коштів, які призводять до зміни інформації та показників, затверджених у паспортах бюджетних програм;
- внесення змін до розпису місцевого бюджету, які призводять до зміни інформації та показників, затверджених у паспортах бюджетних програм.

Проекти паспортів бюджетних програм подаються до фіноргану разом з проектами наказів про їх затвердження у паперовому та електронному вигляді.

Головні розпорядники і фіноргани забезпечують відповідність змісту паспортів бюджетних програм рішенням про місцевий бюджет на відповідний бюджетний період, бюджетному розпису (крім випадків внесення змін до паспортів бюджетних програм у разі внесення змін до спеціального фонду кошторису бюджетної установи в частині власних надходжень бюджетних установ), відповідним порядкам використання бюджетних коштів.

У разі невідповідності проекту паспорта бюджетної програми рішенням про місцевий бюджет на відповідний бюджетний період, бюджетному розпису, порядкам використання бюджетних коштів фінорган має право в тижневий строк з дня його отримання повернути такий паспорт бюджетної програми на доопрацювання відповідному головному розпорядникові.

Паспорти бюджетних програм головного розпорядника затверджуються спільним наказом головного розпорядника та фіноргану в трьох примірниках протягом 45 днів від дня набрання чинності рішенням про місцевий бюджет, та протягом двох тижнів після настання таких випадків:

- передачі бюджетних призначень від одного головного розпорядника до іншого;
- передачі нерозподілених бюджетних призначень на визначену в рішенні про місцевий бюджет мету між головними розпорядниками;
- перерозподілу видатків за бюджетними програмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених головному розпоряднику;
- перерозподілу видатків за підпрограмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених на виконання бюджетної програми;
- зміни інформації та зміни показників, затверджених у паспортах бюджетних програм, необхідність унесенні яких з об'єктивних причин виникла в процесі виконання бюджету і які відповідають меті та завданням бюджетної програми.

Якщо згідно з нормативно-правовими актами головний розпорядник ухвалює свої рішення в іншій формі, ніж наказ (наприклад, розпорядження), паспорт бюджетної програми затверджується одночасно відповідним розпорядчим документом головного розпорядника і наказом фіноргану. У такому разі в грифі "ЗАТВЕРДЖЕНО" форми паспорта бюджетної програми зазначається ще й назва розпорядчого документа головного розпорядника.

Один примірник спільного наказу про затвердження паспортів бюджетних програм залишається у фіноргані, другий та третій - передаються відповідному головному розпорядникові, один з яких у встановленому порядку передається до відповідного територіального органу Державної казначейської служби України.

Головний розпорядник коштів у триденний строк від дня затвердження наказу про паспорт бюджетної програми подає його та паспорт бюджетної програми в електронному вигляді до фіноргану. Головний розпорядник у

тижневий строк від дня затвердження наказу про паспорти бюджетних програм забезпечує доведення до відповідальних виконавців, розпорядників нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів його копій та копій затверджених паспортів бюджетних програм.

Відповідальні виконавці, розпорядники нижчого рівня та одержувачі бюджетних коштів інформують відповідні територіальні органи Державної казначейської служби України шляхом подання їм копій наказу про затвердження паспортів бюджетних програм та копій самих паспортів.

Головний розпорядник забезпечує своєчасність затвердження паспортів бюджетних програм, достовірність і повноту інформації, що в них міститься.

Якщо до рішення про місцевий бюджет внесено зміни, які призводять до зміни інформації та показників бюджетної програми, паспорт якої ще не затверджено, паспорт зазначеної програми затверджується на підставі показників (обсягу коштів, назви), встановлених рішенням про місцевий бюджет з урахуванням внесених змін.

Якщо у процесі виконання бюджету відкриваються нові бюджетні програми, показники паспорта бюджетної програми повинні відповідати показникам розпису місцевого бюджету зі змінами.

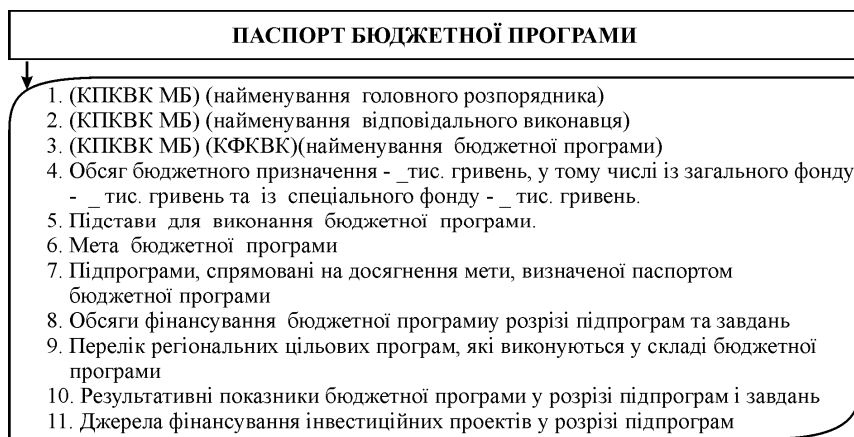
Зміни до паспортів бюджетних програм вносяться протягом бюджетного періоду шляхом затвердження їх у новій редакції у порядку, встановленому для складання паспортів бюджетних програм, у разі:

- прийняття змін до рішення про місцевий бюджет на відповідний бюджетний період, які призводять до зміни інформації та показників, затверджених у паспортах бюджетних програм;
- зміни інформації та зміни показників, затверджених у паспортах бюджетних програм, необхідність унесенні яких з об'єктивних причин виникла в процесі виконання бюджету і які відповідають меті та завданням бюджетної програми;
- передачі бюджетних призначень від одного головного розпорядника до іншого;

- передачі нерозподілених бюджетних призначень на визначену в рішенні про місцевий бюджет мету між головними розпорядниками;
- перерозподілу видатків за бюджетними програмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених головному розпоряднику;
- перерозподілу видатків за підпрограмами у межах загального обсягу бюджетних призначень, передбачених на виконання бюджетної програми;
- прийняття відповідних рішень щодо внесення змін до чинних порядків використання бюджетних коштів, які призводять до зміни інформації та показників, затверджених у паспортах бюджетних програм;
- внесення змін до розпису місцевого бюджету, які призводять до зміни результативних показників бюджетної програми (підпрограми);
- внесення змін до спеціального фонду кошторису бюджетної установи в частині власних надходжень бюджетних установ, що призводять до виникнення нових завдань бюджетної програми (підпрограми).

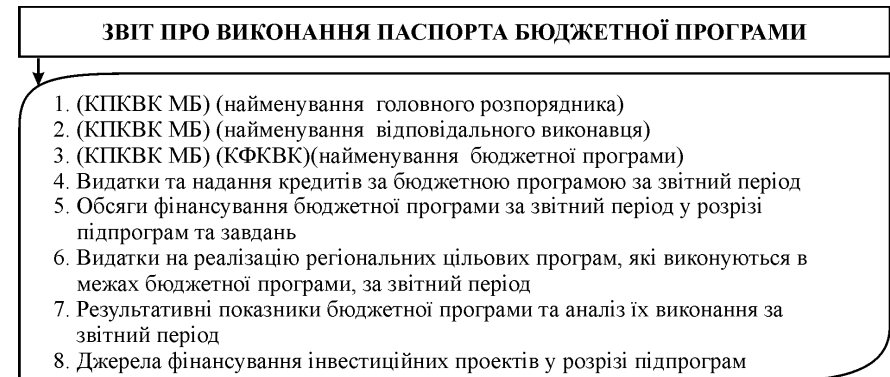
У разі зменшення або передачі бюджетних призначень, що призводять до скасування існуючої програми, відповідний головний розпорядник бюджетних коштів готує наказ про визнання таким, що втратив чинність, наказу про затвердження відповідного паспорта бюджетної програми²⁵.

Структура паспорта бюджетної програми:

²⁵Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 р. № 836 «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»

Структура звіту про виконання паспорта бюджетної програми місцевого бюджету:

Тестові питання:

1. Центральним компонентом програмно-цільового методу є:
 - а) бюджетна програма;
 - б) головна мета діяльності розпорядника бюджетних коштів;
 - в) конкретні, обмежені часовими рамками, заходи, які необхідно здійснити для виконання мети програми;
 - г) показники виконання бюджетної програми.
2. Основні елементи бюджетної програми:
 - а) мета програми, підпрограми (у разі необхідності);
 - б) завдання;
 - в) показники виконання (результативності);
 - г) усі відповіді правильні.
3. Головна мета діяльності розпорядника бюджетних коштів повинна формуватись з дотриманням таких принципів:
 - а) визначати суспільні цілі існування установи;
 - б) містити пріоритети і називати контингент одержувачів послуг;
 - в) бути лаконічною та конкретною;
 - г) усі відповіді правильні.

4. Етапи розробки та реалізації бюджетних програм:

- а) планування програм; погодження програм;
- б) аналіз виконання програм; виконання програм;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

5. Аналіз виконання бюджетних програм включає:

- а) аналіз за цільовим використанням бюджетних ресурсів,
- б) аналіз досягнення запланованих результатів та соціального ефекту від реалізації програми;
- в) аналіз виконання результативних показників;
- г) усі відповіді правильні.

6. Відповідальними виконавцями бюджетної програми можуть бути:

- а) головний розпорядник;
- б) розпорядники коштів місцевого бюджету нижчого рівня;
- в) одержувачі коштів місцевого бюджету, які виконують бюджетні програми у системі головного розпорядника;
- г) усі відповіді правильні.

7. Деталізація програми за підпрограмами здійснюється з метою:

- а) комплексного охоплення різних заходів, спрямованих на досягнення загальної мети програми;
- б) визначення відповідального виконавця бюджетної програми;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

8. Паспорт бюджетної програми:

- а) документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет);

б) сукупний обсяг коштів за бюджетною програмою;

- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

9. Паспорти бюджетних програм складають усі головні розпорядники бюджетних коштів за кожною бюджетною програмою, крім:

- а) бюджетних програм Пенсійного фонду України та бюджетних програм, які створюються протягом року за рахунок коштів резервного фонду бюджету;
- б) з повернення кредитів до бюджету і за загальнодержавними витратами;
- в) з відшкодування шкоди, завданої фізичній чи юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб;
- г) усі відповіді неправильні.

10. Паспорт бюджетної програми формується:

- а) з використанням інформації, наведеної у бюджетному запиті головного розпорядника;
- б) з урахуванням бюджетних призначень;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

Питання для самоконтролю:

1. Призначення бюджетних програм.
2. Структура бюджетних програм.
3. Реалізація бюджетних програм в Україні.
4. Наслідки реалізації бюджетних програм в Україні.
5. Формування паспорта та звіту про виконання паспорта бюджетної програми.

ТЕМА 6

РЕЗУЛЬТАТИВНІ ПОКАЗНИКИ У БЮДЖЕТУВАННІ

1. Типи та характеристика показників виконання бюджетних програм.
2. Розробка показників виконання бюджетних програм.

Одним з перших нормативно-правових актів, який регламентує використання показників виконання програм у бюджетному процесі є Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі" від 14 вересня 2002 р. N 538-р. На сьогодні застосування показників виконання у бюджетному процесі регулюється, зокрема, Бюджетним кодексом України, Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. N 228 "Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ", наказами Міністерства фінансів України від 14 грудня 2001 р. N 574 "Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі", від 27 грудня 2001 р. N 604 "Про бюджетну класифікацію та її запровадження", від 8 серпня 2002 р. N 621 "Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм" із відповідними змінами.

Показники виконання програм – це кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю і які дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми²⁶. Це показники, на підставі яких здійснюється оцінка й аналіз ефективності використання бюджетних коштів, передбачених на виконання бюджетної програми (підпрограми), для досягнення мети бюджетної програми (підпрограми) та

²⁶ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі

реалізації її завдань. Результативні показники бюджетної програми (підпрограми) включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми (підпрограми), характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми (підпрограми). Такі показники повинні формуватися для кожного окремого завдання бюджетної програми (підпрограми) та підтверджуватися офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю²⁷.

Показники виконання програми забезпечують підставу для оцінки існування інших шляхів виконання завдань програми (підпрограми) на такому ж рівні результативності, але при нижчій вартості, або на вищих рівнях результативності при такій же вартості.

Показники виконання програм повинні базуватися на:

- меті та завданнях програми;
- вимірюванні одного і того самого об'єкту за певний проміжок часу;
- використанні даних, що є доступними для учасників бюджетного процесу.

Показники мають бути логічно пов'язані з метою, завданнями кожної конкретної програми, задля якої вони визначені, яка, в свою чергу, повинна відповідати місії головного розпорядника коштів. Розроблені відповідно до мети і завдань програми, показники виконання дозволяють надати ґрунтовну оцінку всім аспектам реалізації програми, і, таким чином, визначити ефективність чи неефективність бюджетних витрат і соціальний ефект від впровадження програм. На основі даних про динаміку планових і фактично досягнутих показників діяльності, а також затрат в розрізі програм та завдань проводиться оцінка діяльності суб'єкта бюджетного планування. Показники виконання (результативності) бюджетних програм є ключовим аспектом у процесі складання та виконання бюджету за програмно-цільовим методом та його основною характерною рисою.

²⁷ Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 р. № 836 «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»

Визначення показників виконання програм – це процес визначення мети, завдань, які передбачає досягти бюджетна установа за певний період. Він об'єднує структурні підрозділи виконавця та консолідує його зусилля для досягнення мети програми. Вона сприяє спрямованості й скоординованості процесів, що уможливило найефективніше використання наявних обмежених бюджетних ресурсів. Найважливішим принципом розробки показників є чіткий вибір і обґрунтування завдань, кінцевої мети, результатів реалізації програми.

Показники виконання спрямовані на:

1. Покращення якості послуг та результатів програми;
2. Підвищення продуктивності (ефективності) видатків, що прямо впливає на зниження або обґрунтування витрачених бюджетною установою коштів;
3. Розширення відповідальності бюджетних установ за результати їх діяльності;
4. Зміцнення позитивного ставлення громадян до діяльності органів місцевого самоврядування;
5. Підвищення результативності діяльності бюджетних установ, метою, яких, є задоволення потреб громадян.

Показники виконання пов'язані із реакцією установи на соціальні та економічні проблеми, а не з покращенням умов діяльності бюджетних установ. Вони надають інформацію щодо того, чи були досягнуті цілі та завдання програми. Для того, щоб провести оцінку виконання програми, розробляється певний перелік показників виконання, необхідний для збору якнайбільшого обсягу інформації щодо завдань програми, бажаних результатів та фінансових коштів, необхідних для її виконання.

Показники виконання надають також інформацію для осіб, відповідальних за прийняття рішень щодо дій, які мали би бути прийняті з метою покращення соціальної та економічної ситуації та задоволення потреб громади. Показники виконання не тільки постачають дані щодо результатів, отриманих завдяки втіленню програм, але й дозволяють порівняти досягнення сьогодніш-

нього дня з результатами та проблемами минулого та визначити перспективи на майбутнє. Вони дозволяють уповноваженим особам місцевого самоврядування різних регіонів аналізувати результати діяльності за програмами в інших регіонах та порівнювати їх із результатами втілення подібних програм у власній громаді. Методологія ПЦМ передбачає розробку та використання таких показників виконання бюджетних програм як показник затрат (вхідних ресурсів), робочого навантаження, продукту, продуктивності (ефективності), результативності (якості) та корисності.

Результативні показники поділяються на:

- **основні:** затрат (вхідних ресурсів), продукту, продуктивності (ефективності), результативності (якості);
- **додаткові:** робочого навантаження та корисності.

В процесі розробки показників виконання програм, в залежності від змісту програм та завдань використовують такі основні інформаційні джерела:

- фінансова звітність;
- статистична звітність;
- дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку;
- дані з первинної облікової документації (вибіркові дані);
- експертні оцінки²⁸.

Найскладнішим у плануванні та оцінці є показник корисності, оскільки визначення корисності для суспільства залежить від багатьох факторів, вплив яких дуже важко оцінити та розподілити. Показники виконання є основою для звітності, проведення оцінки програм. В межах однієї програми можуть визначатися всі показники, або лише деякі їх види. Таке диференціювання повинно здійснюватися виходячи з умов та специфіки кожної з бюджетних програм. Чим ширша номенклатура показників в тій чи іншій програмі, тим більше можливостей для якісного програмного менеджменту.

²⁸ Накази Міністерства фінансів України від 14 грудня 2001 р. N 574 "Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливості їх участі у бюджетному процесі", від 27 грудня 2001 р. N 604 "Про бюджетну класифікацію та її запровадження", від 8 серпня 2002 р. N 621 "Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм" із відповідними змінами.

Результативні показники поділяються на такі групи:

Показники результативності виконання бюджетної програми		
Показники	Характеристика показників	Приклад
Показники затрат	Визначають обсяг та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми	Кількість установ, кількість штатних одиниць, метраж або кубатура будівель
Показники продукту	Використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей	Кількість користувачів товарами (роботами, послугами), виробленими в процесі виконання бюджетної програми: кількість підготовлених спеціалістів, кількість студентів, вилікуваних хворих
Показники ефективності	Визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг до їх вартості у грошовому або людському вимірі; визначають витрати ресурсів на одиницю показника продукту	Вартість підготовки одного студента
Показники якості	Відображають якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг), або отриманий ефект від виконання	Зниження хворих певною хворобою на певний відсоток в порівнянні з попереднім періодом

Результативні показники, що характеризують виконання бюджетної програми 2201160 «підготовка кадрів вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації»:

Типи показників		Од. виміру
Показники затрат		
11	Кількість навчальних закладів	од.
22	Середньорічне число посадових окладів, ставок професорсько-викладацького персоналу	од.
33	Середньорічне число штатних одиниць адмінперсоналу, за умовами оплати віднесених до науково-педагогічного персоналу	од.
44	Середньорічне число штатних одиниць пед. персоналу	од.
55	Середньорічне число штатних одиниць спеціалістів	од.
66	Середньорічне число штатних одиниць робітників	од.
77	Всього середньорічне число ставок/штатних одиниць (2+3+4+5)	од.
88	Всього число ставок/штатних одиниць/на початок періоду	од.
Показники продукту		
11	Середньорічна кількість аспірантів, які навчаються без відриву від виробництва	чол.

22	Середньорічна кількість аспірантів, які навчаються з відривом від виробництва	чол.
33	Середньорічна кількість докторантів	чол.
44	Середньорічна кількість студентів вечірньої форми навчання	чол.
55	Середньорічна кількість студентів денної форми навчання	чол.
66	Середньорічна кількість заочної форми навчання	чол.
77	Середньорічна кількість стипендіатів за рахунок коштів бюджету	чол.
88	Кількість студентів, що будуть прийняті на перший курс за денною формою навчання	чол.
99	Середньорічна кількість студентів відмінників	чол.
110	Середньорічна кількість дітей-сиріт на повному держ. забез.	чол.
111	Середньорічна кількість дітей-сиріт під опікою	чол.
112	Кількість випускників денної форми навчання (без перехідного контингенту)	чол.
113	Кількість випускників денної форми навчання які будуть працевлаштовані за фахом	чол.
114	Кількість осіб із числа дітей-сиріт, яким буде виплачуватись щорічна допомога для придбання навч. Літератури	од.
115	Кількість випускників з числа дітей-сиріт, яким буде виплачуватись одноразова грошова допомога при працевлаштуванні	од.
116	Кількість одержувачів адресної допомоги випускникам, які навчалися за педагогічними спеціальностями	од.
117	Випуск аспірантів, які навчаються з відривом від виробництва	од.
118	Випуск аспірантів, які навчаються з відривом від виробництва та успішно завершать навчання і захистять дисертації	од.
119	Випуск докторантів	чол.
120	Випуск докторантів, які успішно завершать навчання і захистять дисертації	чол.
121	Кількість студентів денної форми навчання на початок періоду	чол.
122	Кількість студентів заочної форми навчання на початок періоду	чол.
123	Кількість стипендіатів за рахунок коштів бюджету на початок періоду	чол.
124	Кількість студентів денної форми навчання Укооспілки на початок періоду	чол.
125	Кількість студентів заочної форми навчання Укооспілки на початок періоду	чол.
126	Середньорічна кількість студентів денної форми навчання по навчальних закладах Укооспілки	чол.
127	Середньорічна кількість студентів заочної форми навчання по навчальних закладах Укооспілки	чол.
128	Середньорічний приведений контингент студентів закладів Укооспілки	од.
Показники ефективності		
11	Витрати на 1 аспіранта, які навчаються без відриву від виробництва	грн.
22	Витрати на 1 аспіранта з відривом від виробництва	грн.
33	Витрати на 1 докторанта	грн.
44	Витрати на 1 приведеного студента	грн.
55	Витрати на 1 приведеного студента закладів Укооспілки	грн.

Показники якості		
11	Відсоток осіб, які отримують відповідний документ про освіту	відс.
22	Відсоток осіб, які будуть прийняті на денну форму навчання на держзамовлення	відс.
33	Відсоток працевлаштованих випускників денної форми навчання у загальному обсязі випускників денної форми навчання	відс.
44	Відсоток аспірантів та докторантів, які успішно завершать навчання та захистять дисертації у загальному випуску	відс.

Характерні показники бюджетних програм різних галузей:

Державне управління			
Показник Затрат	Показник продукту	Показник ефективності	Показник якості
Кількість підвідомчих установ	Кількість підготовлених та ухвалених рішень	Кількість наданих послуг на одного працівника	Відсоток вчасно виконаних рішень до їх загальної кількості
Кількість штатних одиниць	Кількість перевірок	Кількість ухвалених рішень на одного працівника	Зміна обсягу податкової заборгованості (недоїмки)
Кількість отриманих листів, доручень, звернень громадян	Обсяг наданих послуг та отриманих коштів (дозволи, ліцензії)	Витрати на утримання однієї штатної одиниці	Зміна обсягу кредиторської заборгованості
	Кількість вирішених питань, доручень	Витрати на відрядження з розрахунку на одну особу	Кількість позовів на неправомірні дії органів влади

Освіта			
Показник затрат	Показник продукту	Показник ефективності	Показник якості
Кількість навчальних закладів (за категоріями)	Кількість випускників	Вартість навчання одного учня	Кількість випускників, які закінчили навчальний заклад із відзнакою
		Витрати на один навчальний заклад	Покращення рівня освіти (ступінь успішності)
Кількість годин навчального процесу	Кількість навчальних годин на одного вчителя		

Охорона здоров'я			
Показник затрат	Показник продукту	Показник ефективності	Показник якості
Кількість працівників галузі (за категоріями)	Кількість відвідувачів поліклінік, амбулаторій	Кількість пацієнтів на одного лікаря	Рівень виживаності хворих
Кількість медичних установ (за типами)	Кількість амбулаторних візитів	Вартість ліжка-дня	Рівень захворюваності (за віковою структурою)
Кількість хворих, які перебувають на стаціонарному лікуванні	Кількість пролікованих	Показник завантаженості ліжкового фонду, середня кількість днів перебування у лікарні	Рівень смертності, прогнозована тривалість життя

Житлово-комунальне господарство			
Показник затрат	Показник продукту	Показник ефективності	Показник якості
Загальна площа, що потребує проведення капітального ремонту	Площа відремонтованого житлового фонду	Витрати на проведення капітального ремонту 1 м ² житлової площі	Відсоток площі житлового фонду що потребує ремонту, до загальної площі житлового фонду

Додаткові показники виконання програм:

Показник робочого навантаження	Обсяг робіт, який має виконати відповідальний виконавець. За допомогою показника робочого навантаження можна чітко описати контингент споживачів бюджетних послуг
Комплексний показник корисності	Показує користь від реалізації програми для даної територіальної громади або суспільства в цілому. Характерною особливістю показника є його всеохоплюваність та універсальність для багатьох бюджетних програм
Показники суспільних благ	При плануванні відповідної програми варто довести, що її результат є суспільним благом.
Показники гідних потреб	Суспільство і держава одні блага вважають корисними, а інші ні. Отже, необхідно показати, що результати програми будуть сприяти росту споживання корисних благ і зниженню – шкідливих, некорисних.

Вимоги до формування результативних показників:

- визначатись на підставі фактично досягнутих показників у попередніх бюджетних періодах виходячи із тенденцій розвитку відповідної галузі економіки (сфери діяльності, регіону) та із врахуванням прогнозу її розвитку на перспективу;
- розкривати мету, завдання та напрями використання бюджетних коштів, а також характеризувати динаміку досягнення мети, виконання завдань бюджетної програми та напрямів використання бюджетних коштів;
- надавати можливість перевірки достовірності та точності їх розрахунків, співставності за окремі періоди;
- узгоджуватись з показниками, визначеними прогнозованими та програмними документами економічного та соціального розвитку, державними цільовими програмами;
- підтверджуватись офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішнього господарського (управлінського) обліку, що є джерелами інформації для визначення результативних показників.

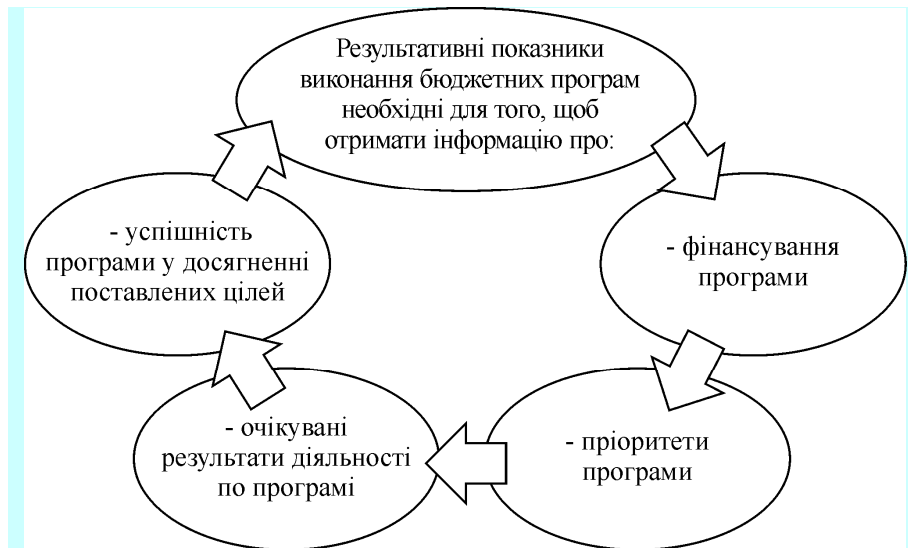
Роль головних розпорядників бюджетних коштів у формуванні результативних показників бюджетних програм:

Необхідність застосування результативних показників виконання бюджетних програм:

Оцінка результативності програм є невід'ємним елементом управління, який дає можливість здійснити оцінку ефективності використання головним розпорядником коштів на виконання бюджетної програми для досягнення її мети та завдання, яка спрямована на:

- покращання процесу прийняття рішень;
- удосконалення процесу надання послуг;
- надання можливості визначення ефективності витрачання ресурсів.

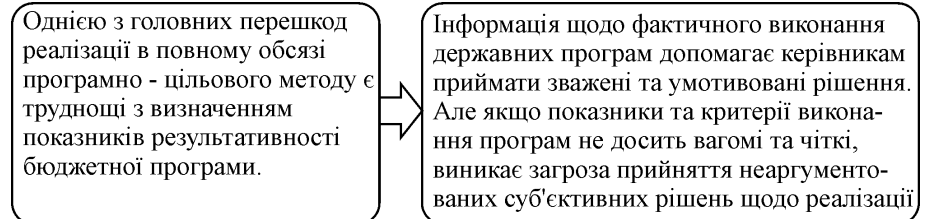
Різні результативні показники не повинні розглядатися як такі, що суперечать один одному, а як такі що доповнюють один одного. Використання кількох показників дає можливість краще визначити ступінь ефективності використання головним розпорядником бюджетних коштів.

Критерії щодо збору даних для визначення показників виконання програм наступні: доступність, точність, періодичність, вартість збору даних, оптимальна спрощеність збору даних. Найменша неточність чи порушення термінів може бути причиною помилок під час проведення моніторингу та подальшого аналізу і, відповідно, помилок в оцінці бюджетної програми.

Використання показників виконання програм сприяє:

- 1. Покращання процесу прийняття рішень:** забезпечують інформацію для виконання функції управлінського контролю.
- 2. Встановленню пріоритетів:** допомагають менеджерам та організаціям сконцентруватись на більш важливих видах діяльності.
- 3. Розміщенню ресурсів:** допомагають співвіднести фінансування організації та інші ресурси із сферами більших результатів та потреб, та/або створити більш продуктивний баланс у розподілі ресурсів по організації.
- 4. Посиленню ефективності організації:** допомагає сконцентрувати бюджетний процес на результатах, що мають бути отримані, а не на установах та розпорядниках коштів, які повинні отримати фінансування.
- 5. Оцінці виконання:** пов'язує показники індивідуального та організаційного виконання із аспектами персонального менеджменту.
- 6. Економічній відповідальності:** виховує почуття відповідальності зі сторони управлінського персоналу.
- 7. Наданню послуг:** дозволяє організаціям, а також громадськості краще зрозуміти вплив та результати діяльності державних програм.
- 8. Прозорості:** дозволяє організаціям, а також громадськості краще зрозуміти вплив та результати діяльності державних програм.
- 9. Участі громадськості:** сприяють розвитку прозорості процесу звітності, залучення громадськості та спонукають державних службовців до надання послуг кращої якості.

Проблеми визначення та напрями удосконалення показників результативності виконання бюджетних програм в Україні

Думки вітчизняних науковців про наявні проблеми щодо визначення показників виконання програм

"Лише деякі показники, такі як "затрат", "продукту" та "економічна ефективність" можна виміряти досить легко, спираючись на фінансову звітність. Однак вони не дають повної оцінки доцільності самої програми. Найважливішим індикатором результативності самої програми є показник якості (або результативності, адже саме він відображає загальний соціальний ефект від отримання послуги, як суспільного блага"

Т.З. Бабич

"Бюджетні програми досить часто запроваджуються без реальних розрахунків і ґрунтовних вимірів для досягнення поставленої мети, без визначення чітких результатів їх реалізації, а найголовніше, однозначних, обґрунтованих обсягів і джерел фінансування. Рівень показників за результатами прийнятих управлінських рішень є досить низьким, а використання бюджетних коштів за окремими бюджетними програмами неефективним. Показники витрат і надалі зростають як у цілому, так і на одиницю одержаного прибутку. Рівень охоплення громадян стосовно отримання ними суспільних благ і послуг залишається умовно стабільним відповідно до законодавства, але нестабільним на практиці та має негативну тенденцію щодо їх фінансового забезпечення"

Г. Огонь

"Хоч в українському бюджетному процесі використовують поняття "результативні показники", коректніше їх називати "показники виконання", оскільки існує показник результативності"

В. Павлюк

Напрями удосконалення показників оцінювання ефективності використання бюджетних коштів

Тестові питання:

1. Показники виконання програм необхідні для того, щоб отримати інформацію про:

- а) фінансування програми;
- б) пріоритети програми;
- в) очікувані результати діяльності по програмі; успішність програми у досягненні поставлених цілей;
- г) усі відповіді правильні.

2. Оцінка результативності програм спрямована на:

- а) покращання процесу прийняття рішень;
- б) удосконалення процесу надання послуг;
- в) надання можливості визначення ефективності витрачання ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

3. В процесі розробки показників виконання програм використовують такі основні інформаційні джерела:

- а) фінансова звітність; статистична звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з первинної облікової документації (вибіркові дані);
- б) експертні оцінки;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

4. Методи обліку ефективності (продуктивності) програм повинні відповідати таким вимогам:

- а) повністю враховувати плановий та фактичний обсяг товарів (робіт, послуг) та затрати на їх виробництво; забезпечувати єдність методів вимірювання продуктивності праці;
- б) показники ефективності (продуктивності) мають бути наскрізними, зведеними, порівняльними, мати високий ступінь узагальнення, бути універсальними у застосуванні;
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

5. Методологія ПЦМ передбачає розробку та використання таких показників виконання бюджетних програм:

- а) затрат (вхідних ресурсів); робочого навантаження;
- б) продукту; продуктивності (ефективності);
- в) результативності (якості); корисності;
- г) усі відповіді правильні.

6. Показники виконання бюджетної програми спрямовані на:

- а) покращення якості послуг та результатів програми; підвищення продуктивності (ефективності) витратів, що прямо впливає на зниження або обґрунтування витрачених бюджетною установою коштів;

- б) розширення відповідальності бюджетних установ за результати їх діяльності; зміцнення позитивного ставлення громадян до діяльності органів місцевого самоврядування;
- в) підвищення результативності діяльності бюджетних установ, метою, яких, є задоволення потреб громадян;
- г) усі відповіді правильні.

7. Показники виконання програм повинні базуватися на:

- а) меті та завданнях програми;
- б) вимірюванні одного і того самого об'єкту за певний проміжок часу;
- в) використанні даних, що є доступними для учасників бюджетного процесу;
- г) усі відповіді правильні.

8. Показники виконання бюджетних програм поділяються таким чином:

- а) основні: робочого навантаження та корисності;
- б) додаткові: затрат (вхідних ресурсів), продукту, продуктивності (ефективності), результативності (якості);
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

9. Вкажіть основні показники виконання робочих програм:

- а) робочого навантаження; корисності;
- б) затрат; продукту; продуктивності (ефективності); результативності (якості);
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

10. Вкажіть додаткові показники виконання робочих програм:

- а) робочого навантаження; корисності;
- б) затрат; продукту; продуктивності (ефективності); результативності (якості);
- в) відповіді а і б правильні;
- г) усі відповіді неправильні.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття результативних показників бюджетування та їх класифікація.
2. Кількісні показники, що характеризують виконання бюджетних програм.
3. Якісні показники, що характеризують виконання бюджетних програм.
4. Додаткові показники, що характеризують виконання бюджетних програм.
5. Попередня оцінка бюджетних програм.

ТЕМА 7

МОНІТОРИНГ, ОЦІНКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРІСТІ БЮДЖЕТУВАННЯ

1. Основні засади проведення моніторингу та оцінки програм.
2. Етапи системи оцінки програм.

Виконання бюджету, складеного за програмно-цільовим методом передбачає здійснення низки заходів, пов'язаних не тільки з фінансуванням програми, але й з управлінням видатками, розподіленими за підпрограмами та завданнями програми. Будь-яке рішення, про внесення змін або корегувань в програму, про обсяги асигнувань або перерозподіл коштів між завданнями в межах програми та ін., необхідно приймати базуючись на своєчасно отриманій обґрунтованій аналітичній інформації. Інструментами, що забезпечують отримання необхідних даних є моніторинг та оцінка – невід'ємні елементи ефективного процесу управління програмами. Вони є спорідненими, але відрізняються рівнем складності та методологічними підходами.

Моніторинг – безперервний процес збору даних про видатки та показники виконання програми, що досягаються в ході її реалізації.

Моніторинг надає можливість на систематичній основі відслідковувати:

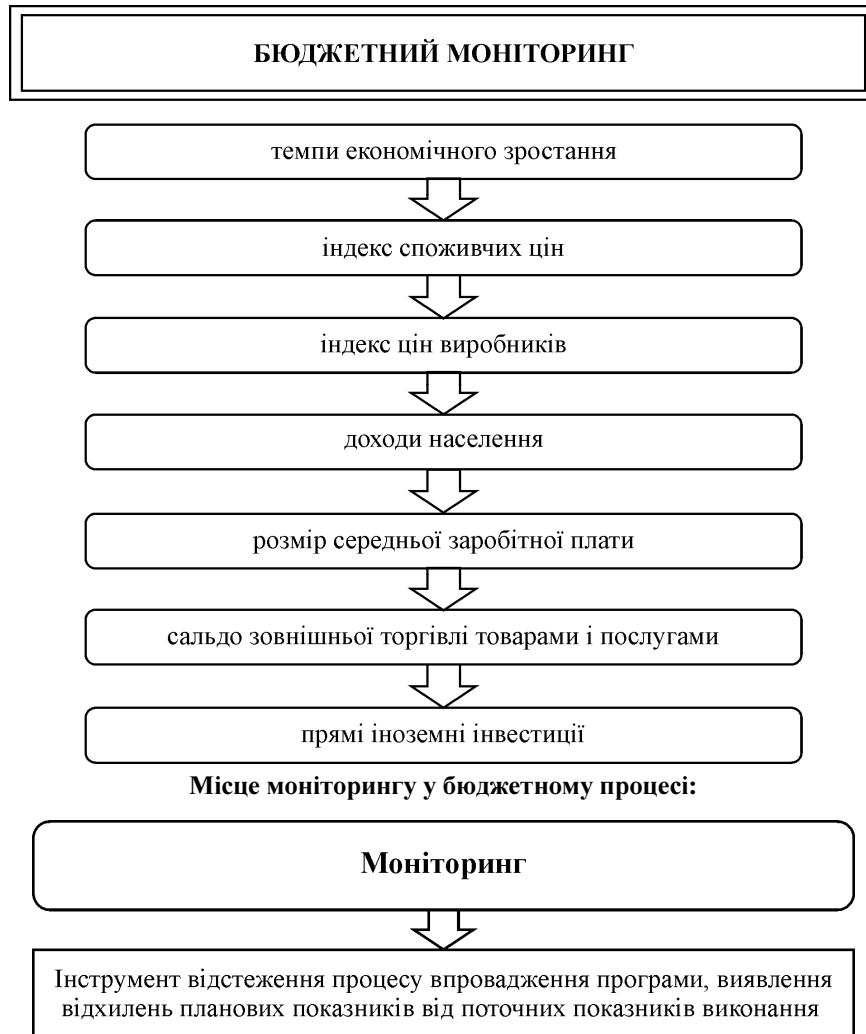
- процес надання послуг;
- виконання програми;
- результати діяльності розпорядника.

Мета здійснення моніторингу – оперативне управління бюджетною програмою в ході її реалізації.

В бюджетному процесі орієнтованому на результат моніторинг використовується як інструмент відстеження процесу впровадження програми, виявлення відхилень планових показників від поточних показників виконання.

Таким чином, моніторинг концентрує увагу на існуючих та потенційних проблемах впровадження програми, та, за необхідності, стимулює до розробки заходів задля виправлення ситуації.

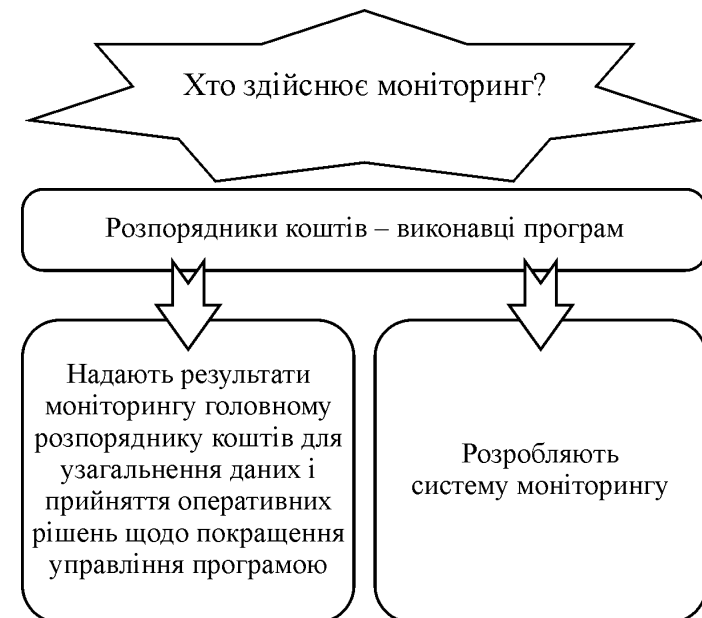
Моніторинг здійснюють розпорядники коштів – виконавці програм. Вони надають результати моніторингу головному розпоряднику коштів для узагальнення даних і прийняття оперативних рішень щодо покращення управління програмою.

Завдання моніторингу виконання бюджетних програм:

Процес здійснення моніторингу:

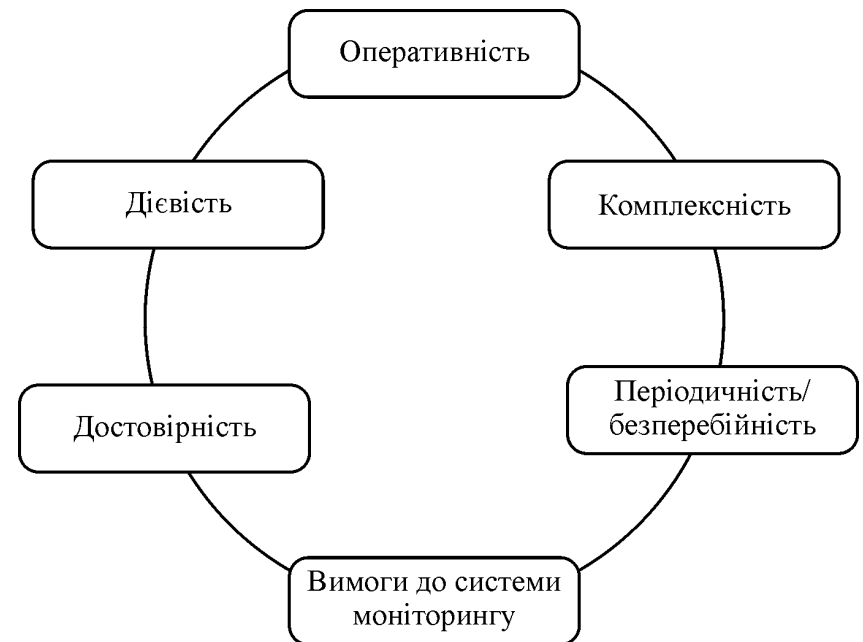
Відповідно до світового досвіду система моніторингу має бути підготовлена з дотриманням таких вимог:

- **Оперативність.** Дані, що використовуються для моніторингу повинні безперешкодно забезпечуватися на визначені дати та мають надавати необхідну інформацію про результати виконання завдань (поставлених цілей), та про обсяг ресурсів, які було витрачено для їх виконання.
- **Періодичність/безперервність.** Ефективна система моніторингу передбачає надання необхідної інформації про виконання програм у визначені відповідними органами влади строки і терміни.
- **Достовірність.** Система моніторингу здатна функціонувати досить ефективно лише в тому разі, якщо в достатньому обсязі розроблена аналітична база та проводиться збір достовірної інформації.
- **Дієвість.** Аналітична інформація отримана шляхом моніторингу повинна мати здатність використовуватись при розробці планів видатків, показників виконання та оцінці результатів виконання бюджету, оскільки саме здатність гнучко реагувати на суспільні потреби відрізняє успішні системи виконання бюджету від невдалих.

Крім того, для проведення моніторингу необхідно розробити формат, який у стислому та зрозумілому вигляді дозволить відобразити дані про фактичне фінансування бюджетної програми та виконання показників (в тому числі в порівнянні з планом). Зручність та інформативність такого формату дозволить приймати поточні рішення щодо покращення процесу управління програмою. Відповідно до діючої методологічної бази запровадження ПЦМ на рівні місцевих бюджетів в Україні таку систему вже створено та розроблено формат проведення моніторингу.

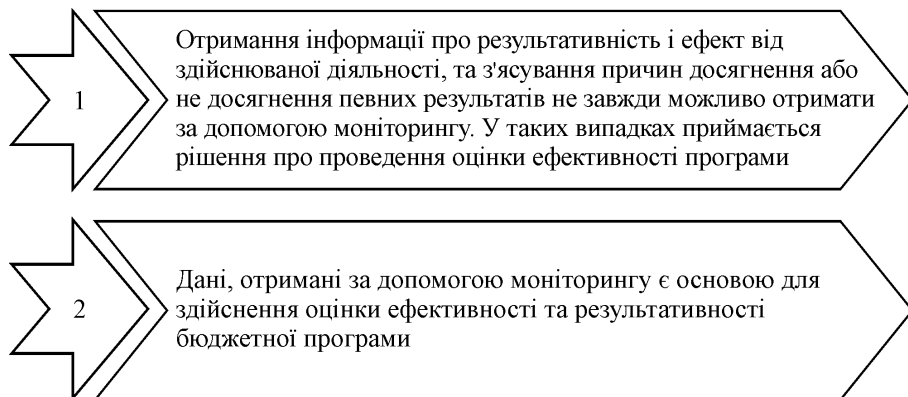
Дані, отримані за допомогою моніторингу (інформація про фінансування програми; про показники виконання) є основою для здійснення оцінки ефективності бюджетної програми²⁹.

Вимоги до системи моніторингу бюджетних програм:

²⁹ Макрофінансове бюджетування : навч. посіб. / Т. С. Бабич, Т. В. Жибер; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Федосова. –К. : КНЕУ, 2011. – 76-77 С.

Передумови здійснення оцінки бюджетних програм:

Оцінка бюджетної програми – періодичний ґрунтовний аналіз процесу реалізації програми за показниками виконання з метою визначення її ефективності та результативності і прийняття управлінських рішень щодо покращення процесу її подальшої реалізації, або в разі необхідності призупинення чи припинення.

Оцінка бюджетної програми надає можливість оцінити економічну та соціальну ефективність використання бюджетних коштів на виконання бюджетної програми згідно визначених мети і завдань цієї програми. Вона здійснюється за допомогою порівняння планових і фактичних показників її виконання, а також з урахуванням усіх факторів, які впливають на виконання бюджетної програми.

Основою для отримання інформації про показники виконання бюджетної програми є:

- бюджетний запит;
- паспорт бюджетної програми;
- звіти про виконання паспорта бюджетної програми;
- звітність Державної казначейської служби України;
- фінансова звітність головного розпорядника бюджетних коштів;
- інші джерела офіційної інформації.

Процес оцінювання може включати аналіз причин запровадження програми, процесу реалізації програми і її результатів.

Оцінка програм дозволяє виконувати такі основні завдання:

- оцінити відповідність існуючих бюджетних програм пріоритетам державної та регіональної політики;
- виявити фактори, що вплинули на невиконання запланованих показників результативності;
- покращити структуру програми як у ході її реалізації (уточнити завдання програми, показники тощо), так і на стадії планування на наступний бюджетний період;
- підвищити прозорість бюджету шляхом інформування громадськості про результати оцінки бюджетних програм та ін.

Аналіз ефективності виконання програм включає вивчення можливостей і шляхів оптимізації та мінімізації витрат при збільшенні кількості показників продукту. При цьому обов'язково постійно враховується якість наданих послуг.

Ефективність вимірюється шляхом порівняння досягнутих показників з визначеними цілями, нормами, стандартами.

Відповідно до положень наказу Міністерства фінансів України від 17.05.2011 р. № 608³⁰ Методичні рекомендації щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм можуть використовуватись головними розпорядниками та іншими учасниками бюджетного процесу при здійсненні оцінки ефективності бюджетних програм в межах своїх повноважень. Оцінка ефективності бюджетних програм передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Вона здійснюється на підставі аналізу результативних показників бюджетних програм, а також іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, кошторисах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання кошторисів, звітах про виконання паспортів бюджетних програм. Для оцінки ефективності

³⁰ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм : Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 р. № 608. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=358839&cat_id=355989

бюджетних програм можуть використовуватись офіційна державна статистична, фінансова та інша звітність, дані, бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, інформація про результати контрольних заходів, проведених контрольно-ревізійним підрозділом розпорядника бюджетних коштів тощо.

Основними завданнями оцінки ефективності бюджетних програм при виконанні бюджету є:

- визначення рівня ефективності та результативності бюджетної програми шляхом встановлення взаємозв'язку між досягнутими результатами та використаним обсягом бюджетних коштів;
- визначення ступеня досягнення запланованої мети, виконання завдань бюджетної програми шляхом аналізу виконання результативних показників;
- виявлення чинників, що перешкоджають виконанню бюджетних програм та досягненню запланованих результативних показників бюджетної програми;
- розробка пропозицій щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

За результатами оцінки ефективності бюджетних програм головні розпорядники у межах своїх повноважень вживають заходів щодо підвищення ефективності бюджетних витрат. Результати оцінки ефективності бюджетних програм, у тому числі висновки органів виконавчої влади, уповноважених на здійснення фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства, є підставою для прийняття рішень про внесення в установленому порядку змін до бюджетних призначень поточного бюджетного періоду, відповідних пропозицій до проекту бюджету на плановий бюджетний період та до прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, включаючи зупинення реалізації відповідних бюджетних програм.

Ефективність бюджетної програми оцінюється за такими критеріями:

- виконання бюджетної програми за джерелами надходжень спеціального фонду;
- виконання результативних показників бюджетної програми за напрямками використання бюджетних коштів;
- виконання показників бюджетної програми порівняно із показниками попереднього року;
- наявність фінансових порушень за результатами контрольних заходів;
- стан фінансової дисципліни.

Водночас у наказі Міністерства фінансів України від 17 травня 2011 року № 608³¹ надаються лише загальні рекомендації здійснення оцінки ефективності бюджетних програм та не визначено однакового алгоритму визначення ефективності.

Критерії оцінки ефективності виконання бюджетних програм:

КРИТЕРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

Економічна ефективність програм	Співвідношення обсягу наданих послуг до визначеної якості і затрат на їх надання.
Соціальна ефективність програм	Ефективність програм з точки зору досягнення поставлених цілей, досягнення соціального ефекту від надання бюджетних послуг
Результативність	Якість наданих послуг, їх вплив (короткостроковий або довгостроковий) на споживачів послуг, користь і вигода, яку визнають споживачі послуг і т. п.

ЕТАПИ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

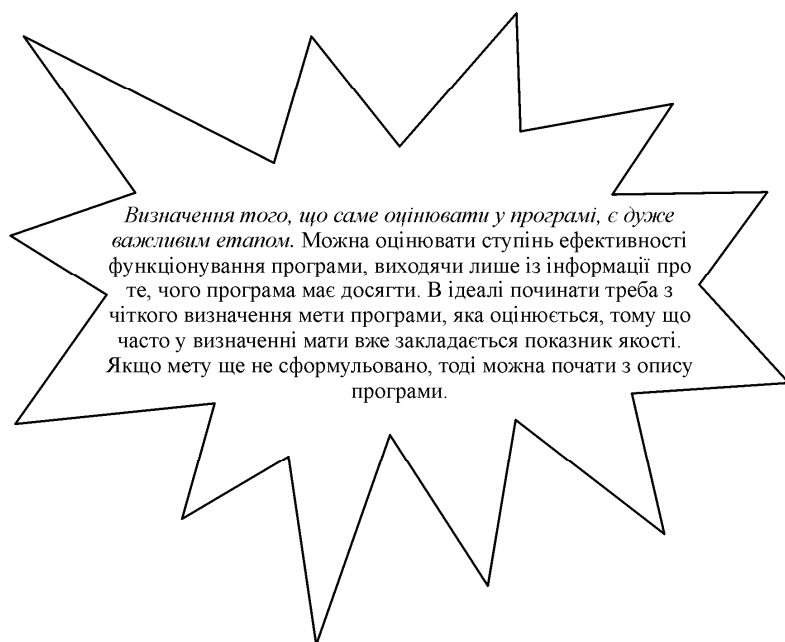
- Встановлення цілей бюджетної програми;
- Встановлення об'єктів оцінки;
- Визначення результативних показників;
- Поточний контроль;
- Аналіз і подальші заходи щодо реалізації бюджетної програми;
- Звітування про виконання кошторису бюджетної програми;
- Аналіз і подальші заходи щодо реалізації бюджетної програми.

³¹ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм : Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 р. № 608. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=358839&cat_id=355989

ЕТАП 1. ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІЛЕЙ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ

ЕТАП 2. ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ОЦІНКИ

ЕТАП 3. ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНИХ ПОКАЗНИКІВ

Критерії, за якими потрібно вибирати результативні показники для кожної програми повинні бути:	переконливими і стосуватися головних завдань бюджетної програми на рік
	значними для керівників у процесі розробки\ рішень і управління програмою
	ефективно показувати вплив різних напрямів діяльності на виконання завдань і пріоритетів програми
	сприяти у визначенні впливу різних рівнів витрат на продуктивність програми та її пріоритети
	чіткими
	бути послідовними і стосуватися безпосередньо питання, яке характеризують

Результативні показники бюджетної програми³² особлива складова бюджетної програми, яка характеризує хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми. Результативні показники використовуються для проведення оцінки ефективності бюджетної програми.

ЕТАП 4. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль забезпечує отримання інформації, яка необхідна для прийняття рішень щодо того, чи досягнуто поставленої мети чи ні.

- ❖ Може здійснюватися керівниками, відповідальними за виконання бюджетних програм;
- ❖ Проводиться щопівроку, щоквартально або щомісяця;
- ❖ Збирання інформації для проведення контролю повинно бути обґрунтованим і не переобтяжувати фінансові та кадрові можливості організації;
- ❖ Поточний контроль залежить від послуги, яка надається і мети поставленого завдання.

³² Наказ Міністерства фінансів України «Про результативні показники бюджетної програми» від 10.12.2010 р. №1536

ЕТАП 5. ЗВІТУВАННЯ ПРО ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ

Звітування про виконання кошторису програми узагальнює всі показники і порівнює фактичні результати з поставленими раніше завданнями.

ДАНИ, ЯКІ ПОВИННІ ПОДАВАТИСЯ У ЗВІТНОСТІ:

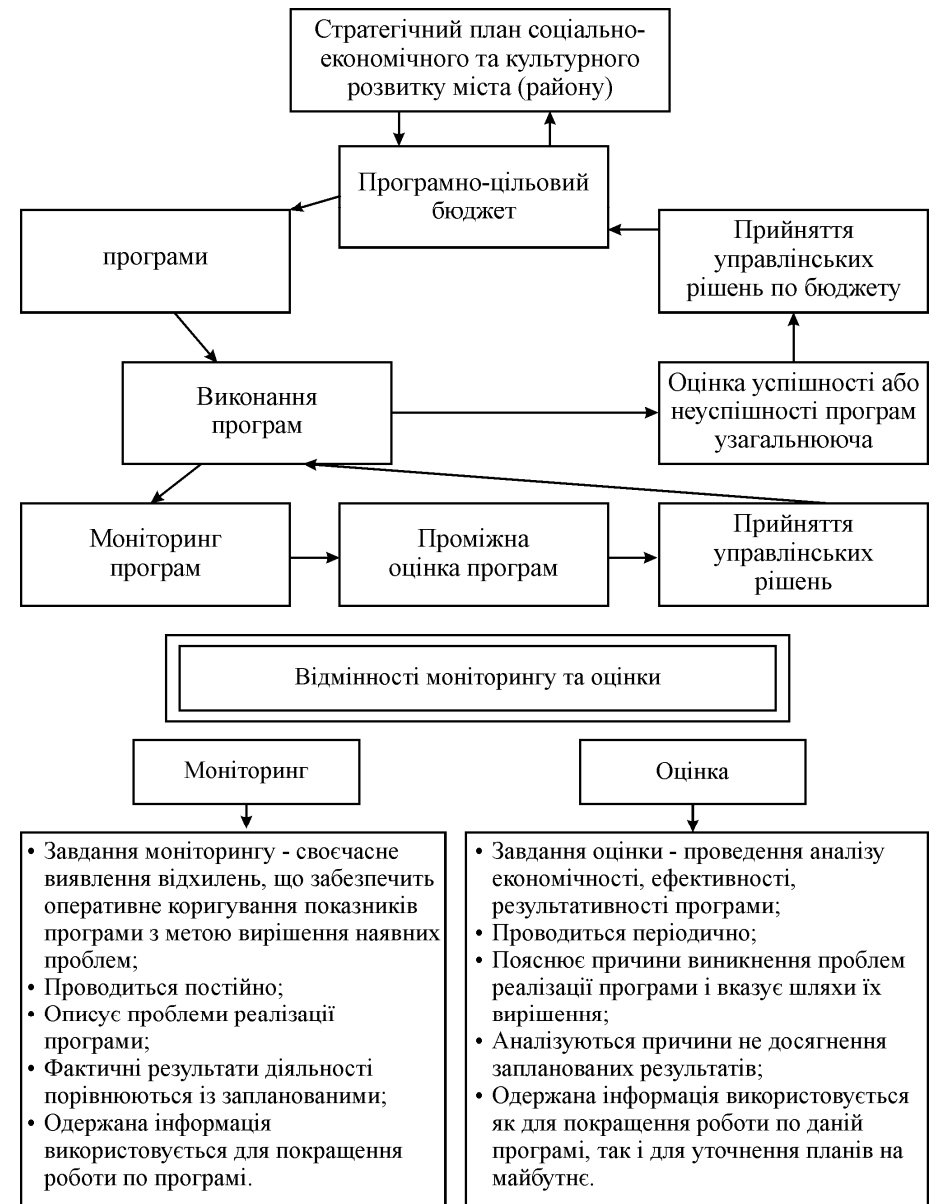
1. Назва програми, організаційна підвідомчість і виклад мети діяльності
2. Показники затрат, продукту, ефективності і якості, і завдання, для досягнення яких вони застосовуються, напрямки діяльності програми
3. Стислий огляд додаткової пояснювальної інформації.

ЕТАП 6. АНАЛІЗ І ПОДАЛЬШІ ЗАХОДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ

Добре побудована система оцінка результативності програм дасть можливість її виконавцям виявити як слабкі сторони програми і спрогнозувати негативний вплив на неї зовнішніх чинників, так і визначити її сильні сторони і можливості, які вона відкриває. Визначення сильних і слабких сторін дасть керівникові (а також іншим виконавцям) можливість для організаційного вдосконалення і буде спонукати до вжиття необхідних заходів.

Місце моніторингу та оцінки бюджетних програм в системі управління

бюджетним процесом:

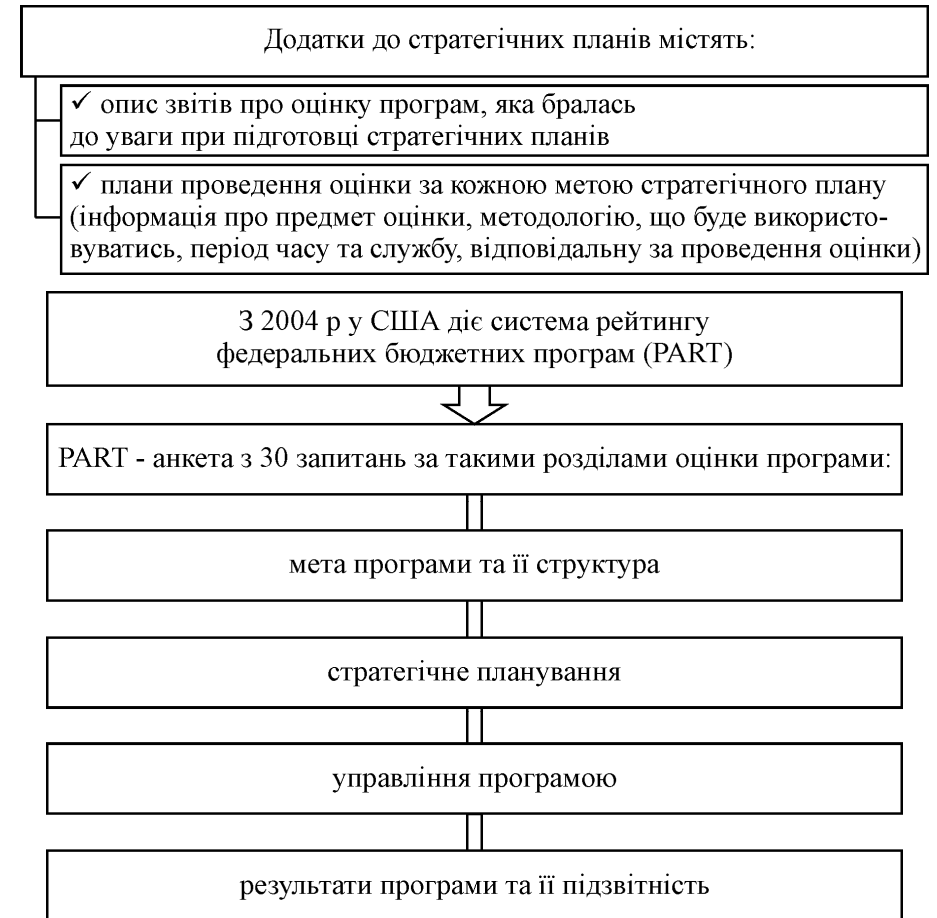

За результатами проведення оцінки бюджетної програми приймаються управлінські рішення:

Приклад застосування моніторингу та оцінки бюджетних програм у США:

- результати оцінки програм використовуються для розробки та корегування стратегічних планів міністерств та відомств;
- в щорічному звіті про виконання програм міститься інформація про результати досягнення цілей, визначених у стратегічному плані:

Відповідям на запитання по кожному напрямку надаються бали від 0 до 100. Бали аналізуються для визначення бюджетної програми за категоріями «ефективна», «порівняно ефективна», «посередня» та «неефективна».

Тестові питання:

1. Моніторинг програм проводиться для вирішення наступних завдань:
 - а) цільового та ефективного використання бюджетних коштів; отримання та узагальнення інформації про хід фінансування бюджетних програм; забезпечення отримання намічених кількісних та якісних показників, досягнення цілей і завдань передбачених бюджетними програмами;

б) виявлення відхилень в ході реалізації програм; координація взаємодії учасників програм у підвищенні ефективності їх реалізації; своєчасне забезпечення органів місцевої влади та місцевого самоврядування інформацією про хід виконання заходів передбачених бюджетною програмою;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

2. Система моніторингу має бути підготовлена з дотриманням таких вимог:

а) оперативність; комплексність; періодичність/безперебійність; достовірність; дієвість;

б) отримання та узагальнення інформації про хід фінансування бюджетних програм; забезпечення отримання намічених кількісних та якісних показників, досягнення цілей і завдань передбачених бюджетними програмами;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

3. В залежності від періоду проведення контроль класифікується наступним чином:

а) попередній контроль; поточний (оперативний) контроль; узагальнюючий контроль;

б) місячний; квартальний; річний;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

4. Поточний контроль передбачає своєчасне отримання інформації про:

а) стан фінансування програми; напрямки та обсяги видатків;

б) відхилення фактичних асигнувань порівняно з планом; виявлення відхилень в ході реалізації програм;

в) координація взаємодії учасників програм у підвищенні ефективності їх реалізації;

г) всі відповіді правильні.

5. Ефективна система контролю будується за такими принципами:

а) обов'язковість;

б) постійність, дієвість;

в) систематичність/періодичність;

г) всі відповіді правильні.

6. Основою для отримання інформації про показники виконання бюджетної програми є:

а) паспорт бюджетної програми; звітність Державної казначейської служби України;

б) фінансова звітність головного розпорядника бюджетних коштів; інші джерела офіційної інформації;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

7. Оцінка програм дозволяє виконувати такі основні завдання:

а) оцінити відповідність існуючих бюджетних програм пріоритетам державної політики; виявити фактори, що вплинули на невиконання запланованих показників результативності; покращити структуру програми як у ході її реалізації (уточнити завдання програми, показники тощо), так і на стадії планування на наступний бюджетний період; підвищити прозорість бюджету шляхом інформування громадськості про результати оцінки бюджетних програм та ін.;

б) своєчасно забезпечити органи місцевої влади та місцевого самоврядування інформацією про хід виконання заходів передбачених бюджетною програмою;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

8. Створення системи оцінки програм умовно розподіляється на такі етапи:

а) Етап 1. Визначення цілей и завдань оцінки; Етап 2. Визначення об'єкту оцінки; Етап 3. Розробка механізму проведення оцінки; Етап 4. Збір да-

них; Етап 5. Аналіз даних; Етап 6. Підготовка звіту про оцінку; Етап 7.

Використання результатів оцінки;

б) Етап 1. надання послуг; Етап 2. виконання програми;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

9. Яким чином поділяються методи аналізу даних?

а) кількісні;

б) якісні;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

10. Моніторинг надає можливість відслідковувати:

а) процес надання послуг; виконання програми;

б) результати діяльності розпорядника;

в) відповіді а і б правильні;

г) усі відповіді неправильні.

Питання для самоконтролю:

1. Суть і призначення моніторингу виконання бюджетних програм.

2. Оцінка показників бюджетних програм та її види.

3. Використання результатів оцінки бюджетних програм для їх моніторингу та оцінки.

4. Необхідність забезпечення прозорості бюджетування.

5. Основні відмінності між моніторингом та оцінкою бюджетної програми.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Характеристика постатейного та програмного бюджетів.

2. Структури бюджетної програми.

3. Суб'єкти моніторингу виконання бюджетних програм в Україні.

4. Призначення макрофінансового бюджетування.

5. Етапи оцінки результативності бюджетних програм.

6. Форми впливу громадян на бюджетування у демократичних країнах.

7. Характеристика елементів бюджетування.

8. Характеристика методів бюджетування.

9. Переваги середньострокового бюджетування.

10. Поняття бюджетної програми та її призначення.

11. Зарубіжний досвід бюджетування.

12. Результативні показники, що характеризують виконання бюджетних програм.

13. Поняття середньострокового бюджету та особливості його коригування.

14. Відмінності моніторингу та оцінки виконання бюджетних програм.

15. Паспорт бюджетної програми.

16. Кількісні показники виконання бюджетних програм.

17. Етапи середньострокового бюджетування.

18. Критерії результативності та ефективності бюджетних видатків.

19. Сутність і етапи бюджетування.

20. Особливості здійснення оцінки бюджетних програм в Україні.

21. Основні етапи процесу бюджетування за програмами в Україні.

22. Етапи стратегічного планування.

23. Структура бюджетної програми.

24. Характеристика елементів бюджетної програми.

25. Роль громадськості у процесі бюджетування.

26. Характеристика і призначення інструментів бюджетування.

27. Інформаційна основа моніторингу бюджетної програми.

28. Вимоги до формування бюджетної програми.
29. Характеристика груп результативних показників бюджетних програм.
30. Визначення економічної результативності та ефективності бюджетних видатків при бюджетуванні.
31. Зв'язок стратегічного планування та середньострокового бюджетування.
32. Суб'єкти середньострокового бюджетування.
33. Завдання макрофінансового бюджетування.
34. Етапи оцінки бюджетних програм при бюджетуванні.
35. Стратегічне планування.
36. Принципи формування показників виконання бюджетної програми.
37. Визначення економічної результативності та ефективності видатків бюджету при бюджетуванні.
38. Використання програмної та функціональної класифікації видатків бюджетів в Україні.
39. Мета і результати оцінки бюджетних програм у бюджетуванні.
40. Бюджетний ефект і особливості його розрахунку при бюджетуванні.
41. Вимоги до розробки результативних показників бюджетних програм.
42. Використання критеріїв результативності та ефективності видатків бюджету при бюджетуванні.
43. Форми і методи формування бюджетних програм.
44. Роль розпорядника коштів при бюджетуванні за програмами.
45. Коригування середньострокового бюджету.
46. Вимоги до системи моніторингу бюджетних програм.
47. Передумови запровадження середньострокового бюджетування в Україні, його необхідність і сутність.
48. Вимоги до системи моніторингу бюджетних програм.
49. Стратегічне планування і його значення для бюджетування.
50. Методи оцінки виконання бюджетних програм.
51. Бюджетний ефект і особливості його розрахунку у бюджетуванні.
52. Завдання макрофінансового бюджетування та його результати.
53. Значення бюджетної програми у бюджетуванні.

54. Зв'язок стратегічного планування та середньострокового бюджетування.
55. Характеристика і призначення інструментів бюджетування.
56. Послідовність стратегічного планування як однієї з основ бюджетування.
57. Види оцінки бюджетних програм при бюджетуванні.
58. Характеристика груп результативних показників виконання програм у бюджетуванні.
59. Призначення і структура бюджетної програми.
60. Оптимальна структура бюджетної програми, її значення у процесі бюджетування.
61. Застосування методу оцінки «витрати-вигоди» при бюджетуванні.
62. Основні методи бюджетування.
63. Використання критеріїв результативності та ефективності бюджетних видатків при бюджетуванні.
64. Показники затрат і їхнє значення під час оцінки бюджетної програми.
65. Обов'язкові елементи стратегічного плану головного розпорядника коштів.
66. Середньостроковий бюджет та особливості його коригування при базовому бюджетуванні.
67. Суб'єкти, об'єкт та інструменти бюджетування.
68. Назвіть і охарактеризуйте основні методи бюджетування.
69. Відмінність між результатами моніторингу та оцінки при бюджетуванні.
70. Характеристика і порівняння постатейного та програмного бюджетів.
71. Характеристика груп показників виконання програм в Україні та їх взаємозв'язок.
72. Значення прозорості і доступності інформації про бюджет при бюджетуванні.
73. Призначення макрофінансового бюджетування.
74. Характеристика підходів до вибору бюджетних послуг для здійснення бюджетних видатків при бюджетуванні.
75. Етапи бюджетування.
76. Ключові умови запровадження ПЦМ.
77. Елементи програмно-цільового бюджетування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ЗАКОНОДАВЧІ І НОРМАТИВНІ АКТИ

1. Бюджетний кодекс України (від 08 липня 2010 р.). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

2. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" № 1602-III від 23.03.2000 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

3. Закон України "Про державні цільові програми" № 1621-IV від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

4. Положення про Пенсійний фонд України, затверджене Указом Президента України від 06.04.2011 № 384/2011. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

5. Наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2002 р. № 1098 "Про паспорти бюджетних програм" зі змінами. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=384%2F2011>.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 "Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ" (Із змінами [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2009 року № 988 "Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011-2013 роки". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

8. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби України аудиту

ефективності виконання бюджетних програм" № 1017 від 10 серпня 2004 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. № 538-р "Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р. № 158-р "Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

11. Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 N 15. "Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.nau.ua/doc/?code=v0015201-11>.

12. Додаток до Методичних рекомендацій щодо визначення показників бюджетної програми. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.minfin.gov.ua/document/231724/Dodatok_nakaz1252.pdf.

ПІДРУЧНИКИ І НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

13. Андрущенко В.Л. Фінансова думка заходу в ХХ столітті (теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) / Андрущенко В.Л. – Львів : Каменяр, 2000. – 302 с.

14. Макрофінансове бюджетування : навч. посібник / Ватаманюк-Зелінська У.З., Західна О.Р. – Львів : ЛДФА, 2011. – 125 с.

15. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; за заг. ред. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2004. – 864 с.

16. Бланкерт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / Бланкерт Ш. / Пер. з нім. С.І. Терещенко та О.О. Терещенка; передмова та наук. редагування В.М. Федосова. – К. : Либідь, 2000. – 654 с.

17. Мировая экономика : учеб. пособие для студ. вузов / под общ. ред. И.П. Николаева. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2000. – 575 с.

18. Финансовое планирование и контроль / Пер. с англ. А.Г. Пивовара; под ред. М.А. Поукока и А.Х. Тейлора – М.: ИНФРА – М, 1996. – 480 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

19. Афанасьев Мст. Модернизация государственных финансов : учеб. пособие / Мстислав Афанасьев, Илья Кривошов; Гос. ун-т. – Высш. шк. экономики. – Изд. 2-е, [перераб. и доп.] – М. : Изд. До ГУ ВШЭ, 2007. – 439 с.

20. Афанасьев Мст. Бюджетирование, ориентированное на результат (новые тенденции) / Мст. Афанасьев // Вопросы экономики. – 2004. – № 9 – С. 130-139.

21. Вахрин П.И. Бюджетная система Российской Федерации : учебник / Вахрин П.И. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К^о", 2002. – 567 с.

22. Гамукин В. Новации бюджетного процесса: бюджетирование, ориентированное на результат / В. Гамукин // Вопросы экономики. – 2005. – № 2 – С. 4-22.

23. Годин А.М., Подпорина И.В. Бюджет и бюджетная система Российской Федерации : учеб. пособ. / А.М. Годин, И.В. Подпорина. – М. : Издательский дом "Дашков и К^о", 2001. – 465 с.

24. Парыгина В.А. Бюджетное право и процесс : учебник / В.А. Парыгина, А.А. Тедеев. – М. : ЭКСМО, 2005. – 381 с.

25. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора / Стігліц Джозеф Е. / пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1998. – 854 с.

26. Marc Robinson. Performance Budgeting. Linking Funding and Results / Robinson Marc. – IMF, 2008. – 552 p.

27. Офіційна веб-сторінка Уряду Австралії, інформація про бюджет. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.budget.gov.au>

28. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів республіки Казахстан. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.kz>

29. Регламент Європейської Ради від 07.07.1997 «Про посилення нагляду за дотриманням статей бюджету, координації економічних політики та спостереженням за їх здійсненням». [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.europa.eu.int>

30. Allen Schick. A Contemporary Approach to Public Expenditure Management / Allen Schick. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/contemporary.htm>

31. Budget Performance Information and Measurement. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www1.worldbank.org/wbiep/decentralization/Module10/Topic10.7.htm>

32. Budgeting in the Public Sector. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www1.oecd.org/puma/budget/budpubs.htm>

33. Evaluation Tools & Approaches. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.worldbank.org/oed/oed_approach

34. Integrating Financial Management and Performance Management. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.oecd.org>

35. Managing for Results. The Statutory Framework for Performance-Based Management and Accountability, United States General Accounting Office, 1998. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.gao.gov>

36. Managing Public Expenditure. A reference book for transition countries. OECD, 200. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.worldbank.org/publicsector/pe/oecdpmhandbook.pdf>

37. Office of Management and Budget, Executive Office of the President. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.whitehouse.gov>

38. Outcomes and Outputs Framework. Guidance Document. Ministry of Finance and Administration of Australia, November 2000. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.finance.gov.au/scripts>

39. Program Assessment Rating Tool (PART) www.whitehouse.gov/omb/part

40. Performance Budgeting. Opportunities and Challenges. Statement of David M. Walker, Comptroller General. US Accounting office. September 19, 2002. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.gao.gov/new.items/d021106t.pdf>

41. Performance Budgeting. Past Initiatives Offer Insights for Government Performance and Results Act Implementation, United States General Accounting Office, 1997. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.gao.gov>

42. Performance Budgeting. Initial Experiences under the Results Act in Linking Plans with Budgets, United States General Accounting Office, 1999. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.gao.gov/Aimd/Ggd-99-67>

43. Performance Budgeting. Executive Summary. Programme Evaluation Division. Office of the Legislative Auditor. State of Minnesota. February 17, 1994 www.auditor.leg.state.mn.us/ped/1994/perform.htm

44. Schiavo-Campo, S. and Tommasi, Managing Government Expenditure, Asian Development Bank, 1999. Chapter 15: Strengthening 'Performance' in Public Expenditure Management. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.adb.org/Documents/Manuals/Govt_Expenditure

45. Офіційний сайт Президента України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.president.gov.ua>.

46. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>

47. Офіційний сайт Кабінету міністрів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kmu.gov.ua>

48. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua>

49. Офіційний сайт ДКСУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.treasury.gov.ua>

50. Офіційний сайт Державної фінансової інспекції України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dkrs.gov.ua>

51. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.mindr.gov.ua>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Приклади формулювання окремих елементів бюджетних програм

Приклади формулювання головної мети діяльності установи

Приклад формулювання головної мети діяльності УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ

Забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття освіти, збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини. Формування особистості дитини, розвиток її здібностей, обдаровання, світогляду.

Приклад формулювання головної мети діяльності ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Забезпечення потреб населення в охороні його здоров'я, забезпеченні прав громадян на якісну і доступну медико-санітарну допомогу.

Приклад формулювання головної мети діяльності

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Забезпечення належних та безпечних умов проживання мешканців міста, формування привабливого зовнішнього вигляду міста та покращення його екологічного стану.

Приклади формулювання назви бюджетної програми

В галузі управління (ограни місцевого самоврядування): (Головний розпорядник: виконавчий комітет міської ради):

- «Забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування по виконанню власних і делегованих повноважень»;
- «Інформування громадськості щодо діяльності органів місцевого самоврядування місцевими засобами масової інформації»;
- «Підтримка органів самоорганізації населення мікрорайонів міста»;

- «Забезпечення регулювання відносин у сфері комунальної власності органів місцевого самоврядування»;
- «Забезпечення регулювання відносин у сфері архітектурної діяльності органів місцевого самоврядування».

В галузі ЖКГ: (Головний розпорядник: Управління житлово-комунального господарства):

- «Сприяння ефективній діяльності об'єктів соціальної сфери підприємств, що передаються до комунальної власності»;
- «Встановлення по будинкових приладів обліку і регулювання води, теплової енергії»;
- «Забезпечення утримання та розвиток житлового господарства на місцевому рівні»;
- «Підвищення рівня благоустрою міста»;
- «Підтримка в належному стані об'єктів комунального господарства на місцевому рівні».

В галузі охорони здоров'я: (Головний розпорядник: Управління охорони здоров'я):

- «Первинна лікувально-профілактична допомога населенню всіх вікових груп»;
- «Надання загальної та спеціалізованої медичної стоматологічної допомоги населенню всіх вікових груп»;
- «Надання невідкладної медичної допомоги населенню»;
- «Надання медичної лікарсько-акушерської допомоги породіллям та новонародженим».

В галузі освіти: (Головний розпорядник: Управління освіти):

- «Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей»;
- «Забезпечення позашкільної освіти»;
- «Освіта дітей та молоді за принципом інтернатної організації навчально-виховного процесу»;

- «Методологічне забезпечення виконання освітніх програм, оптимізація навчально-виховного процесу»;
- «Освіта та виховання дітей та молоді за принципом інтернатної організації навчально-виховного процесу».

Деталізація програми за підпрограмами

Програма «Інформування громадськості щодо діяльності органів місцевого самоврядування місцевими засобами масової інформації». (Головний розпорядник: Виконавчий комітет міської ради)

Мета: Поліпшення інформування населення, зв'язків з громадськістю шляхом взаємодії із засобами масової інформації, ефективне функціонування структур та підрозділів ЗМІ.

Підпрограма 1. Інформування громадськості щодо діяльності органів місцевого самоврядування через місцеві друковані видання. (Відповідальний виконавець: Редакція міської газети)

Підпрограма 2. Інформування громадськості щодо діяльності органів місцевого самоврядування через комунальні, муніципальні підприємства телерадіокомпанії. (Відповідальний виконавець: Міська телекомпанія)

Приклади мети програми, які відповідають основним вимогам методології ПЦМ:

В галузі культури:

Програма «Культурний розвиток населення в клубах, будинках культури, народних колективах»

Мета: Забезпечення проведення культурно-мистецьких заходів та роботи гуртків, секцій, аматорських колективів.

В галузі «Органи місцевого самоврядування»:

Програма «Забезпечення регулювання відносин у сфері архітектурної діяльності органів місцевого самоврядування»

Мета: Забезпечення ефективного функціонування структурних підрозділів, задіяних у сфері архітектурної діяльності органів місцевого самовря-

дування. Підвищення якісних показників роботи об'єктів сфери архітектурної діяльності міста.

В галузі житлово-комунального господарства:

Програма «Капітальний ремонт житлового фонду»

Мета: Підвищення відповідно вимогам експлуатаційних нормативів житлового фонду і утримання його у належному стані, надійності та безпечної його експлуатації.

В галузі освіти:

Програма «Забезпечення позашкільної освіти»

Мета: Розвиток індивідуальних здібностей і таланту молодих людей, забезпечення цілісної системи роботи позашкільних закладів різних типів для створення умов всебічного розвитку особистості.

Програма «Забезпечення позашкільної освіти»

Мета: Забезпечення розвитку творчих здібностей, підтримка обдарованих дітей, формування у них навиків самоосвіти і самореалізації особистості.

В галузі охорони здоров'я

Програма «Адміністрування програм медичної допомоги населенню»

Мета: Сприяння виконанню завдань програм галузі "Охорона здоров'я". Збереження та зміцнення матеріальної бази закладів охорони здоров'я. Фінансовий, економічний та бухгалтерський облік та контроль закладів охорони здоров'я.

Приклади завдань бюджетної програми

Приклад 1.

Програма «Підтримка малого та середнього підприємництва». (Головний розпорядник виконавчий комітет міської ради):

Завдання: Протягом 20__-20__ рр. забезпечити виконання вимог Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", інформування суб'єктів підприємницької діяльності та населення

міста щодо чинного законодавства, співпраці органів місцевого самоврядування та підприємців, сприяння активного розвитку малого підприємництва у місті__.

Приклад 2.

Програма «Забезпечення повної загальної середньої освіти». (Головний розпорядник міське управління освіти).

Підпрограма 1. Освіта для працюючої молоді, вечірня (змінна) освіта.

Завдання: Забезпечити в 20__-20__ рр. здобуття повної середньої освіти молоді, яка працює.

Підпрограма 2. Навчально-виховний процес в загальноосвітніх школах (в т.ч. школа-дитячий садок, інтернат при школі), спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми.

Завдання: Забезпечити в 20__-20__ рр. обов'язкове і безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти в обсягах національного стандарту дітям міста_____.

**Приклади формування результативних показників у
бюджетних програмах**

Приклади формування показника затрат

Приклад 1.

Програма «Забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування по виконанню власних і делегованих повноважень».

Мета: Забезпечення керівництва в сфері житлово-комунального господарства, освіти, медицини, культури, спорту, соціального захисту та інших, а також забезпечення процесу прийняття рішень та розпоряджень органів місцевого самоврядування.

Завдання: Протягом 20__-20__ рр. забезпечити проведення засідань виконавчого комітету __ міської ради та контроль за виконанням рішень. (тис. грн.).

Показники затрат:

Кількість управлінь (шт.)

Кількість відділів (шт.)

Кількість посадових осіб (од.)

Приклад 2.

Програма «Первинна лікувально-профілактична допомога населенню».

Мета: Забезпечення збереження здоров'я населення, надання медичної допомоги при амбулаторному лікуванні.

Завдання: Протягом 20__-20__ рр. забезпечити надання дорослому населенню міста первинної лікувальної медичної допомоги в закладах амбулаторно-поліклінічної служби та вдома.

Показники затрат:

Кількість штатних посад, в т.ч.

- лікарів (в т.ч. зубних лікарів);
- середній медичний персонал;
- молодший медичний персонал;
- інші.

Приклад 3.

Програма 2. «Підвищення рівня благоустрою міста».

Мета: Формування зовнішнього вигляду міста, надання йому естетично привабливого вигляду і покращення умов проживання мешканців міста, покращення екологічного стану міста.

Завдання: Протягом 20__-20__ років забезпечити покращення санітарної очистки міста та забезпечення належного стану зеленої зони доріг і об'єктів соціальної інфраструктури міста.

Показники затрат:

- загальна площа доріг, тис. м²;
- площа зелених насаджень, га;
- загальна кількість світлоточок вуличного освітлення, од.

Приклади формування показника продукту

Приклад 1.

Програма «Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей»

Мета: Забезпечення реалізації права дитини на здобуття дошкільної освіти. Забезпечення якості дошкільної освіти відповідно до новітніх інноваційних досягнень освіти, науки, культури і соціальної практики. Збільшення кількості дітей охоплених дошкільною освітою.

Завдання: Протягом 20__-20__ років забезпечити якісну підготовку до школи та виховання дітей віком від 1 до 6 років міста.

Показники продукту:

- кількість дітей, в ДНЗ, (спискова), чол.;
- кількість вихованців ДНЗ, що йдуть до 1-го класу шкіл, чол.

Приклад 2.

Програма «Первинна лікувально-профілактична допомога населенню всіх вікових груп».

Мета: Забезпечення населення міста кваліфікованою медичною допомогою в санітарно-профілактичних закладах стаціонарного типу.

Завдання: Протягом 20__-20__ рр. забезпечити надання дорослому населенню міста первинної лікувальної медичної допомоги в закладах амбулаторно-поліклінічної служби та вдома.

Показники продукту:

- кількість ліжок, (од);
- кількість пролікованих хворих (чол.);
- дні роботи ліжка, (дн).

Приклад 3.

Програма «Підвищення рівня благоустрою міста»

Мета: Забезпечення естетичного та привабливого зовнішнього вигляду міста. Покращення умов проживання та відпочинку його мешканців.

Завдання: Протягом 20__-20__ років забезпечити покращення стану зеленої зони 90,8 км доріг міста.

Показники продукту:

- площа зеленої зони, яка потребує впорядкування, тис.м²;
- протяжність ліній вулиць, яка потребує освітлення, тис.м².

Приклади формування показників продуктивності (ефективності)

Приклад 1.

Програма «Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей»

Мета: Забезпечення реалізації права дитини на здобуття дошкільної освіти. Забезпечення якості дошкільної освіти відповідно до новітніх інноваційних досягнень освіти, науки, культури і соціальної практики. Збільшення кількості дітей охоплених дошкільною освітою. Забезпечення виховання, навчання і розвитку дитини шляхом функціонування різних типів дошкільних навчальних закладів.

Завдання: Збільшити в 20__-20__ рр. відсоток дітей з рівнем підготовки до школи "Високий" на 15% у місті, тис. грн.

Показники продуктивності (ефективності):

- кількість дітей на одного педагога, чол.;
- вартість перебування 1 дитини в рік, грн.

Приклад 2.

Програма «Первинна лікувально-профілактична допомога населенню всіх вікових груп»

Мета: Поліпшити та зберегти стан здоров'я населення, знизити рівень передчасної смертності та інвалідності.

Завдання: Протягом 20__-20__ рр. забезпечити надання дорослому населенню міста первинної лікувальної медичної допомоги в закладах амбулаторно-поліклінічної служби та вдома.

Показники продуктивності (ефективності):

- кількість хворих на одну лікарську посаду, чол.;
- середня вартість 1 ліжка-дня, грн.;
- середня вартість лікування 1 випадку хвороб.

Приклад 3.

Програма «Відновлення освітлювальних мереж (тис. грн.)»

Мета: Формування зовнішнього вигляду міста, надання йому естетично привабливого вигляду і покращення умов проживання мешканців міста.

Завдання: Забезпечення в 20__-20__ роках поточного утримання мереж вуличного освітлення та ілюмінації міста. (тис. грн.).

Показники продуктивності (ефективності):

- середня вартість експлуатації 1 км. лінії електромережі, грн.;
- середня вартість обслуговування 1 світлоточки, грн.

Приклади формування показників результативності

Приклад 1.

Програма «Первинна лікувально-профілактична допомога дорослому населенню всіх вікових груп. (тис. грн.)»

Мета: Забезпечення населення міста кваліфікованою медичною допомогою в санітарно-профілактичних закладах стаціонарного типу (поліпшення

якості надання стаціонарної допомоги та раціональне використання ліжкового фонду)

Завдання: Забезпечити протягом 20__-20__ років надання дорослому населенню міста первинної лікувальної медичної допомоги в закладах амбулаторно-поліклінічної служби та вдома. (тис. грн.)

Показники результативності (якості):

- дорослого населення, що має доступ до якісної первинної медико-санітарної допомоги;
- діагностики соціально-небезпечних хвороб дорослого населення, що встановлена на ранніх стадіях розвитку хвороб.

Приклад 2.

Програма «Підвищення рівня благоустрою міста».

Мета: Забезпечення естетичного та привабливого зовнішнього вигляду міста. Покращення умов проживання та відпочинку його мешканців.

Завдання: Протягом 20__-20__ років забезпечити покращення стану зеленої зони 90, 5 км. доріг міста.

Показники результативності (якості):

- збільшення протяжності озелених територій доріг. км.;
- % громадян, які оцінюють стан зеленої зони доріг таким, що покращився.

Приклад 3.

Програма «Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей. (тис. грн.)».

Мета: Забезпечення реалізації права дитини на здобуття дошкільної освіти. Забезпечення якості дошкільної освіти відповідно до новітніх інноваційних досягнень освіти, науки, культури і соціальної практики. Збільшення кількості дітей охоплених дошкільною освітою. Забезпечення виховання, навчання і розвитку дитини шляхом функціонування різних типів дошкільних навчальних закладів.

Завдання: Збільшити в 20__ р. відсоток дітей, охоплених дошкільною освітою у місті. на 6%. (тис. грн.)

Показник результативності (якості):

- % дітей віком від 3 до 6 років з рівнем підготовки до школи «високий»;
- % дітей віком від 3 до 6 років, охоплених дошкільною освітою та вихованням від загальної - кількості дитячого населення, (%).

Приклади формування показників робочого навантаження та корисності

Приклад 1.

Програма «Надання загальної та спеціалізованої медичної стоматологічної допомоги населенню всіх вікових груп».

Мета: Зниження стоматологічної захворюваності населення шляхом удосконалення надання стоматологічної допомоги та впровадження профілактики стоматологічних захворювань.

Завдання: Забезпечити протягом 20__-20__ років надання планової лікувально-оздоровчої стоматологічної допомоги населенню міста. (тис. грн.)

Показники робочого навантаження:

- кількість дорослого населення, яке закріплене за відповідним стоматологічним закладом (чол.);
- кількість закріпленого населення на одну штатну посаду дільничного стоматолога (чол.).

Приклад 2.

Програма «Загальнопрофільна медична допомога хворим підліткової та дорослої вікової групи (14 рік життя – останній рік життя). (Вторинна лікувально-профілактична допомога)»

Показник корисності:

- зниження рівня захворюваності на туберкульоз підліткової та дорослої вікової групи (%).

Приклад 3.

Програма «Забезпечення дошкільної освіти, догляду та виховання дітей»

Показник корисності:

- збільшення кількості працюючих жінок, які мають дітей віком від 3 до 6 років, (%).